

DEMOKRATİK PARTİ

Tüzük ve Programı

2003

SA

7170

MERKEZ :

Atatürk Caddesi 31, Yenışehir - ANKARA

DEMOKRATİK PARTİ

Tüzük ve Programı

(Demokratik Parti'nin Tüzük ve Programı, 18 Aralık 1970 tarihinde, kuruluş beyannamesinin İçişleri Bakanlığına verilip Partinin kurulmasıyla yürürlüğe girmiştir.)

03 SA 7.170

**DEMOKRATİK PARTİ GENEL MERKEZİNİN
ADRESİ VE TELEFONLARI :**

Selânik Caddesi, No. 31, Yenişehir / Ankara

Telefonlar : 18 49 76
18 35 17
18 30 59
18 47 83
18 10 73

İÇİNDEKİLER

TÜZÜK

<u>Madde</u>	<u>K o n u</u>	<u>Sayfa</u>
	<i>BİRİNCİ KISIM</i>	
	GENEL ESASLAR	
1	Kuruluşu, Adı ve Merkezi	11
2	Gayesi	11
	<i>İKİNCİ KISIM</i>	
	PARTİ ÜYELİĞİ	
3	Üyelğin Genel Şartları	11
4	Üye Olamıyacak Kimseler	12
5	Partiye Üye Olma	14
6	Üye Kayıt Defterlerinin Tutulması	16
7	Kayıt Yeri	17
8	Partiden Ayrılmış Olanların Yeniden Partiye Kabulü	17
9	Üye Kaydının Silinmesi	18
10	Üyelikten İstifa	19
11	Parti Üyelerinin Vazifeleri	19
12	Parti Üyesi Olan Öğretim Üyeleri ve Öğretim Üyesi Yardımcıları	20
13	Partili Yazarlar ve Parti Gazeteleri	21
14	Üyenin Parti Kademelerinde Görev Alma Hakkı	21
	<i>ÜÇÜNCÜ KISIM</i>	
	PARTİ TEŞKİLÂTI	
15	Genel Esaslar	22

PARTİ TEŞKİLÂTİNİN KURULUŞU ve GÖREVLERİ :

A — MERKEZ TEŞKİLÂTI

I. BÜYÜK KONGRE

16	Büyük Kongrenin Teşekkülü	24
17	Büyük Kongre Delege Seçimi	25
18	Büyük Kongrenin Yetki ve Görevleri	26
19	Büyük Kongrenin Toplanması	26
20	Büyük Kongre Çalışma Usulleri, Gündem	27
21	Açılış	28
22	Başkanlık Divanı	28
23	Raporun Okunması	28
24	Komasyonlar	29
25	Komasyonların Kuruluşu	29
26	Komasyonların Çalışma Tarzı	30
27	Kongre Müzakereleri	30
28	Büyük Kongrede Seçim ve Karar Nisabı	31
29	Oyların Kullanılması ve Tasnif	31
30	Kongre Zabıtları	32

II. PARTİ DİVANI

31	Parti Divanının Kuruluşu	33
32	Parti Divanının Görevleri	33
33	Parti Divanının Toplantısı ve Gündemi	34
34	Parti Divanındaki Boşlukların Doldurulması	35

III. PARTİ GENEL BAŞKANI

35	Seçimi	35
36	Genel Başkanın Yetkileri	36

IV. PARTİ GENEL BAŞKAN VEKİLLERİ

37	Seçimi	37
38	Vazifeleri	37

Madde	K o n u	Sayfa
	V. MERKEZ İDARE KURULU	
39	Seçimi ve Vazifeleri	37
40	Genel Sekreter	38
41	Genel Muhasip	38
	VI. TEŞKİLÂT MECLİSİ	
42	Kuruluş ve Vazifeleri	39
	VII. MERKEZ DİSİPLİN KURULU	
43	Kuruluşu ve Çalışması	39
	VIII. MÜŞTEREK DİSİPLİN KURULU	
44	Kuruluşu ve Vazifeleri	40
	IX. MERKEZ DENETİM KURULU	
45	Seçimi ve Vazifeleri	41
	B — İLLER TEŞKİLÂTI	
	I. İL VE İLÇELER KONGRELERİ	
46	Genel Olarak	41
47	Olağanüstü Kongreler	42
48	Kongrenin Yapılışı ve Kongre Usulü	42
49	Kongre Başkanlık Divanı	43
50	Şikâyet ve İtirazlar	43
51	Kongre Gündeminin Tesbiti ve Tadili	45
52	Kongrelerin Vazife ve Selâhiyetleri	46
53	Kongre Usulleri	47
54	Kongresini Yapamayan Kademeler	49
55	İl Kongresinin Kuruluşu	49
56	İlçe Kongrelerinin Kuruluşu	50
57	Köy ve Mahalle Toplantıları	51
58	İl ve İlçe Kongreleri Delege Miktarının Tesbiti	52
	II. İL VE İLÇE İDARE KURULLARI	
59	Kuruluşları	52
60	Vazife Taksimi	53

Madde	K o n u	Sayfa
61	Kurul Toplantıları, Müstafi Sayılacak Üye	54
62	Kurulların Müddetleri ve Kurullarda Boşalmalar	55
63	İdare Kurullarının Vazife ve Selâhiyetleri	55
64	Yasak İşler	57
65	İşden El Çektirme	57
66	İdare Kurullarının İnfisahı	59
67	Geçici İdare Kurulları	59
	III. İL TEŞKİLÂT MECLİSİ	
68	Kuruluşu ve Vazifeleri	60
	IV. İL DİSİPLİN KURULU	
69	Yetkisi	61
	V. KÖY ve MAHALLELERDE PARTİ TEMSİLCİSİ	
70	Seçimi ve Görevleri	61
	VI. İL ve İLÇE DENETİM KURULLARI	
71	Görevleri	62
	C — YARDIMCI KURULUŞLAR	
72	Gençlik ve Kadın Kolları	62
73	Yüksek Danışma Kurulu	63
	D — PARTİ GRUPLARI	
	I. T. B. M. M. GRUPLARI	
74	Teşekkülü	63
75	Grup İç Yönetmelikleri	64
76	Grup Başkan Vekilleri	64
77	Grup İdare Kurulları	64
78	Grup Disiplin Kurulu	64
	II. MAHALLİ MECLİS GRUPLARI	
79	İl Genel Meclisi ve Belediye Meclisi	65
80	Grup İdare Kurulları	65

Madde	K o n u	Sayfa
81	Vazife Taksimi	65
82	Grup İdare Kurullarının Vazife ve Selâhiyetleri	66
83	Üyelerin Mükellefiyeti	66
	E — TEŞKİLÂTA AİT MÜŞTEREK ESASLAR	
84	Toplantı ve Karar Nisabı	66
85	Kurullardaki Seçimler	67
86	Boşlukların Doldurulması	67
87	Tutulacak Defterler	67
88	Mühür	67
	DÖRDÜNCÜ KISIM	
	DİSİPLİN İŞLERİ	
89	Disiplin Cezaları	68
90	Disiplin Cezasını Gerektiren Haller	68
91	Zaman Aşımı	70
92	Disiplin Takibatı Açılması	70
93	Disiplin Takibatının Usulü	71
94	Toplantı ve Karar Nisabı	71
95	Disiplin Kurulu Kararlarına İtiraz	71
	BEŞİNCİ KISIM	
	MALİ HÜKÜMLER	
96	Gelir Kaynakları	72
97	Üye Aidatı	73
98	T.B.M.M. Üyelerinin Aidatı	73
99	Gayri Menkul Alım ve Satımı	73
100	Piyango Tertibi	74
101	Bağışlar	74
102	Gelir Makbuzları	74
103	Parti Paralarının Muhafazası	75
104	Bütçe ve Kesin Hesap	75
105	Bütçe Kesin Hesabının Karara Bağlanması	76
106	İdare Kurulu Başkanı ve Üyelerinin Mes'uliyeti	76

Madde	K o n u	Sayfa
107	Bağış ve Borçlanma	77
	<i>ALTINCI KISIM</i>	
	SEÇİMLER ve ADAYLIKLAR	
108	Seçimlere Girmek	77
109	Ön Seçim ve Yoklamalar	
	Girme İzni	77
110	Merkez Adayları	78
111	İl İdare Kurullarının Hakkı	78
112	Listelerdeki Boşlukların Doldurulması	79
113	Mahallî Seçimlerde Aday Yoklamalarına İtiraz	79
	<i>YEDİNCİ KISIM</i>	
	PARTİ - HÜKÜMET MÜNASEBETLERİ	
114	Hükûmet Kurmak ve Koalisyona İştirak	80
115	Bakanların Tesbiti	80
116	Hükûmette Vazife Alma	81
	<i>SEKİZİNCİ KISIM</i>	
	ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER	
117	Parti Büroları	81
118	Teftiş ve Murakabe	81
119	Mâli Murakabe	82
120	Mülkiye Amirliğine Bildirme	82
121	Partinin Kapatılması	82
122	Tüzüğün Yürürlüğe Girmesi	83
	<i>DOKUZUNCU KISIM</i>	
	GEÇİCİ HÜKÜMLER	
GEÇİCİ : 1	Kurucular Meclisi	83
GEÇİCİ : 2	Kademe ve Organların Kuruluşu	83
GEÇİCİ : 3	Delege Seçimleri	84
GEÇİCİ : 4	Tatbik Edilmeyecek Maddeler	84
GEÇİCİ : 5	Müteşebbis İdare Kurulları	84

İÇİNDEKİLER

PROGRAM

<u>Madde</u>	<u>Konular</u>	<u>Sayfa</u>
	BÖLÜM : I	
	— A —	
	TEMEL GÖRÜŞ ve GAYE	
1	Temel Görüş ve Gaye	87
2	Millî Hâkimiyet, Cumhuriyet	89
3	Demokratik Rejim ve Demokrasi Prensibi	89
	— B —	
	ANAYASA İSLÂHATI	
4	Anayasa İslâhâtı, Anayasa Nizâmı, Kanun Önünde Eşitlik	90
	— C —	
	HUKUK DEVLETİ	
5	Hukuk Devleti	91
6	Hukuk Devletinde İnsan Fikri	92
7	Vicdan ve Din Hürriyeti, Lâiklik	92
8	Milliyetçilik	93
	— D —	
	HİZMET DEVLETİ	
9	Hizmet Devleti	94
10	Kalkınma Görüşümüz	94
11	Manevî Kalkınma	95
12	Sosyal Adalet Görüşümüz	95
	— E —	
	SEÇİMLER	
13	Seçimler, Aday Tesbiti Usullerinin İslâhı	96

<u>Madde</u>	<u>Konular</u>	<u>Sayfa</u>
	BÖLÜM: II	
	EKONOMİK KALKINMA	
	— A —	
	EKONOMİK SİSTEM	
14	Ekonomik Sistem	96
15	Ekonomik Kalkınma	97
16	Ekonomik Hayatta Devletin Rolü	98
17	Plân Görüşü	98
18	Özel Teşebbüs	99
19	Yatırımlar ve Özel Teşebbüs	100
20	Bölgelerarası ve Sektörlerarası Denge	100
21	İktisadî Devlet Teşebbüsleri	101
	— B —	
	MALİYE ve BÜTÇE POLİTİKAMIZ	
22	Maliye Politikamız	102
23	Bütçe Poliikamız	102
	— C —	
	VERGİ POLİTİKAMIZ	
24	Vergi Politikamızın Esası	103
25	Vergi Prensipleri	103
26	Vergilerde İslâhat	104
	— D —	
	BANKACILIK ve KREDİ POLİTİKASI	
27	Temel Hedefler	105
28	Kredi Kuruluşları	106
	— E —	
	SERMAYE PİYASASI	
29	Sermaye Piyasasının Kurulması	
	Konusundaki Görüşlerimiz	107
30	Kooperatifçilik	108
	— F —	
	DIŞ TİCARET ve ÖDEMELER	
31	Diş Ticarete Denge	109
32	İhracatın Artırılması	109

Madde	Konular	Sayfa
33	Yabancı Sermaye	110
34	Dış Borçlar	111
35	Avrupa Ekonomik Topluluğu (<i>Ortak Pazar</i>)	111
	— G —	
	SANAYİ	
36	Sanayileşmeye Verdiğimiz Önem	112
37	Sanayi Politikamızın Esası	112
38	Sanayide Öncelik	113
39	Sanayide Araştırma ve İstişare	113
40	Sanayide Produktivite	113
41	Sanayi Bölgeleri	114
42	Sanayimizin Kredi İhtiyacı	114
43	Sanayimizin Ham Madde İhtiyacı	115
44	Mallarımızın Pazarlanması	115
	— H —	
	ESNAF ve SANATKÂRLAR	
45	Küçük ve Orta Müteşebbislerin Önemi	116
46	Küçük ve Orta Sanayi	116
47	Esnaf ve Sanatkârlarla İlgili Tedbirler	117
	— İ —	
	BAYINDIRLIK, ULAŞTIRMA ve HABERLEŞME HİZMETLERİ	
48	Bayındırlık Hizmetleri	119
49	Ulaştırma ve Haberleşme Ağı	120
50	Karayolları	120
51	Demiryolları	121
52	Denizyolları Ulaşımı	121
53	Hava Ulaşımı	122
54	P.T.T. Hizmetleri	122
55	Radyo ve Televizyon Yayınları	122
	— J —	
	İMAR ve İSKÂN İŞLERİ	
56	Şehirleşme Politikamız	123
57	Şehirleşmenin Başlıca Mes'eleleri	124

Madde	Konular	Sayfa
58	Gecekondu Mes'elesi	125
59	Tabii Afetler	125
60	Göçmen Mes'eleleri	126
61	Tapu, Tapulama ve Kadastro İşleri	126
	— K —	
	ENERJİ ve TABİİ SERVETLER	
62	Enerji Politikamız	127
63	Elektrik Enerjisi	127
64	Maden Politikamız	128
65	Petrol Politikamız	129
66	Yakıt	129
	— L —	
	TURİZM	
67	Turizm Politikamız	130
68	Turizmin Geliştirilmesindeki Esaslar	131
	BÖLÜM : III	
	SOSYAL HİZMETLER ve	
	SOSYAL GÜVENLİK	
	— A —	
	MİLLÎ EĞİTİM POLİTİKAMIZ	
69	Gaye	132
70	Prensibler	132
71	İlk Öğretim	134
72	Orta Öğretim	134
73	Din Öğretimi	135
74	Yüksek Öğrenim	135
75	Öğretmenlik Mesleği	136
76	Yaygın Eğitim	137
77	Kültür İşleri	137
	— B —	
	ÇALIŞMA ve SOSYAL GÜVENLİK	
78	Sosyal Siyasetimizin Hedefi	138
79	Sendika Hak ve Hürriyeti	138

Madde	Konular	Sayfa
80	Toplu Sözleşme	139
81	Çalışma Şartları	139
82	Sosyal Güvenlik Hakları	139
83	İş ve İşçi Bulma Kurumu	140
84	Asgarı Ücret - Ücrette Adalet	141
85	Dinlenme	141
86	İşçi Konutları	141
87	Çocuk Yuvaları, Kreşler, Bakım ve Dinlenme Evleri	141
88	İşçi Tasarruflarının Değerlendirilmesi	142
89	Yurt Dışındaki İşçilerimiz	142
90	İşçi Eğitimi ve Mesleğe Yönelme	142
- c -		
SAĞLIK İŞLERİ		
91	Sağlık Politikamız	143
92	Sağlık Politikamızın Hedefleri	143
93	Sağlık Hizmetlerinin Sosyalizasyonu	144
94	Sağlık İşlerinde Standardizasyon	145
95	Sağlık Personeli	145
96	Tedavi Kurumları	145
97	Hastalıklarla Mücadele	146
98	Ana ve Çocuk Sağlığı	147
99	Çevre Sağlığı	147
100	Gıda Kontrolü	148
101	Hava Kirlenmesi	148
102	Trafik Kazaları İçin Sağlık Teşkilâtı	148
103	Şifalı Sular	149
104	Yerli İlaç Sanayii	149
105	Mevzuat Değişikliği	149
106	Sağlık Sigortası - Sağlık İşlerinde Sosyal Güvenlik	150
107	Sosyal Refah Hizmetleri	151
108	Aile Plânlaması	152

BÖLÜM : IV**TARIM, ORMANCILIK ve
KÖY KALKINMASI**

— A —

TARIM POLİTİKAMIZ

109	Tarımın Önemi ve Tarım Politikamız	152
110	Tarım Reformu	153
111	Toprak Reformu	154
112	Tarım Teşkilâtının İslâhı	155
113	Tarım Araştırmaları	156
114	Tohumluk Fidan ve Fide	156
115	Gübre ve Gübreleme	157
116	Ziraî Makinalaşma	157
117	Ziraî Mücadele	158
118	Sulama	158
119	Toprak Muhafazası (<i>Erezyon Kontrolü</i>)	158
120	Hayvancılık	159
121	Su Ürünleri	160
122	Ürünün Değerlendirilmesi	160
123	Tarım Kredisi	161
124	Tarım Öğretim ve Eğitimi	162
125	Tarım Sigortası	162
126	Çiftçi Mallarını Koruma	163
127	Çiftçinin Teşkilâtlandırılması	163

— B —

ORMANCILIK POLİTİKAMIZ

128	Ormanlık Politikamız	163
129	Orman Sınırları	165
130	Orman Ürünlerinin İşlenmesi	165
131	Orman Köyleri	165

— C —

KÖY KALKINMASI

132	Köy Kalkınması	166
-----	----------------	-----

<u>Madde</u>	<u>Konular</u>	<u>Sayfa</u>
	BÖLÜM : V	
	ÂMME İDARESİ	
	— A —	
	HÜKÜMET ve İDARE	
133	Devlette İdarenin Müessiriyeti ve Tarafsızlığı	168
134	İdarenin Tabi Olacağı Ana Prensipler	169
135	İdare İslâhâtı	169
136	Personel Reformu	170
137	Emniyet ve Asayiş	171
138	Mahallî İdarelerin Yeniden Düzenlenmesi	172
	— B —	
	ADALET İŞLERİ	
139	Adalet İşleri	174
	— C —	
	MİLLÎ SAVUNMA	
140	Millî Savunma	175
	— D —	
	DIŞ POLİTİKA GÖRÜŞÜMÜZ	
141	Dış Politika Görüşümüz	177
142	Milletlerarası İşbirliği ve Dünya Barışı	177
143	Silâhsızlanma, Dış Yardım	178
144	Avrupa Entegrasyonu	178
145	Kıbrıs Dâvası	178
	BÖLÜM : VI	
	GENÇLİK ve SPOR	
	— A —	
	GENÇLİK	
146	Gençlik	179
	— B —	
	SPOR	
147	Spor	180

TÜZÜK

BİRİNCİ KISIM

GENEL ESASLAR

Kuruluşu, Adı ve Merkezi :

MADDE 1 — Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Siyasi Partiler Kanunu hükümlerine göre, çalışmak üzere (Demokratik Parti) adı ile bir siyasi parti kurulmuştur.

Partinin merkezi Ankara'dadır.

Gayesi :

MADDE 2 — Partinin gayesi programında yazılı hususları yerine getirmek, millî beraberliği ve bütünlüğü korumak, demokratik hukuk nizamı içinde millî hakimiyeti geliştirmek, ferdin, ailenin ve toplumun tam bir hürriyet ve refah içinde yaşamasını temin etmek, sosyal adalet, milliyetçilik ve köycülük ile millî bünyeye uygun islâhatçılığı, Türkiye'nin muasır medeniyet seviyesine ulaşmasını, Türk harsının rehberliği altında gerçekleştirmektir.

İKİNCİ KISIM

PARTİ ÜYELİĞİ

Üyeliğin Genel Şartları :

MADDE 3 — Partinin gayesini, tüzüğünü ve programını benimseyen ve parti çalışmalarına katılmayı

ve belirli bir aidat ödemeyi kabul eden her Türk vatandaşına partiye üye olabilir.

Üye Olamayacak Kimseler :

MADDE 4 — Aşağıdaki yazılı kimseler partiye üye olamazlar.

a) Türk vatandaşı olmayanlar

b) Reşit olmayanlar

c) Kısıtlılar

d) Siyasi Partiler Kanununun 8 nci maddesinin 2 nci fıkrasında yazılı istisnalar saklı kalmak üzere kesin olarak mahkûm oldukları bir suçtan dolayı Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilme yeterliğini kaybetmiş olanlar,

e) Lise veya eşidi yahut daha alt kademedeki öğrenim kurumlarında öğrenci olanlar,

f) Askerî şahıslar, devlet memurları, mahalli idare memurları ile kamu iktisadî teşebbüslerinin ve özel kanunla veya özel kanunun verdiği yetkiye dayanarak kurulmuş bankaların ve kuruluşların yönetim ve denetim işlerinde çalışanlar ve (İşçi statüsünde çalışanlar hariç) aylıklı ve yevmiyeli memurlar,

g) Özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlamış kamu yararına çalışan derneklerin Merkez Kurullarında görev alanlar,

h) Yüksek Adalet Divanı tarafından makûm edilmiş olanlar hariç, af edilmiş olsalar bile, selâhiyet ve nüfuzunu kullanarak insan haklarını çiğneyici fiillerden doğan bir suçtan, vatana hiyanetten, komünistlikten, mukaddesata hürmetsizlikten ve yüz kızartıcı bir suçtan ve her ne şekilde olursa olsun amme malını çalmaktan kesin olarak mahkûm olmuş bulunanlar,

i) Siyasî Partiler Kanununun II nci maddesinin 3/A bendi gereğince bir siyasî partiden kesin olarak çıkartılmış kimseler ile partiden kesin olarak çıkarılmayıp da bir siyasî partinin kapatılmasına sebep olan ve işledikleri fiil ceza kovuşturmasına konu teşkil etmemiş bulunan yahut ta bu fiillerin ayrıca ceza kovuşturmasına konu teşkil etmişse haklarında ta-kipsizlik veya mahkemenin men'i veyahut kesin be-
raat kararı verilmemiş olan kimseler,

j) Parti programındaki temel görüşlere aykırı görüşleri benimseyen veya yayan dernek vesair tüzel kişilere üye olanlar ile parti programındaki temel görüşlere aykırı görüşleri benimsedikleri, yazdıkları ve yaydıkları bilinenler ile kökü dışarıda olan siyasî mahiyetteki derneklerin üyesi bulunanlar,

k) Kamu oyunda veya çevresinde kötü tanınan kimseler,

Partiye Üye Olma :

MADDE 5 — Partiye üye olmak için aşağıdaki hususların yerine getirilmesi lâzımdır.

a) İki partili tarafından teskiye edilerek partiye üye olmak isteyen vatandaşlardan parti tüzüğünü ve programını kabul ettiğine, üyelik haklarını dürüstlikle kullanacağına ve kendisine düşen parti görevlerini herhangi bir menfaat gözetmeksizin yerine getireceğine dair namus ve şeref sözünü havi iki nüsha giriş beyannamesi alınır. Bu beyannamede müracaatçının adı, soyadı, baba adı, doğum yeri ve tarihi, tahsil durumu, medeni hali, mesleği, ikâmetgâh ve varsa iş adresinin sarih olarak yazılması mecburidir. Partiye üye olmak isteyen kimse ikâmetgâhının bulunduğu İlçe İdare Kuruluna müracaat eder.

b) Herhangi bir sebepten dolayı İlçe İdare Kuruluna müracaat imkânı bulunmayan ahvalde İl İdare Kuruluna müracaat edilebilir.

İl İdare Kurulu bu müracaatı alâkalı kurula zimmet mukabili teslim edebileceği gibi iadeli taahhütlü mektupla da gereği yapılmak üzere gönderir.

c) İlçe İdare Kurulunca isteklinin partiye alınmasına (4 ncü madde hükümleri içerisinde) mani hali olup olmadığının tesbiti için inceleme yapılır. İnceleme müracaat tarihinden itibaren azami onbeş gün sürebilir. İnceleme sonunda müracaatın kabulü

veya kabul edilmemesi hakkında İlçe İdare Kurulunca bir karar verilir. Bu kararın karar defterine geçirilmesi mecburidir. Karar kabul şeklinde ise kararın tarih ve numarası giriş beyannamesine yazılır.

d) Karar isteklinin partiye kabul edilmemesi şeklinde ise, bu husus karar tarihinden itibaren bir ay içerisinde hiçbir sebep gösterilmeksizin istekliye taahhütlü mektupla bildirilir. Sarıh adresi olmayan giriş beyannameleri ile toplu liste halinde müracaatlar hakkında bir muamele yapılmaz, giriş beyannamesi olmayanlar hakkında tekemmül ettirilen üye kayıtları muteber sayılmaz.

e) Partiye üye olmak üzere müracaat eden vatandaş müracaat tarihinden itibaren bir ay içerisinde müsbet veya menfi bir tebligat almamışsa o ilçenin bağlı bulunduğu İl İdare Kuruluna yazılı olarak durumu bildirir. İl İdare Kurulu müracaattan itibaren en geç bir ay içerisinde bir karar vererek bu kararı müracaat sahibine taahhütlü mektupla bildirmeye mecburdur. Aksi halde, İlçe İdare Kurulunun kararını kabul etmiş sayılır.

f) İlçe ve İl İdare Kurullarından süresi içerisinde Partiye kaydının yapıldığına dair cevap alamamış kişiler Merkez İdare Kuruluna müracaat edebilirler. Merkez İdare Kurulu, gerekli incelemelerden sonra nihai kararı verir. Karar kabul şeklinde ise ilgili

bu tarihten itibaren Partinin üyesi sayılır. Bir kimsenin partili olduğuna Merkez İdare Kurulu karar verdikten sonra bu karara itiraz olunamaz. Karar ilgilinin aleyhine ise, sebep zikredilmeden iadeli taahhütlü olarak kendisine bildirilir. Bu karara karşı da itiraz edilemez.

g) Genel Başkan veya merkez teşkilâtı yetkililerinin üye giriş beyannamesini imza edip, Merkez İdare Kurulunda karara bağladıkları müracaatlar ait olduğu il ve ilçe de üye kayıt defterlerine bir itiraz ileri sürülmeden işlenir.

h) T. B. M. M. seçimlerinde partinin aday listelerinde bağımsızlık sıfatı belirtilmeden aday olanlar, seçimi kazandıkları anda kendiliğinden parti üyesi olurlar.

Üye Kayıt Defterlerinin Tutulması :

MADDE 6 — Her ilçe noterden tasdikli bir üye kayıt defteri tutmaya mecburdur. Bu deftere tüzüğün 5 inci madesine göre partiye kabul edilen üyeler mahalle ve köylerinin bulunduğu sahifelere, karar, tarih numarası, isim ve soyadı ve adresi ile birlikte işlenir. Beyannamenin ikinci nüshası, karar, tarih numarası, ve ilçe kayıt numarası işlendikten sonra İl İdare Kuruluna gönderilir. İl İdare Kurulu, ilde mevcut noterden tasdikli üye kayıt defterine ilçe-

lere ve ilçelerin mahalle ve köylerine göre kaydediler. Beyannameleri de kartoteks esasına göre muhafaza ederler.

İller, ilçelere göre partiye kayıtlı üyelerin listelerini, ayrıca altı ayda bir de, yeni kaydolan ve ayrılanların listelerini Merkez İdare Kuruluna gönderir. Merkez İdare Kurulu üye kayıt kütüğüne bunu illere göre kaydeder ve illerden gelen evrakı muhafaza eder.

Yardımcı kollar ve kurullarda bu esasa göre hareket ederler.

Kayıt Yeri :

MADDE 7 — Her Parti üyesi, kaydını yaptırdığı ilçe teşkilâtına mensuptur. Bir parti üyesi, yalnız bir tek ilçe teşkilâtına kaydolunabilir. Hiçbir parti üyesi nakil işlemi yaptırmadıkça bir başka ilçe teşkilâtına kayıt olamaz ve kayıtlı bulunduğu mahalle veya köyden başka bir yerden delege seçilemez.

Partiden Ayrılmış Olanların Yeniden Partiye Kabulü :

MADDE 8 — Parti iller teşkilâtına mensup olupta partiden ayrılmış olanların yeniden partiye kabulleri İlçe İdare Kurulunun mütalâası üzerine İl İdare Kurulu kararına bağlıdır. İl İdare Kurulunun kararı kesindir.

Partiden evvelce ayrılmış olan Parti Divanı, Merkez Disiplin Kurulu ve T. B. M. M. üyelerinin yeniden partiye kabulleri, mensup oldukları İl İdare Kurulunun mütalâası ve Merkez İdare Kurulunun kararına bağlıdır. Merkez İdare Kurulunun kararı kesindir.

Kanunî zaruretler dolayısıyla partiden ayrılmış ve tüzüğün 4 üncü madesi hükümleri dışındaki disiplin sebepleri ile partiden çıkarılmış olanların mani hali geçince istekleri üzerine kayıtları yenilenir.

Parti Divanı lüzum gördüğü hallerde yukarıdaki fıkra hükümleri saklı kalmak şartıyla partiden çıkarılanlar hakkında af kararı alabilir.

Üye Kaydının Silinmesi :

MADDE 9 — Bir parti üyesinin, üyelik için kanun ve parti tüzüğü hükümlerine göre, gereken niteliklere sahip olmadığı veya bu nitelikleri sonradan kaybettiği anlaşılırsa, kendisinden İl veya Merkez İdare Kurulunca bu konuda yazılı görüşünün bildirilmesi istenir. Bu üye, yazılı görüşünü, bu husustaki yazılı talebin kendisine gönderilmesinden bir ay içinde bildirmezse veya yazılı görüşünün incelenmesi olumsuz sonuç verirse, üyelik kaydı İl İdare Kurulunun kararı ile silinir. Talep Merkez İdare Kurulundan gelmişse, İl İdare Kurulunun teklifte bulunması icabetmez.

Kaydı silinen üye, bu karara karşı, kararın kendisine yazı ile bildirilmesinden başlayarak bir ay içerisinde Merkez Disiplin Kuruluna itirazda bulunabilir.

Mahkeme veya Seçim Kurulu kararı ile kayıt silinmesi muamelesi kesin olup bu şekilde kaydı silinenler partinin hiç bir organına itirazda bulunamazlar.

Üyelikten İstifa :

MADDE 10 — Partinin her üyesi, istediği anda parti üyeliğinden istifa edebilir. İstifa talebi ile yetkili parti organlarına yapılır. Bu talebi alan kurul gerekli kanuni işlemin yapılması için ilgili kurullara durumu bildirir. İlgili kurullar üye kayıt defterine şerh vererek evrakı dosyasında saklar.

Parti Üyelerinin Vazifeleri :

MADDE 11 — Aşağıda sayılan vazifeleri partili üyeler ifa etmekle mükelleftirler :

a) Parti programını ve yetkili organların bağlayıcı karar ve görüşlerini her fırsattan faydalanılarak vatandaşlara yaymak ve anlatmak,

b) Millet ve Devlet işleri, her çeşit kamu faaliyetleri ve bu konulardaki parti çalışmaları ile ilgilenmek ve bu hususlardaki bilgi ve düşüncelerinden

parti kurullarının ve üyelerinin faydalanmasını sağlamak,

c) Üyesi bulunduğu parti teşkilâtının ve kurullarının toplantılarına ve faaliyetlerine katılmak,

d) Parti içinde veya partili üye sıfatı ile seçildiği amme hizmetlerinde üzerine aldığı vazifeyi tam olarak yerine getirmek,

e) Parti görevinin icap ettirdiği hizmeti eksiksiz yapmak ve kurullardaki görevlerden ayrılırken partinin evrak ve eşyalarını tam olarak devretmek,

f) Seçilmelerde partinin yetkili organlarının gösterdiği yollarda hareket etmek ve partinin katıldığı seçimlerde parti adaylarının kazanması için çalışmak, parti listelerine ve bu adaylara oy vermek,

g) Parti üyelerini ve parti üyesi sıfatı ile seçtikleri veya tayin edildikleri amme hizmetlerindeki vazifelerini, kendileri, yakınları ve başkaları için şahsi menfaat vasıtası yapmamak.

Parti Üyesi Olan Öğretim Üyeleri Ve Öğretim Üyesi Yardımcıları :

MADDE 12 — Üniversite öğretim üyesi ve öğretim üyesi yardımcısı olan parti üyeleri, partinin merkez organları dışında partide vazife alamazlar. Bu hüküm kendilerinin kongrelerde danışma ve ihtisas komisyonlarında üye olmalarına mani değildir.

Partili Yazarlar ve Parti Gazeteleri :

MADDE 13 — Gazete ve Dergilerde doktrin, program usul münakaşaları ve kritiği partili yazarlar için serbesttir. Ancak bu fiil ve hareket, parti disiplinine, Kongre, Parti Divanı ve Merkez İdare Kurulu kararlarına aykırı olamaz.

Partinin malı olan gazete ve dergiler, gerek idare bakımından ve gerek siyasî kontrol bakımından, parti divanının bu iş için vazifelendireceği üyenin denetimine tabidir.

Mahalli teşkilâtın malı olan gazete ve dergiler ilgili idare kurullarının kontrol ve direktiflerine göre idare edilirler.

Üyenin Parti Kademelerinde Görev Alma Hakkı :

MADDE 14 — Parti üyelerinin herhangi bir parti içi hizmette adaylıklarını koyabilmeleri, Partili üye sıfatıyla amme hizmetlerine seçilebilmeleri için en az altı ay evvel partiye kaydolunmuş bulunmaları şarttır.

Altı ay evvel kaydını yaptırmayanlar delege seçilemez ve seçemezler. Ancak bu hüküm köylerde tatbik edilmez.

Partiye kayıtlı olmayanlar İlçe İl İdare Kurulu ve Parti Divanı kararı ile lüzum görülürse Belediye,

İl Genel Meclisi ve T. B. M. M. üyeliğine aday konulabilir veya gerekirse kontenjan adayı gösterilebilirler.

ÜÇÜNCÜ KISIM

PARTİ TEŞKİLÂTI

Genel Esaslar :

MADDE 15 — Parti Teşkilâtı :

- A — Merkez Teşkilâtı
- B — İller Teşkilâtı
- C — Yardımcı Kuruluşlar
- D — T. B. M. M. ile İl Genel Meclisi ve Belediye

Meclisi Gurupları.

A — Merkez Teşkilâtı

1. Büyük Kongre
2. Parti Divanı
3. Genel Başkan
4. Genel Başkan Vekilleri
5. Merkez İdare Kurulu
6. Teşkilât Meclisi
7. Merkez Disiplin Kurulu
8. Müşterek Disiplin Kurulu
9. Merkez Denetim Kurulu

B — İller Teşkilâtı :

1. İl ve İlçe Kongreleri
2. İl ve İlçe İdare Kurulları
3. İl Teşkilâtı Meclisi
4. İl Disiplin Kurulu
5. Köy ve Mahalle Muhtarlık Bölgesindeki Parti Temsilcisi
6. İl ve İlçe Denetim Kurulları

C — Yardımcı Kuruluşlar :

1. Kadın ve Gençlik Kolları Büyük Kongreleri
2. Kadın ve Gençlik Kolları Merkez İdare Kurulları
3. İl ve İlçe Kadın ve Gençlik Kolları Kongreleri
4. İl ve İlçe Kadın ve Gençlik Kolları İdare Kurulları

D — Parti Grupları :

1. T. B. M. M. Parti Grupları
2. T. B. M. M. Parti Grupları İdare Kurulları
3. T. B. M. M. Parti Grupları Haysiyet Divanları

4. İl Genel Meclisi Parti Grupları
5. İl Genel Meclisi Parti Grupları İdare Kurulları
6. Belediye Meclisi Parti Grupları
7. Belediye Meclisleri Parti Grupları İdare Kurulları

Parti Teşkilâtının Kuruluşu ve Görevleri :

A — MERKEZ TEŞKİLÂTI

1. Büyük Kongre :

Büyük Kongrenin Teşekkülü

MADDE 16 — Büyük Kongre aşağıda yazılı Partili üyelere teşekkül eder.*

A. Tabii Üyeler :

1. Parti Divanı Üyeleri
2. Genel Başkan ve Genel Başkan Vekilleri
3. Parti Merkez Disiplin Kurulu Üyeleri
4. Merkez Denetim Kurulu Üyeleri
5. Partili Bakanlar Kurulu Üyeleri
6. Partili T. B. M. M. Üyeleri
7. Kadın ve Gençlik Kolları Merkez İdare Kurulu Başkan ve Üyeleri.

Tabii üyeler il kongrelerinde ayrıca delege seçilemezler.

B. Seçilmiş Üyeler :

Sayısı 1200'ü geçmemek üzere İl Kongrelerince seçilen delegeler.

C. Şeref Üyeleri :

Tabii veya seçilmiş üye olmadıkları takdirde, Parti Kurucuları, Eski Parti Genel Başkanları, Eski Partili Başbakanlar, Büyük Kongrenin şeref üyeleri olup, oy verme hakkı hariç kongre üyeliğinin bütün haklarına sahiptirler.

Büyük Kongre Delege Seçimi :

MADDE 17 — Büyük Kongre İl Kongrelerinde, o ilin çıkardığı T. B. M. M. üye tam sayısının iki katı kadar delege seçilir.

Bu şekilde tespit edilecek delege miktarı 1200'den fazla olduğu takdirde, partinin Türkiye'de aldığı oy, 1200'e bölünmek suretiyle bulunacak birime göre illerin çıkaracağı delege sayısı Merkez İdarre Kurulu tarafından tespit edilir.

Büyük Kongre delegelerinin delegelik sıfatları kendilerini seçen kongrenin gelecek normal kongresin kadar devam eder.

Büyük Kongrenin Yetki ve Görevleri :

MADDE 18 — Büyük Kongre, Partinin en yüksek organıdır. Bu sıfatla kongrenin yetkileri şunlardır :

a) Kanun ve Parti Tüzüğü uyarınca, toplum meseleleri, Devlet işleri, kamu faaliyetleri ve Parti çalışmalarıyla ilgili konularda genel görüşme yapmak;

b) Partinin tüzüğü ve programını değiştirmek;

c) Toplum ve Devlet işleriyle kamu faaliyetlerini ilgilendiren konularda ve parti politikası hakkında, kanuna, parti tüzüğüne ve programına uygun bulunmak ve genel nitelikte olmak şartıyla temenni kararları veya bağlayıcı kararlar almak;

d) Genel Başkan, Genel Başkan vekilleri, Parti Divanı ve Merkez Disiplin Kurulu ve Merkez Denetim Kurulu üyelerini seçmek;

e) Kanunun emredici hükümleri ve parti tüzüğü ile kendisine verilen diğer yetkileri kullanmak;

Büyük kongrenin aldığı kararlar ilgililere yazı ve ilân yoluyla duyurulur.

Büyük Kongrenin Toplanması :

MADDE 19 — Büyük kongre iki yılda bir defa olağan olarak toplanır.

Genel Başkanın gerekli görmesi veya Parti Divanının kararı yahut Büyük Kongre üye tam sayısının beşte birinin yazılı isteği üzerine Büyük Kongre, Genel Başkanlıkça olağanüstü toplantıya çağırılır.

Olağanüstü toplantıda toplantı gündemindeki konular görüşülür. Gündem, seçimlerin yenilenmesini gerektiriyorsa, önce bu husus kongre delegelerinin üye tam sayısının üçte iki çoğunluğuyla karara bağlanır. Karar seçimlerin yenilenmesi şeklinde olursa Genel Başkan dahil seçimler yenilenir.

Büyük Kongrenin toplantı günü, saati, yeri ve gündemi normal toplantılar için bir ay, olağanüstü toplantılar için onbeş gün evvel en az iki büyük gazeteyle Genel Başkanlıkça ilân olunur. Kongrede gerekli çoğunluk sağlanamadığı takdirde aynı müddetlere riayet olunarak yeniden kongre ilânı yapılır.

Büyük Kongre Çalışma Usulleri

Gündem :

MADDE 20 — Büyük kongrenin gündemi Merkez İdare Kurulu tarafından tespit ve Parti Divanı tarafından tasdik olunur. Kongre gündemine ve çalışma usullerine hâkimdir. Olağanüstü kongrenin gündemi daveti yapan tarafından tanzim olunur.

Büyük kongrenin gündemine Genel Başkanın veya Büyük Kongre üye tam sayısının yirmide birinin yazılı isteği üzerine ilâveler yapılabilir. Parti çalış-

maları hakkında Parti Divanının raporu, Büyük kongrenin gündeminde mutlaka yer alır.

Açılış :

MADDE 21 — Büyük Kongrede toplantı nisabı, delege tam sayısının salt çoğunluğudur. Büyük Kongre, yoklamayı müteakip toplantı nisabı varsa, Parti Genel Başkanı tarafından açılır. İlk çağrı üzerine yapılan toplantıda yeter sayı bulunamamışsa, ikinci çağrı üzerine yapılacak toplantıda nisap aranmaz, mevcut delegelerle, kongre yapılır.

Başkanlık Divanı :

MADDE 22 — Büyük Kongre; gündemindeki meseleleri müzakereye başlamadan evvel, aksine karar alınmadığı takdirde işari oyla, bir başkan, üç ikinci başkan ve yedi kâtip seçer. Bunlar, Kongre Divanını teşkil ederler. Kongre Divanı; müzakereleri idare, kongrenin inzibatını temin, evrakı muhafaza zabıataları tanzim ve tasnif sırasında ve neticesindeki şikâyet ve itirazları tetkik ve kesin karara bağlamakla vazifelidir.

Raporun Okunması :

MADDE 23 — Kongrede, önce Parti Divanı raporu Genel Başkan veya Genel Başkan vekilleri yahut

Merkez İdare Kurulu üyelerinden biri tarafından okunur.

Komisyonlar :

MADDE 24 — Büyük Kongre aşağıda gösterilen komisyonları teşkil eder. Bundan başka, işlerin mahiyetine göre ayrıca komisyonlar tertip ve teşkil olunabilir.

- a) Ana Davalar Komisyonu,
- b) Program Komisyonu,
- c) Tüzük Komisyonu,
- d) Dilekler Komisyonu,
- e) Gençlik Davaları Komisyonu,
- f) İşçi ve Esnaf Meseleleri Komisyonu,
- g) Köy ve Köylü Davaları Komisyonu,
- i) Memur Meseleleri Komisyonu.

Komisyonların Kuruluşu :

MADDE 25 — Her ilden bir temsilcinin iştirak edeceği bir heyet tarafından bir komisyon için, ihtisaslara riayet edilerek, onbeş aday tespit olunur. Bu adaylar kongre başkanlığı tarafından kongrenin tasvibine sunulur.

Komisyonların Çalışma Tarzı :

MADDE 26 — Komisyonlar, kendilerine bir başkan bir ikinci başkan, bir sözcü ve bir kâtip seçerler. Bunlar komisyonların divanını teşkil ederler.

Komisyonların toplantı nisabı üye tam sayısının salt çoğunluğudur.

Komisyonlar, kendilerine havale edilen işlerin icabına göre, tali ihtisas komisyonları teşkil edebilirler.

Komisyon müzakerelerine isteyen Büyük Kongre delegeleri iştirak ile mütalâsını bildirebilir. Ancak komisyonda üye olmayanlar rey kullanamazlar.

Komisyon mazbataları Divan tarafından imzalanır. Evrakın muhafazası kâtiplere aittir.

Her komisyon başkanı, divanı teşkil edenlerin isimlerini ve tanzim ettikleri mazbataları, evrakı ile birlikte kongre divanına verir. Mazbata kongrede müzakere edilerek oylanır, kabulü halinde kat'iyet kesbeder.

Kongre Müzakereleri :

MADDE 27 — Büyük Kongrede müzakereler gündemindeki sıraya göre yapılır. Bu sıranın değiştirilmesi veya bir meselenin gündeme alınması kongrenin kararına bağlıdır.

Müzakereler söz isteği sırasına göre cereyan eder. Başkan ,Parti Genel Başkanı ile Merkez İdare Kuru-

lu adına Merkez İdare Kurulu üyesine ve komisyon başkanı ile sözcülerine tercihen söz verir.

Partinin tüzük ve programında değişiklik yapılmasına dair tekliflerin veya Millet ve Devlet veya amme faaliyetlerini yahut parti politikasını ilgilendiren konularda karar alınmasına dair teklifleri karara bağlamak için bunların Genel Başkan, Parti Divanı veya Merkez İdare Kurulu veya kongre delegelerinin en az yirmide biri tarafından yazılı olarak iletilmesi sürülmüş olması gerekir.

Büyük Kongrede Seçim ve Karar Nisabı :

MADDE 28 — Büyük Kongrede seçimler kapalı hücrede, gizli oy, aleni tasnif esasına göre yapılır.

Büyük Kongrede kararlar, tüzükte aksine hüküm yoksa kongrede hazır bulunan üyelerin çoğunluğu ile alınır.

Oyların Kullanılması ve Tasnif :

MADDE 29 — Büyük Kongre seçimlerinde, delegeler kurra ile tesbit edilecek ilden başlamak üzere, davet sırasına göre bizzat kendileri delege kartlarını mühürleterek divan başkanlığı tarafından imzalanmış zarflar içinde oylarını kullanırlar.

Oyların tasnifi divanın nezaretinde yeteri kadar Noterle alenen ve ara verilmeden yapılır. Oy pusula-

larına yeteri miktarda isim yazılır. Bu miktardan fazla isim yazılmışsa, alttan itibaren fazla isimler nazarı itibare alınmaz. Basılı ve elle yazılmış silintili, her türlü oy pusulaları nazarı itibare alınır. Tasnif neticesinde en fazla oy alanlar sıra ile asil üyeliklere seçilmiş olur. Oyların tasnifinde eşit oy çıktığı takdirde noterler vasıtasıyla kura çekilir. Tasnif neticesini noterler bir tutanağa geçirir, oy pusulalarını bir sandığa koyup mühürledikten sonra tastik ettikleri tutanakla beraber kongre başkanlık divanına teslim ederler.

Tasnif neticelerine itirazlar, ilândan sonra 5 gün içerisinde ilgililer tarafından kongre başkanlığına yapılır.

Kongre başkanı derhal başkanlık divanını ve tasnifi yapan noterleri çağırarak 5 gün içerisinde itiraz konusunu kesin karara bağlar.

Kongre Zabıtları ve Bantları :

MADDE 30 — Kongre sonunda kongreye müteallik bütün evrak, zabıtalara, bantlar ve oy pusulaları kongre başkanı tarafından mühürlenip bir dizi pusulası tanzim edilerek muhafaza edilmek üzere seçilen genel başkana teslim edilir.

II. PARTİ DİVANI

Parti Divanının Kuruluşu :

MADDE 31 — Parti divanı partinin merkez karar organı olup;

- a) Genel Başkan
- b) Genel Başkan Vekilleri
- c) Büyük Kongrece Seçilen Kırk altı Üye
- d) Genel Kongrelerce seçilmiş Kadın ve Gençlik Kolları Genel Başkanları, T. B. M. M. Parti Grupları Başkan Vekillerinden teşekkül eder.

Parti Divanının Görevleri :

MADDE 32 — Parti Divanı Partinin umumi politikasını tayin ve tespit eder. Parti işlerinin yürütülmesinde karar organıdır. Genel Başkan ve Merkez İdare Kurulunu murakabe eder.

Parti Divanı iki büyük kongre arasında büyük kongre kararlarına uymak şartı ile Partiyi ilgilendiren hususlarda karar alır. Parti işlerini tanzim eder. yönetmelikleri hazırlar.

Parti Divanı, mücbir sebepler dolayısıyla büyük kongrenin toplanmadığı hallerde partinin hukuki varlığına son verilmesi, tüzük ve program değiştirilmesi, Genel Başkan ve Genel Başkan Vekilleri seçimi dışındaki bütün kararları alabilir.

Parti Divanı kendi üyeleri arasında bir Genel Sekreter ile bir Genel Muhasip ve Merkez İdare Kurulu üyelerini üye tam sayısının salt çoğunluğuyla seçer ve icabında görevinden alabilir. Merkez İdare Kurulunun denetlemesinde ilgililer oya katılamaz.

Parti Divanı, Merkez İdare Kurulunun hazırladığı bütçeyi tetkik ve tasdik eder. Büyük Kongreye, siyasî olaylar ve parti çalışmaları hakkında rapor verir.

Parti Divanı üyeleri T. B. M. M. Parti Grupları üyeliği hariç Grup İdare Kurulu başkan vekilleri, Grup İdare Kurulu üyelikleri, iller ve yardımcı kuruluşlar idare kurullarında ve her kademe Denetim ve Disiplin kurullarında görev alamazlar.

Parti Divanına Genel Başkan başkanlık eder. Genel Başkanın bulunmadığı toplantılarda tüzüğün otuz sekizinci maddesinin (c) fıkrası tatbik edilir.

Parti Divanının Toplantısı ve Gündemi :

MADDE 33 — Parti Divanı en az iki ayda bir defa toplanır. Her toplantıda gelecek toplantının günü tespit edilir.

Genel Başkan lüzum gördüğü veya üçte bir sayıda üye tarafından yazı ile istenildiği takdirde, Parti Divanı, Genel Başkan tarafından toplantıya çağrılır.

Parti Divanı gündemini, Genel Başkan tespit eder. Merkez İdare Kurulunun ve Divanın en az beş üyesinin görüşülmesini istediği konular da gündeme alınır.

Parti Divanındaki Boşlukların Doldurulması :

MADDE 34 — Parti Divanı üyeleri arasında vukubulan boşalmalarda bu üyelikler için Parti Divanınca yenileri partililer arasından gizli oyla seçilir.

III. PARTİ GENEL BAŞKANI

Seçimi :

MADDE 35 — Parti Genel Başkanı Büyük Kongre tarafından kapalı hücrede, gizli oy ve aleni tasnif esasına göre, üye tam sayının salt çoğunluğu ile seçilir. Salt çoğunluk sağlanamazsa en çok oy alan aday arasında seçim tekrarlanır ve en çok oy alan aday Genel Başkan seçilmiş olur. Genel Başkanın görevi, müteakip kongreye kadar devam eder.

Herhangi bir sebepten dolayı Genel Başkanlığın boşalması halinde yenisini seçmek üzere Büyük Kongre 45 gün zarfında Parti Divanı tarafından olağanüstü toplantıya çağrılır.

Parti iktidarda bulunduğu takdirde bir kimse ancak üç defa üst üste Genel Başkan seçilebilir, ondan

sonra adaylığını koyamaz ve Kongre istese de seçilemez.

Genel Başkanın Yetkileri :

MADDE 36 — Parti Genel Başkanı :

a) Partiyi temsil eder.

b) Disiplin kurulları hariç bütün teşkilâtın tabii Başkanındır.

c) Parti Divanına ve Merkez İdare Kuruluna, T. B. M. M. üyesi bulunduğu takdirde partinin T. B. M. M. müşterek grubuna ve yasama meclisleri parti gruplarına başkanlık eder ve bu kurullar arasındaki ahengi sağlar.

d) Partiyi bağlayıcı demeç ve tebliğleri bizzat kendisi yayınlar veya vazifelendirdiği kimselere yayınlatır.

e) Mutad toplantılar dışında (c) fıkrasında yer alan Başkanlığını yaptığı kurulları lüzum gördüğü zaman toplantıya çağırır.

f) Gerekli gördüğü takdirde büyük kongreyi olağanüstü toplantıya çağırır.

g) Yetkili gruplarca alınan kararların tatbikine nezaret eder ve tatbikini sağlar.

IV. PARTİ GENEL BAŞKAN VEKİLLERİ

Seçimi :

MADDE 37 — Büyük Kongrece iki Genel Başkan Vekili seçilir. Genel Başkan Vekilleri aynı zamanda Parti Divanının üyesi olup vazifeleri, müteakip Kongreye kadar devam eder.

Vazifeleri :

MADDE 38

a) Genel Başkan Vekillerinden biri partinin siyasî iktisadî ve propaganda diğeri teşkilât ve seçim işlerini Genel Başkan adına yürütürler.

b) Genel Başkanla istişare ederek yürüttükleri işler hakkında beyanat verebilirler.

c) Genel Başkanın gaybubeti halinde siyasî işleri yürüten Genel Başkan Vekili, onun da bulunmadığı zamanlarda Teşkilât işlerini yürüten Genel Başkan Vekili Genel Başkanla vekâlet eder.

d) Merkez İdare Kurulunun lüzum gördüğü sekisyonları kurarlar..

V. MERKEZ İDARE KURULU

Seçimi ve Vazifeleri :

MADDE 39 — Merkez İdare Kurulu Partinin İcra Organı olup, Genel Başkan, Genel Başkan Vekilleri,

Genel Sekreter ve Genel Muhasip ile Parti Divanı tarafından ve kendi üyeleri arasında her iki senede bir büyük kongreyi müteakip gizli oyla seçilen on üyeden teşekkül eder.

Merkez İdare Kurulu en az 15 günde bir toplanıp, tüzük hükümleri, Büyük Kongre ve Parti Divanı kararlarına göre partiyi idare, parti teşkilâtını genişletme ve denetleme ve Partinin diğer bütün işlerini ifa etmekle vazifelidir.

Mekez İdare Kurulunda herhangi bir sebeple boşalan üyeliklere Parti Divanı ilk toplantısında yenilerini seçer.

Genel Sekreter :

MADDE 40 — Genel Sekreter Parti Divanı, Merkez İdare Kurulunun toplantılarını, partinin muhaberatını tanzim, müzakereleri tesbit, kararları karar defterlerine işler ve icrasını takip eder.

Parti teşkilâtında personel işlerini tedvir ve kontrol etmek, parti binalarının ve vasıtalarının bakımına ve kullanılmasına nezaret, her türlü defterleri muhafaza etmek de Genel Sekreterin vazifelerindedir.

Genel Muhasip :

MADDE 41 — Parti merkez teşkilâtının mali işlerini Genel Muhasip yürütür. İller teşkilâtının mali iş-

lerini murakabe eder partinin mali işlerine ait muamele ve muhabere evrakını Parti Genel Başkanı ile birlikte imzalar. Partinin malî ve muhasebe işlerinden mesuldür.

VI. TEŞKİLÂT MECLİSİ

Kuruluş ve Vazifeleri :

MADDE 42 — Teşkilât Meclisi, Parti Divanı üyeleri, Parti kurucuları T. B. M. M. Grupları İdare Kurulu üyeleri, varsa partili bakanlar eski Genel Başkan ve eski Başbakanlar ve İl Başkanlarından teşekkül eder.

Teşkilât meclisi, altı ayda bir olmak üzere Merkezi İdare Kurulu tarafından toplantıya çağırılır ve Parti Genel Başkanının başkanlığında toplanır. Bu toplantılarda partinin umumi politikası teşkilâtın durumu, talep ve şikâyetler, parti çalışmaları ve gündemde bulunan sair hususlar da müzakere açılır ve istişari kararlar alınır.

VII. MERKEZ DİSİPLİN KURULU

Kuruluşu ve Çalışması :

MADDE 43 — Merkez Disiplin Kurulu Büyük Kongre tarafından seçilen dokuz asil ve dokuz ye-

dek üyeden kurulur. İlk toplantılarında kendi aralarında bir başkan ve bir sekreter seçerler.

Merkez disiplin kurulu, yetkili kurullarca kendisine sevk edilen T. B. M. M. üyesi olmayan Genel Başkan, Parti Divanı, Merkez İdare Kurulu Merkez ve İl Disiplin kurulu üyeleri, İl İdare kurulu başkan ve üyeleri, İl Belediye Başkanları ve parti kurucuları hakkında disiplin takibatı yapmaya selâhiyetlidir. Bundan başka İl Disiplin Kurulunca verilmiş ve itirazı uğramış kararları da tetkik ederek tasdik veya nakzeder.

VIII. MÜŞTEREK DİSİPLİN KURULU

Kuruluşu ve Vazifeleri :

MADDE 44 — Müşterek Disiplin Kurulu : Merkez Disiplin Kurulu ile Partinin T. B. M. M. Grup Disiplin Kurulundan teşekkül eder.

Merkez Disiplin Kurulunun başkan ve sekreteri aynı zamanda Müşterek Disiplin Kurulunun da başkanı ve sekreteridir.

Müşterek Disiplin Kurulu, hangi kademedeki vazife almış olursa olsun sadece yetkili kurullarca kendisine sevk edilmiş bulunan T. B. M. M. üyelerinin hakkında partiden daimi ve geçici ihraç cezalarını gerektiren fiillerden dolayı disiplin takibatı yapar. Müşterek Disiplin Kurulunun kararları kesindir.

IX. MERKEZ DENETİM KURULU

Seçimi ve Vazifeleri :

MADDE 45 — Büyük Kongrece seçilen Merkez Denetim Kurulu, yedi asıl yedi yedek üyeden teşkil eder. Görev müddeti iki senedir. İlk toplantılarında bir başkan, bir başkan vekili, bir sekreter seçer. Herhangibir sebeple boşalan Merkez Denetim Kurulu üyeliğine oy sırasına göre Genel Başkan tarafından yedeği çağırır. Yedekler yerlerine geldikleri üyenin müddetini tamamlarlar.

Merkez Denetim Kurulu birlikte çalışarak Partinin mâli işlerini, kanun ve tüzüğün tutulmasını emrettiği defterlerin tutulup tutulmadıklarını, münhasıran evrak üzerinde denetler.

Denetim Kurulu üyeleri Büyük Kongre üyeliği ile T. B. M. M. Grubu üyeliğinden başka parti içinde hiçbir görev alamaz.

B. İLLER TEŞKİLÂTI

I. İL VE İLÇE KONGRELERİ

Genel Olarak :

MADDE 46 — İl ve İlçe Kongreleri her iki yılda bir yapılır. Her kademe, kongrenin tarihini bir üst

kademenin muvafakatını alarak mahallî şartlara göre tesbit eder. Ancak ilçe kongrelerinin Temmuz, il kongrelerinin ise Eylül ayı sonuna kadar bitirilmesi mecburidir.

Olağanüstü Kongreler :

MADDE 47 — İl ve İlçe olağanüstü kongreleri, kongre delegelerinin en az beşte birinin yazılı talebi veya idare kurulu veyahut bir üst kademe idare kurullarının kararı üzerine toplanabilir. Olağanüstü kongrelerde ancak gündemde yazılı meseleler konuşulabilir. Gündemde herhangi bir seçim varsa seçimin yapılabilmesi için önce kongre üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar alınması lâzımdır.

Kongrenin Yapılışı ve Kongre Usulü :

MADDE 48 — Kongreler kongre günü hariç en az yedi gün evvel mahallî gazeteler ve mutad ilân vasıtaları ile gün, saat, yeri ve gündeminin belirtilmesi suretiyle ilân edilir.

Kongreler kendi idare kurullarının başkanları veya ikinci başkanı yahut idare kurullarından vazifeli bir üye tarafından yoklama yapıldıktan sonra delege tam sayısının salt çoğunluğu ile açılır.

İdare kurulunun kongreye iştirak etmemesi halinde kongreyi açma vazifesi üst kademe idare kuru-

lunca kongreyi takibe memur edilen şahıs tarafından ikinci fıkradaki esaslar dairesinde yerine getirilir.

Salt çoğunluk bulunmazsa toplantı ertesi gün mevcut delege ile yapılır.

Kongre Başkanlık Divanı :

MADDE 49 — Kongre açıldıktan sonra delegeler kendi aralarından işari oyla bir başkan, bir ikinci başkan ve yeteri kadara kâtipten müteşekkil başkanlık divanını seçerler.

Kongreye iştirak eden delegelerin beşte birinin yazılı isteği üzerine yalnız kongre başkanı gizli oyla seçilir.

Kongreyi başkanlık divanı idare eder. Divan, gerekli kararları kendi üyelerinin çoğunluğuyla alır. Oylarda eşitlik olduğu takdirde başkanın bulunduğu tarafın görüşü kabul olunur.

Şikâyet ve İtirazlar :

MADDE 50 — Delege tesbitleri ve kongreler hakkındaki şikâyet ve itirazlar aşağıda gösterilen şekilde yapılır.

a) Köy ve mahalle toplantılarında yapılan delege seçimleri hakkındaki şikâyet ve itirazlar, o köy ve mahallede Partiye kayıtlı bulunan üyelerin beşte biri tarafından delege seçim ve ilânını müteakip beş gün

içinde İl Disiplin Kuruluna yapılır. İl Disiplin Kurulu şikâyet konusu olan toplantıya ait evrakı ve bu hususa ait görüşlerini bildirmesini İl İdare Kurulu aracılığı ile İlçe Kurulundan ister. İlçe İdare Kurulu ilgili evrakla birlikte görüşünü beş gün zarfında bildirmeğe mecburdur İl Disiplin Kurulu, işbu evrakın gelişini müteakip üç gün içinde şikâyet ve itirazları kesin olarak karara bağlar.

b) İlçe Kongresine dair şikâyetler ve itirazlar, kongreye iştirak eden delegelerin beşte biri tarafından kongreyi müteakip beş gün içinde İl Disiplin Kuruluna yapılır. İl Disiplin Kurulu şikâyet konusu kongreye ait bütün evrakı celbeder. İl İdare Kurulundan bu hususla ilgili görüşünü bildirmesini ister. İl İdare Kurulu beş gün içinde görüşünü bildirmediği takdirde, beklemeksizin şikâyet ve itirazları beş gün içinde karara bağlar. Taraflar İl Disiplin Kurulunun bu kararı aleyhine tebliğ ve ilân tarihinden itibaren üç gün zarfında Merkez Disiplin Kuruluna itiraz edebilir. Merkez Disiplin Kurulunun bu hususta vereceği karar kesindir.

c) İl Kongreleri hakkında şikâyet ve itirazlar, İl Kongresine iştirak eden delegelerin beşte biri tarafından kongreyi müteakip yedi gün içinde Merkez Disiplin Kuruluna yapılır Merkez Disiplin Kurulu itiraza konu teşkil eden kongreye ait bütün evrakı cel-

beder. Görüşünü bildirmek üzere Merkez İdare Kuruluna tevdi eder. Merkez İdare Kurulu yedi gün içinde görüşünü bildirmediği takdirde Merkez Disiplin Kurulu beklemezsizin beş gün içinde itiraz ve şikâyetleri kesin olarak karara bağlar.

Bir ilçenin köy ve mahallelerinin tamamında veya bir kısmında toplantılar yapılmadan yapılmış gibi gösterilmiş olduğuna, ilçe veya il kongresi yapılmadan yapılmış gibi gösterildiğine Merkez İdare Kurulu, heryangı bir şekilde muttali olduğu takdirde yapılmış gibi gösterilen bu toplantı ve kongreleri hükümsüz addedip yeniden yapılmasını isteyebilir.

Yukarıdaki süreler içinde vazifesini yapmayanlar ve evrakı kasden yok edenler ve muamelenin geçikmesine sebep olanlar hakkında tüzüğün 65 inci maddesi tatbik olunmakla beraber Siyasî Partiler Kanunu hükümleri gereğince suç addedilen hususlar Merkez İdare Kurulu tarafından resmî makamlara intikal etirilir.

Kongre Gündeminin Tesbit ve Tadili :

MADDE 51 — Her kongrenin gündemi, kendi kademesi idare kurulları tarafından kanun ve tüzük hükümlerine uygun olarak tesbit olunur. Mevcut delegelerin çoğunluğunun kararı ile maddelerinin sırası değiştirilebilir ve ilâveler yapılabilir. Ayrıca mevcut

delegelerin en az yirmide birinin yazılı teklifi üzerine müzakeresi istenilen maddeler gündeme alınır.

Üst kademelerin yazılı olarak bildirdiği hususlar alt kademe gündemine konulur.

Kongreler işlerini kolaylaştırmak için lüzumlu gördükleri miktarda komisyon kurarlar.

Kongrelerin Vazife ve Selâhiyetleri :

MADDE 52 — Kongrelerde her türlü memleket meseleleri, umumî ve mahallî amme hizmetleri hakkında görüşmeler yapılır ve kararlar alınır.

Kongreler adını taşıdıkları idare kurullarının üst karar mercii ve her bakımdan murakabe organlarıdır.

Bu itibarla her kongre :

a) Kendi kademesi idare kurulunun bütün hareket ve faaliyetlerini inceler. Gelecek çalışma devresi için seçilecek yeni idare kuruluna lüzum gördüğü direktifleri verir ve kararları alır.

b) Delegeler tarafından yapılacak teklifleri inceler, selâhiyeti dahilinde olanları karara bağlar, olmayanlar idare kurulu vasıtası ile üst kongre ve kademeye sunar.

c) İdare kurulunun faaliyet raporunu, hesap vaziyetini tetkik, kabul veya red eder.

d) Gelecek çalışma devresine ait ve idare kurulunca hazırlanmış bütçeyi aynen veya tadilen kabul eder.

e) İlçe Kongreleri İlçe Başkanını, İlçe İdare Kurulu, İlçe Denetim Kurulu asil ve yedek üyeleriyle İl Kongresine gidecek delegeleri; İl Kongresi İl Başkanını, İl İdare Kurulu, İl Disiplin Kurulu ve Denetim Kurulu asil ve yedek üyelerini ve Büyük Kongreye gidecek delegeleri seçer.

Kongre Usulleri :

MADDE 53 — Kongreler aşağıdaki usûllere göre yapılır.

a) Kongrelerde önce idare kurulunun faaliyet raporu okunur. Faaliyet raporu ve idare kurulunun hesap bilânçosu hakkında müzakere açılır ve idare kurulunun ibrası hususu oya sunulur.

b) Kongrede söz hakkı Parti Divanı, Merkez İdare Kurulu ve T. B. M. M. üyeleri, üst kademe temsilcileri ve delegelerindir. Başkanlık divanının teklifi ve kongrenin kabulü ile diğer şahıslara da söz verilebilir.

c) Kongrede seçimler gizli oy ,aleni tasnif esasına göre kapalı hücrede yapılır. Kongre isterse idare kurulu başkan ve üyeleri ile disiplin ve denetim ku-

rulu üyelerinin dışındaki seçimlerin işari oyla yapılmasını kararlaştırabilir.

d) Gösterilen adaylar kongre salonunda uygun bir yere herkesin göreceği bir şekilde yazılır.

e) İdare kurulu, disiplin ve denetim kurulu üyeleri seçimlerinde oy pusulalarına asil ve yedek üye miktarınca isim yazılmak ve asil ve yedek üyelik sıfatları belli edilmek sureti ile tanzim olunur. Yedek listede yazılı olanlar asilden fazla oy almış olsalar dahi yedek üye seçilmiş olurlar. Pusulalara belirli miktardan fazla isim yazılmış bulunursa alttan itibaren fazla isimler nazara alınmaz. Basılı ve elle yazılmış her türlü oy pusulaları ile tashihat yapılmış pusulalar muteberdir. Eşit oy çıktığı takdirde kazanan kura ile tesbit edilir.

f) Oyların sayılması, kura ile teşekkül ettirilecek beşer kişilik tasnif komisyonları tarafından alenen ve ara verilmeden yapılır. Tasnif komisyonu üyelerinin hepsinin imzası ile yapılacak iki nüsha matbuadan biri kongre zabtına bağlanır. Önceki kongre başkanının imzasını havi bir tezkere ile birlikte derhal üst kademe idare kuruluna gönderilir.

g) Kongreye müteallik zabıtlar seçim neticelerini de havi olarak kongre başkanlık divanınca beraber imzalanır. Bütün zabıt, evrak, mazbata ve raporlar ilçede üç, ilde iki nüsha olarak tanzim ve biri kendi idare kuruluna ve genel başkanlığa, kongre baş-

kanlık divanı tarafından iadeli taahhütlü mektupla gönderilir. Kongre divanı bu işleri yapmadan görevini terkedemez.

h) Kongre delegelerinin üye tam sayısının üçte biri tarafından yazılı olarak talep edildiği takdirde kongre seçimleri ve tasnifler bir noter marifetiyle yapılır. Bu takdirde tasnif komisyonuna lüzum yoktur.

Kongresini Yapmayan Kademeler :

MADDE 54 — Herhangi bir sebepten kongresini yapmamış bulunan il veya ilçe teşkilâtı bir üst kademede kongresinde temsil olunamaz.

İl Kongresinin Kuruluşu :

MADDE 55 — İl Kongresi :

a) İlçe Kongrelerince, kendi seçim çevresinde en son milletvekili seçimlerinde partinin aldığı oy sayısını üzerinden üçyüz oya kadar bir, müteakip üçyüz oy ve küsurat için bir delege olmak üzere, o ilçede kayıtlı üyelere seçilecek delegelerden,

(Ancak yukarıdaki usule göre tesbit edilecek delege miktarı binden fazla olduğu takdirde, o ilde partinin aldığı oy, bine bölünerek bulunacak birime göre ilçelerin çıkaracağı delege sayısı Merkez İdare Kurulu tarafından yeniden tesbit edilir.)

- b) O ilin partili T. B. M. M. üyelerinden,
c) Kongrece seçilmiş İl İdare Kurulu başkan ve üyelerinden,
d) İl Disiplin Kurulu başkan ve üyelerinden,
e) Kongrelerini yapmış olmak şartıyla Partili Gençlik ve Kadın kolu il başkanlarından,
f) Oy hakkı olmamak kaydı ile İl Denetim Kurulu üyelerinden ve müteşebbis İl İdare Kurulu başkan ve üyelerinden teşekkül eder.

İlçe Kongrelerinin Kuruluşu :

MADDE 56 — İlçe kongresi :

- a) İlçeye bağlı köy ve mahallelerden en son milletvekili seçiminde partinin aldığı oy sayısı üzerinden yüz oya kadar bir, müteakip her oy ve küsûrat için bir delege olmak üzere o köy ve mahallede partiye kayıtlı üyelerin kendi aralarında seçecekleri delegelerden,
b) Kongrede seçilmiş olan İlçe İdare Kurulu başkan ve üyelerinden,
c) Kongrelerini yapmış olmaları şartı ile Parti Gençlik ve Kadın kolu başkanlarından,
d) Oy hakkı olmamak kaydı ile İlçe Denetim Kurulu üyelerinden ve müteşebbis İlçe İdare Kurulu başkan ve üyelerinden teşekkül eder.

Köy ve Mahalle Toplantıları :

MADDE 57 — İlçeye bağlı köy ve mahallelerde, partiye kayıtlı üyelerin iştirakı ile köy ve mahalle toplantısı yapılır ve ilçe kongresinden en geç bir ay önce bitirilir.

Köy ve mahallenin partiye kayıtlı üye listeleri dört nüsha tanzim edilerek köy ve mahalle toplantıları başlamadan onbeş gün evvel İl İdare Kuruluna gönderilir. İl İdare Kurulu bu listeleri mühürü ile tasdik ettikten sonra ilçeler olarak birleştirilerek bir nüshasını Merkez İdare Kuruluna gönderir ve ikisini ilçeye iade eder. Diğer nüsha İl merkezinde saklanır. İlçeye gönderilen listelerden biri İlçe İdare Kurulu binasında saklanır diğeri ilçe binasında bütün partililerin görebileceği bir yere asılarak ilân olunur.

Köy ve mahalle toplantılarının tarihî, saati, yeri bir hafta evvel mahallin mutad ilân vasıtaları ile ilçe merkezlerinde ve ayrıca toplantının yapılacağı köyde ve mahallede ilân edilir.

Köy ve mahalle toplantıları ilân edilen, saat ve yerde ilçe idare kurulu selâhiyetlileri tarafından yoklama ile açılır. Kayıtlı üyenin yarıda bir fazlası yoksa köy ve mahalle toplantısı bir saat tehir edilir. İkinci defa yapılan toplantılarında her türlü siyasî konuşmalar yapılabilir. Aynı zamanda bu toplantılarda İl

çe Kongresine katılacak delegeler ile parti temsilcisi ve yedeği seçilir.

Herhangi bir sebeple inihilal eden delegelik için İlçe İdare Kurulu 45 gün içinde o köy veya mahallede yukarıdaki esaslar dairesinde toplantı yaparak yeni delegenin seçilmesini sağlar.

İl ve İlçe Kongreleri Delege Miktarının Tesbiti :

MADDE 58 — Alınan oy sayısına göre, İl ve İlçe kongreleri delege miktarları son genel milletvekili seçimi neticelerinin, mahallî seçim kurulları ve yüksek seçim kurulunca ilân edilen resmî rakamları veya Devlet İstatistik Enstitüsünün yayımladığı rakamlar esas tutulmak üzere tüzüğün 55 ve 56'ncı maddelerinin (a) bendleri gereğince Merkez İdare Kurulu tarafından tesbit edilir.

II. İL VE İLÇE İDARE KURULLARI

Kuruluşları :

MADDE 59 — İdare Kurulları, kendi kademe kongreleri tarafından seçilir. İl İdare Kurulları başkan dahil 11, İlçe İdare Kurulları başkan dahil 9 asil üyeden teşekkül eder. Bu kurulların asil üye miktarı kadar yedek üyeleri de bulunur. Kongrelerini yapmış olmak şartıyla Gençlik ve Kadın kolları başkan-

ları kendi kademeleri idare kurullarına üye olarak iştirak ederler. Ancak, bunlar vazife taksimine katılmazlar.

Baba, ana ile çocuklar, kardeşler, karı koca aynı idare kurulunda birlikte bulunamazlar. İl İdare Kurullarına ancak o il seçim çevresinde, İlçe İdare Kuruluna da ancak o ilçede kayıtlı olanlar seçilebilir.

İdare Kurulu Başkan ve üyeliği hangi kademe olursa olsun başka idare kurulu üyeliği ile birleşmez. O il çevresinde başka bir kurulda da vazife alınmaz.

T. B. M. M. üyeleri İl ve daha alt kademelerdeki idare kurullarında vazife alamazlar.

Vazife Taksimi :

MADDE 60 — İdare kurulları ilk toplantılarında bir ikinci başkan bir sekreter bir muhasip seçerler.

Başkan, kademesinin çevresi içinde partiyi temsil eder, başkanlığa bağlı teşkilâtı teftiş ve murakebe eder. Muhaberatı sekreter üye ile işlerine ait evrakı da muhasip üye ile birlikte imzalar.

İkinci başkan, başkanın yardımcısıdır. Kendisine vereceği işlere bakar. Başkan bulunmadığı zaman ona vekâlet eder.

Sekreter üye, Siyasî Partiler Kanunu, tüzük ve yönetmelikler dairesinde lâzım gelen defterleri, idare

kurulu zabıtlarını tutar. Kararları yazar ve imza ettirir. Dosyaları ve her türlü evrakı başkanla birlikte muhafaza eder. Başkan ve ikinci başkan bulunmadığı zaman partiyi temsil selâhiyeti sekreter üyenindir.

Muhasip üye, idare kurulunun bilumum hesap işlerine bakar. Siyasî partiler kanunu tüzük ve yönetmelikler gereğince lüzumlu muhasebe defterlerini tutar. Sarfiyatın kurul kararına uygun olmasından başkanla birlikte mesuldür. Aidatın tahsilini sağlar ve bu hususta gerekli tedbirleri alır. Varidat bulma imkânlarını kurula teklif eder, kongreye sunulacak kesin hesap raporunu ve bütçe tasarısını hazırlar.

Kurul Toplantıları, Müstafi Sayılacak Üye :

MADDE 61 — İdare Kurulları üye tam sayısının salt çoğunluğu ile en az haftada bir toplanır. Aksine karar verilmedikçe kurul üyelerinden başkası toplantıda bulunmaz. Kararlar mevcudun salt çoğunluğu ile alınır.

Mazereti olmadığı halde üst üste belirli üç toplantıya gelmeyen üye istifa etmiş sayılır.

Ancak bu hükmün tatbik edilebilmesi için, mutad toplantı günlerinin tarih ve saat gösterilmek suretile karar defterine geçirilmesi, toplantıların parti binasında yapılması, bu kaydın bütün üyelerin imzası ile tesbit edilmesi, mutad dışındaki toplantılar için ya-

pılacak davetlerde tarih ve saat yazılarak imza ettirilmesi, toplantıda bulunanların isim ve imzalarının her kararda bulunması şarttır.

Müstafi sayılan üye üst kademeye itiraz edebilir. Bu kademenin vereceği karar kesindir.

Kurulların Müddetleri ve Kurullarda Boşalmalar :

MADDE 62 — İdare Kurullarının müddetleri müteakip kongrelerine kadar devam eder. Bu müddet içinde herhangi bir sebeple boş olan üyelikler için yedekten en fazla oy alan üye davet edilir.

İdare Kurullarının Vazife ve Selâhiyetleri :

MADDE 63 — İdare Kurullarının vazifeleri şunlardır :

a) Parti prensiplerini her fırsattan faydalanarak yaymak halkın partiye karşı sevgisini ve ilgisini arttırmak,

b) İlgili kanun ve parti tüzüğü ve yönetmelik hükümlerini, Parti Divanı ve Merkez İdare Kurulu kararlarını üst kademenin vereceği talimatın kademe kongresinin karar ve direktiflerini yerine getirmek, kendine bağlı teşkilâtı idare ve murakabe etmek, kademelerin faaliyetini tanzim etmek,

c) Memleket işleri ile alâkadar olmak, seçimlerde parti adaylarını kazandırmak için çalışmak,

d) Kendi kongrelerinde görüŖülecek iŖleri hazırlamak, faaliyet ve kesin hesap raporu ile gelecek faaliyet dönemi bütçe tasarısını kongreye sunmak.

e) Partililer arasındaki geçimsizliği önlemek ve icabında ara bulmak,

f) Partiyi kuvvetlendirmek ve geliŖtirmek ve bu hususta gerekli gördüğü düşünceleri bir üst kademe-ya bildirmek, Parti gelirlerinin en elveriŖli Ŗekilde toplanması ve yeni gelir kaynakları bulması için tedbirler almak,

g) Kendi vazifelerine ait iŖler hakkında partililerin yardımından faydalanmak, fikir ve mütalâaları almak üzere komisyonlar kurmak ve toplantılar yapmak,

h) Parti teŖkilâtı arasında iŖ ve vazife bakımından faaliyetlerde zaruret olmadıkça bir üst kademedan yukarı kademe ile yazıŖmaya girmiyerek sıraya riayet suretiyle alt ve üst kademe ile nezaket ve sevgi dairesinde sözlü ve yazılı münasebette bulunmak ve tesanüdü devam ettirmek.

i) Kendi çevresinde partinin durumu ve üye miktarı hakkında her altı ayda bir üst kademeye rapor vermek ve alt kademedan bu raporları istemek ve takip etmek,

j) Kendi çevresindeki bütün siyasî faaliyetlerle yakından ilgilenerek çevrenin içtimaî, iktisadî, sıhhi vesair iŖleri hakkında belediyeler ve il genel meclis-

leri içindeki parti mensuplarını tenvir ve bunların faaliyet istikametlerini tayin etmek, bunları talimat dairesinde grup halinde teşkilâtlandırmak, seçimlerde yapılması icap eden işleri mahallin icaplarına göre tayin ve tanzim etmek,

k) Parti hizmetleri için lüzumuna göre, memur, kâtip ve müstahdemin işe alınması işten çıkarılması tahsisatlarını tayin ve tanzim etmek,

1) Kanunların ve tüzüğün yüklediği diğer vazifeleri yerine getirmek.

Yasak İşler :

MADDE 64 — İdare Kurulları Başkanları :

a) Merkez İdare Kurulunun muvaffakatını almadan kendi çevrelerini aşan partinin umumî siyaseti hakkında beyanat veremezler. Kendi kademelerine tekabül eden resmî makamlardan yukarı makamlarla muhabere edemezler.

b) Bağlı buldukları üst kademeyle irtibatlarını kesemezler. Şikâyet ve talepleri varsa, bunları ilgili kademeye de malûmat vermek suretiyle üst kademeye bildirirler.

İşden El Çektirme :

MADE 65 — Siyasî Partiler Kanunu ve tüzük hükümleri gereğince tutulması lüzumlu bulunan def-

ter ve cetvellerin usulüne uygun olarak tutulmaması veya bu defterler üzerinde tahrifat yapılması yahut muhafaza edilmemesi, parti menfaatlerini açık ve ağır surette ihlâl edici fiil ve davranışlarda bulunulması gibi hallerde İl ve İlçe Başkanı ve İdare Kurullarına Merkez İdare Kurulu tarafından kısmen veya tamamen işten el çektirilebilir.

İşten el çektirmeyi gerektiren bir durumu tespit eden İl İdare Kurulu gerekçeli bir raporla Merkez İdare Kurulundan İlçe İdare Kurulu başkanının ve üyelerinin kısmen veya tamamen işten el çektirilmelerini isteyebilir. Merkez İdare Kurulu İlçe İdare Kurulunun mütalâasını aldıktan ve durumu inceledikten sonra icabediyorsa İlçe Başkanı ve üyelerini kısmen veya tamamen işten el çektirebilir.

Merkez İdare Kurulu resen veya teftiş sırasında müfettişlerin gösterecekleri lüzum üzerine İl İdare Kurulunun müdafaasını aldıktan sonra kısmen veya tamamen İl Başkanı ve İdare Kurullarına işten el çektirebilir. Merkez İdare Kurulunun kararı kesindir.

İl ve İlçe İdare Kurullarına işten el çektirildikten sonra yedeklerin davet edilmesine rağmen idare kurullarının üye adedi 59'uncu maddede gösterilen miktarların altına düşerse, Merkez İdare Kurulu işten el çektirme kararı ile birlikte geçici kurulları teşkil ve tebliğ eder.

Kısmen işten el çektirme halinde İl ve İlçe İdare Kurulları yedek üyelerle tamamlanır.

Merkez İdare Kurulu işten el çektirmeye sebep olan hadiselerde suç tespit ettiği takdirde durumu derhal alâkalı resmî mercilere intikal ettirmeye mecburdur.

İdare Kurullarının İnfisahı :

MADDE 66 — İdare kurullarının üye sayısı, herhangi bir sebeble boşalan üyeliklere yedek üyelerin de gelmesine rağmen, tüzüğün 59'uncu maddesinde gösterilen miktarların altına düştüğü takdirde o idare kurulu münfesih addedilir. Ancak bu durum kongrece seçilmiş başkanlara tesir etmez. Başkanlar müteakip olağan kongreye kadar vazifelerine devam ederler.

Geçici İdare Kurulları :

MADDE 67 — İnfisah etmiş veya işten el çektirilmiş idare kurullarının yerine bir üst kurulca geçici idare kurulları kurulur. İşten el çektirilmemiş başkanlar geçici idare kurullarının da başkanı olurlar.

Geçici idare kurullarının resmen teşekkülünden itibaren 45 gün içinde kademe kongreleri toplanarak normal idare kurullarını seçer. Bu süre içinde yeni

delege seçilmemişse, kongreler eski delegeler ile yapılır. Bu suretle seçilen idare kurulları normal kongrelerine kadar devam ederler.

Geçici idare kurullarının yetkisi kongrelerde seçilmiş idare kurullarının aynıdır. Ancak geçici idare kurulunun üyelerini kendi kademe kongrelerinin tabii delegesi olamazlar. Geçici idare kurulunun kurulması esnasında normal kademe kongreleri başlamış ise geçici idare kurullarının yapacakları kongreler normal kademe kongrelerinin gündemine uygun olarak hazırlanır.

45 gün içinde geçici kurullar kongreyi toplantıya çağırırlarsa üst kurul tüzük hükümleri gereğince kongreyi toplar.

Merkez İdare Kurulu tüzükteki süre içinde kongresini yapmayan geçici idare kurulunun müddetini uzatamaz ve yenisini kuramaz.

Toplanacak kongreye eski idare kurulu başkan ve üyeleri tabii delege sıfatı ile katılamazlar.

III. İL TEŞKİLÂT MECLİSİ

Kuruluşu ve Vazifeleri :

MADDE 68 — İl Teşkilât Meclisi, T.B.M.M. İl Genel Meclisi Üyeleri, İl ve İlçe İdare Kurulu başkan ve üyeleri ile il dahilindeki partili belediye başkanlarından teşekkül eder.

İl Teşkilât Meclisi İl İdare Kurulu tarafından toplantıya çağrılır ve İl Başkanının başkanlığında toplanır. Toplantılarda partinin il dahilindeki politikası, teşkilâtının durumu, talep ve şikâyetler, parti çalışmalarları ve gündemde bulunan diğer hususlar da görüşme yapılır ve istişarî kararlar alınır.

IV. İL DİSİPLİN KURULU

Yetkisi :

MADDE 69 — İl Disiplin Kurulu il kongrelerince seçilen yedi asıl ve yedi yedek üyeden teşekkül eder.

İl Disiplin Kurulu il çevresinde ikâmet eden ve 43 ncü maddenin 2 nci fıkrasında tadat edilmiş olan üyelerin dışında kalan ve yetkili kurullar tarafından kendisine sevk edilen bütün partililer hakkında birinci derecede disiplin takibatı yapmaya yetkilidir.

V. KÖY VE MAHALLELERDE PARTİ TEMSİLCİSİ

Seçimi ve Görevleri :

MADDE 70 — Her köy ve mahalle muhtarlık bölgelerinde parti işlerinin yürütülmesi için partiye kayıtlı üyeler arasından bir asıl ve bir yedek parti temsilcisi seçilir.

Parti temsilcisinin yeri yedekle doldurulmayacak şekilde inhilâl ederse ilçe idare kurulu 45 gün içinde

o köy ve mahallede tüzük hükümlerine göre toplantı yaparak yeni parti temsilcisinin ve yedeğinin seçilmesini sağlar.

VI. İL VE İLÇE DENETİM KURULLARI

Görevleri :

MADDE 71 — İl Kongrelerince seçilen beş, ilçe kongrelerince seçilen üç üyeden müteşekkil Denetim Kurulları İl ve İlçe İdare Kurullarının hesap ve bilançolarını denetler kongrelere bu hususta rapor verirler.

Bundan başka kanun ve tüzük gereğince tutulması gereken defterlerin tutulup tutulmadığını kontrol ederek bu hususta idare kurullarını ikaz eder ve bir üst kademeye malûmat verirler.

Denetim Kurulları kanun tüzük ve yönetmeliklerde kendilerine verilen diğer görevleri de yerine getirirler.

C. YARDIMCI KURULUŞLAR

Gençlik ve Kadın Kolları :

MADDE 72 — Parti divanı tarafından tasdik edilmiş yönetmelikler gereğince parti merkez ve iller teşkilâtına muvazi olarak Gençlik ve Kadın Kolları

kurulabilir. Bunların teşekkül şekilleri ve çalışma tarzları ana kademelerine muvazi olur.

Bu teşkilâtların büyük kongreleri ile il ve ilçe kongreleri de keza bu yönetmelikte gösterilen esaslar dahilinde yapılır.

Yüksek Danışma Kurulu :

MADDE 73 — Siyasî, iktisadî, sosyal vesair meseleler hakkında mütalâa almak üzere Parti Divanı tarafından, merkezde, bir Yüksek Danışma Kurulu kurulabilir. Bu kurulun kuruluşu ve vazifeleri bir yönetmelikle tesbit edilir. Yüksek Danışma Kuruluna Partiye kayıtlı bulunmayanlar da üye olabilir.

D. PARTİ GRUPLARI

I. T. B. M. M. GRUPLARI

Teşekkülü :

MADDE 74 — Partiye kayıtlı Cumhuriyet Senatosu üyelerinden (**Cumhuriyet Senatosu Parti Grubu**) milletvekillerinden (**Millet Meclisi Parti Grubu**), her iki grubun müşterek toplantısından ise, (**T.B.M.M. Grubu**), Siyasî Partiler Kanununda gösterilen şartlar dairesinde teşekkül eder.

Grup İç Yönetmelikleri :

MADDE 75 — Geçici grup iç yönetmeliği Parti Divanı tarafından hazırlanır. Ancak, bu yönetmeliğin Partinin T.B.M.M. grubu üye tam sayısının salt çoğunluğuna eşit üye tarafından imzalanması lâzımdır. Geçici iç yönetmelik T.B.M.M. grubu tarafından değiştirilebilir.

Grup Başkan Vekilleri :

MADDE 76 — Parti Genel Başkanı partinin T.B.M.M. grubunun başkanıdır. Genel Başkan, T.B.M.M. üyesi değilse T.B.M.M. Parti Grupları kendilerine birer başkan seçerler.

Genel Başkan T.B.M.M. üyesi ise yasama meclisleri gruplarının da başkanıdır. Her iki grup kendilerine ikişer grup başkan vekili seçerler.

Grup İdare Kurulları :

MADDE 77 — Grup işlerinin yürütülmesi amacıyla her grup, grup iç yönetmeliklerindeki esaslar dahilinde Grup İdare Kurullarını seçer.

Grup Disiplin Kurulu :

MADDE 78 — Grup Disiplin Kurulu grup iç yönetmeliklerinde belirtilen miktarda her iki grupca seçilerek T.B.M.M. üyelerinden teşekkül eder.

Grup Disiplin Kurulu iç yönetmelikte belirtilen esaslar dairesinde bir başkan, bir ikinci başkan ve birde sekreter seçer ve iç yönetmelik esaslarına göre T.B.M.M. üyelerinin yasama meclislerinde işledikleri, daimî ve geçici ihraç cezasını gerektiren suçların dışındaki fiillerden dolayı takibat yapar.

II. MAHALLİ MECLİS GRUPLARI

İl Genel Meclisi ve Belediye Meclisi Parti Grubu :

MADDE 79 — Her ilde partiye mensup İl Genel Meclis üyelerinden İl Genel Meclisi Parti Grubu, her belediye teşkilâtı olan yerde de partiye mensup belediye meclisi başkan ve üyelerinden, Belediye Meclisi Parti Grubu teşekkül eder.

Grup İdare Kurulları :

MADDE 80 — İl Genel Meclisi ve Belediye Meclisi Grup İdare Kurulları grubundaki üye adedine göre üç veya beş kişiden teşekkül eder.

Vazife Taksimi :

MADDE 81 — Grup İdare Kurulları kendi aralarından bir başkan, bir ikinci başkan bir de sekreter seçerler. İl ve İlçe İdare Kurulu Başkanları bu Meclislerin üyeleri iseler, yeniden grup başkanı seçmeye lüzum yoktur. Kendileri Meclis Gruplarının tabii baş-

kanıdırlar. Parti gruplarının bir karar defterleri bulunur.

Grup İdare Kurullarının Vazife ve Selâhiyetleri :

MADDE 82 — Grup İdare Kurullarının vazifesi, mensup olduğu meclislerdeki üyeler arasında tesanüdü temin ve meclislerin faaliyetini, tanzim etmek, meclis gündemindeki meseleleri takip ederek bunlar hakkında daha önce karar alınması icabedenler hakkında grup üyeleri ile müzakere ederek bir karara bağlamaktır.

Üyelerin Mükellefiyeti :

MADDE 83 — Meclislerin partili üyeleri grup kararları hilâfına hareket edemez ve oy veremezler. Müzakerelerde bulunmamak, kararlardan haberdar olmamak veya müzakerelerde aksi mütelâada bulunmuş olmak mazeret teşkil etmez.

Siyasi Partiler Kanununun 28 nci maddesi mahfuz kalmak şartıyla grup kararlarının aksine hareket etmek disiplin cezasını müstelzimdir.

E. TEŞKİLÂTA AİD MÜŞTEREK ESASLAR

Toplantı ve Karar Nisabı :

MADDE 84 — Tüzükte başka bir nisap aranmadığı hallerde bütün kurullar üye tam sayısının salt

çoğunluğu ile toplanır ve mevcudun salt çoğunluğu ile karar verir.

Oylarda eşitlik halinde başkanın oyu iki sayılır.

Kurullardaki Seçimler :

MADDE 85 — Tüzükte aksi yazılı olmadıkça kongre toplantı ve kurullardaki seçimler gizli oyla yapılır. Adaylar arasında eşit oy çıktığı takdirde kurada kazanan seçilmiş sayılır.

Boşlukların Doldurulması :

MADDE 86 — Kurullarda herhangi bir sebeple boşalma olduğu takdirde yedek üye derhal davet edilir. Yedek üye davet edilmeden yapılan toplantılar ve alınan kararlar muteber değildir.

Tutulacak Defterler :

MADDE 87 — Bütün kurullar noterden tasdikli bir karar defteri ile gelen ve giden evrak defteri ayrıca idare kurulları üye kayıt, gelir, gider, demirbaş ve kanunlar ve tüzük gereğince gerekli diğer defterleri tutmak mecburiyetindedirler.

Mühür :

MADDE 88 — Bütün kurulların kendilerine mahsus bir mühürü bulunur.

DÖRDÜNCÜ KISIM

DİSİPLİN İŞLERİ

Disiplin Cezaları :

MADDE 89 — Disiplin cezaları şunlardır :

- a) İhtar,
- b) Tevbih,
- c) Bir yıla kadar partiden geçici ihraç,
- d) Partiden daimi ihraç,

Geçici ihraç cezaları bir aydan az bir seneden çok olmamak üzere tatbik edilir ve bu müddetin sonunda ortadan kalkar.

Geçici ihraç cezasına uğrayan parti üyesi, faaliyete katılamayacağı parti organlarına hiçbir teklif yapamaz ve bu organlardan talepte bulunamaz; ancak bu hüküm, geçici ihraç cezasına uğrayanın parti tüzüğüne ve programına partinin diğer mevzuatına ve organlarının kararına uyması mecburiyetini ortadan kaldırmaz. Geçici ihraç cezasına uğrayanlar parti içinde hiçbir vazife alamazlar.

Disiplin Cezasını Gerektiren Haller :

MADDE 90 — Disiplin cezasını gerektiren haller şunlardır :

a) Siyasî Partiler Kanunu, parti tüzük ve yönetmelik hükümlerine Parti Divanı, Merkez İdare Kurulu ve diğer organlar tarafından verilen kararlara aykırı hareketlerde bulunmak,

b) Yukarıdaki fıkrada yazılı esaslara uymayan neşriyatı yapmak veya bu yoldaki neşriyatı tahrik etmek,

c) Her türlü seçimlerde partinin karşısında adaylığını koymak, diğer partilere ve bağımsızlara oy vermek veya onlar lehine propaganda yapmak veya parti adına tesbit ve ilân edilen adaylar aleyhinde açık veya gizli çalışmak, oy pusulalarında tahribat yapmak,

d) Partiyi şahsi menfaatlerine âlet etmek ve bu maksatla nüfuzunu istismar etmek, parti içinde tesanüdü ve teşkilât kademelerinin ahenk ve faaliyetlerini bozacak hareketlerde bulunmak, parti içinde şahsiyet ile uğraşmayı itiyat edinmek,

e) Toplantılarda yapılan konuşma ve kararları açığa vurmak, Partice kendisine vazife ve selâhiyet verilmediği hallerde kendisini vazifeli ve selâhiyetli göstermek, meşru mazereti olmadığı halde oy hakkını kullanmamak,

f) Kongrelerde, ön seçimlerde aday yoklamalarında menfaat ve para mukabilinde oylara tesir veya buna teşebbüs etmek yahut bu gibi hallerde menfaat sağlamak ve para almak,

g) Parti evrakını imha etmek, üzerinde tahrifat yapmak veya parti görevlerini devir ederken bunları teslim etmemek.

Zaman Aşımı :

MADDE 91 — 90. ncı maddede yazılı hususlardan dolayı bu hareketlere ittiladan itibaren bir ay ve her halde hadiseden itibaren altı ay geçtikten sonra takibat yapılamaz.

Disiplin Takibatı Açılması :

MADDE 92 — Bir üye hakkında disiplin takibatı açmak selâhiyeti, sevk edilmesi icabeden disiplin kuruluna göre, Merkez İdare Kurulu, İl İdare Kurulu ve Grup İdare Kurullarındır.

Disiplin kurullarına sevk kararı, sevke selâhiyetli kurulların üye tam sayısının salt çoğunluğu, 43 ncü maddenin ikinci fıkrasında yazılı üyeler hakkında ise üçte iki çoğunluğu ile alınır.

Takibata karar verilmeden önce tahkikata lüzum görülürse takibata karar verecek kurul, bir üyesini vazifelendirerek bu hususta tahkikat yaptırabilir.

Aleyhine müracaat edilen üye ile bunu ihbar ve şikâyet edenler mensup oldukları kurullarda bu işin müzakeresine iştirak edemezler.

Disiplin Takibatının Usulü :

MADDE 93 — Disiplin kurulları, aleyhine disiplin takibatı açılmış üyeye muayyen müddet içinde müdafasının yapılması için yazılı tebligat yaparlar. Müdafaa için verilen müddet hiçbir suretle 10 günden az olamaz.

Disiplin kurulları tayin edilen müddet sonunda yapılan iddia ve müdafanın ışığı altında, müdafaa yapılmamışsa mevcut deliller muvacehesinde en geç 10 gün içinde hadiseyi tahkik ve müzakere ederek kararını verir. Bu karar alâkalılara en geç bir hafta içinde yazılı olarak tebliğ edilir.

Disiplin kurullarınca verilen kararlar kesinleşmedikçe tatbik edilemezler.

Toplantı ve Karar Nisabı :

MADDE 94 — Disiplin kurulları üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve mevcudun çoğunluğu ile karar verir. Ancak ihraç ve geçici ihraç kararları üye tam sayısının salt çoğunluğu ve bu kararlar 43 ncü maddenin ikinci fıkrasındaki üyelere taallük ediyorsa üçte iki çoğunluğuyla alınır.

Disiplin Kurulu Kararlarına İtiraz :

MADDE 95 — Merkez Disiplin Kurulu ve Müşterek Disiplin Kurulu kararları kesin olup bu kararlara itiraz edilemez.

İl Disiplin Kurulu kararlarına karşı alâkalılar bir hafta içinde Merkez Disiplin Kuruluna itirazda bulunabilirler. Merkez Disiplin Kurulu kendisine yapılan itirazları bir ay içinde neticelendirmek zorundadır.

Bu müddet içinde bir karar verilmediği takdirde İl Disiplin Kurulunun kararı kesinleşmiş sayılır.

BEŞİNCİ KISIM

MALİ HÜKÜMLER

Gelir Kaynakları :

MADDE 96 — Partinin gelir kaynakları şunlardır:

1. Parti üyelerinden alınan giriş aidatı ile yıllık veya aylık aidat,
2. Partiye mensup T.B.M.M. üyelerinden alınan aidat,
3. Adaylık için başvuranlardan önseçim veya yoklamaya girmeden önce alınan bağışlar,
4. Parti yayınlarının satış bedeli,
5. Parti bayrağı, filâması, rozeti gibi rumuzların satışından sağlanan gelirler,
6. Parti lokallerinin işletilmesinden elde edilen gelirler,
7. Partice tertiplenen, balo, eğlence, müsamere, konser, spor müsabakası ve konferans gibi faaliyetlerden sağlanan gelirler.

8. Partinin tertiplediği piyango gelirleri,
9. Bağışlar,
10. Siyasî partiler kanunu hükümlerine göre devletçe sağlanan yardımlar.

Üye Aidatı :

MADDE 97 — Partiye her üye aylık veya yıllık olarak bir aidat ödemek zorundadır. Bu aidatın yıllık miktarı en az bir en çok yüz yirmi lira olur.

Son malî yıl içinde partiye borçlu oldukları aidatın tamamını ödememiş olanlar, İlçe ve İl İdare Kuruluna başkan ve üye, Parti Divanına, Merkez İdare Kuruluna Disiplin Kurullarına üye, Belediye Başkanı ve Belediye Meclisi ile İl Genel Meclisi ve T.B.M.M. üyesi seçimlerinde aday olamazlar.

T.B.M.M. Üyelerinin Aidatı :

MADDE 98 — Partiye mensup T.B.M.M. üyelerinin ödiyeceği aidat miktarı T.B.M.M. Grup Kararı ile tesbit edilir.

Adaylık için başvuranlardan ön seçime veya yoklamaya girmeden önce alınacak özel aidat, aday yönetmeliklerindeki esaslara göre düzenlenir.

Gayri Menkul Alım ve Satımı :

MADDE 99 — Parti maksadına hadim gayri menkuller dışında gayrimenkûl iktisap edemez. Partinin

gayesi içinde olmak şartıyla gayrimenkûl mallardan gelir sağlanabilir.

Parti Merkez İdare Kurulu Partinin maksadına hadim olacak gayrimenkûlleri iktisaba, devir ve fe-rağa selâhiyetlidir.

Merkez İdare Kurulu Partinin maksadına medar olmak üzere istikraz etmek selâhiyetine sahiptir. İca-bında bu selâhiyetini İl İdare Kuruluna da teşmil edebilir.

Piyango Tertibi :

MADDE 100 — Piyango ancak Merkez İdare Ku-rulunun müsaadesi ile yapılabilir. Müsaade yalnız o ilin seçim çevresine münhasırdır. Merkez İdare Ku-rulu icabında bütün illere şamil piyango tertip ede-bilir.

Bağışlar :

MADDE 101 — Parti için, gerçek ve tüzel kişiden bir yılın içinde alınacak bağış tutarı 5000 lirayı ve bu kıymeti aşamaz.

Siyasî Partiler Kanununun 71 nci maddesinin bi-rinci fıkrasında yazılı müessese ve teşekküllerden bağış istenemez ve kredi alınamaz

Gelir Makbuzları :

MADDE 102 — Parti gelirleri makbuz karşılığın-da alınır. Makbuzlar Merkez İdare Kurulu tarafından

bastırılır ve teşkilâta dağıtılır. Parti teşkilât kademeleri kullandıkları makbuzların dip koçanlarını Merkez İdare Kuruluna iade etmek mecburiyetindedirler. İade edilmeyen makbuz ve dip koçanlarından dolayı teşkilât kademeleri Merkez İdare Kuruluna karşı mesuldürler. Makbuzların asıl kısımları ile dip koçanlarında aynı müteselsil numara bulunur.

Parti Paralarının Muhafazası :

MADDE 103 — Partinin paraları bankalarda muhafaza edilir ve idare kurulu başkanı ve muhasip üyenin müşterek imzası ile çekilebilir.

Merkez teşkilâtında beş bin, il teşkilâtında bin ve ilçe teşkilâtında beşyüz liraya kadar olan masraf sonradan karar alınmak üzere başkan ve muhasip üye tarafından birlikte yapılabilir.

Bu miktarları geçmemek üzere merkez teşkilâtında genel muhasip ve iller teşkilâtında muhasip üyeler avans verebilirler. Bu miktarlar Parti Divanı tarafından değiştirilebilir.

Bütçe ve Kesin Hesap :

MADDE 104 — Parti merkez teşkilâtının bütçesi ve her bütçenin kesin hesabı her takvim yılı içinde merkez idare kurulunca hazırlanır. Bütçe ait olduğu yıldan önce, kesin hesap ve bilânçoda o yıldan sonra parti divanına sunulur.

İller ve ilçeler teşkilâtının bütçeleri bu teşkilât idare kurullarınca yapılır ve üst kademe idare kurununun tasdiki ile tekemmül eder. İller ve ilçeler yardımcı kollarının bütçeleri bağlı buldukları ana kademe idare kurullarının tasdiki ile tekemmül eder.

Bütçe Kesin Hesabının Karara Bağlanması :

MADDE 105 — Parti merkez teşkilâtı ile iller ve ilçeler teşkilâtını ve yardımcı kolların birleşik bütçe kesin hesapları Siyasî Partiler Kanununun 80 inci maddesi gereğince, büyük kongre tarafından karara bağlanır.

Merkez İdare Kurulunca düzenlenen bilânço büyük kongrenin tasdikine arz olunur. Parti merkez teşkilâtıyla iller ve ilçeler teşkilâtının ve yardımcı kolların bir önceki takvim yılına ait gelir ve giderlerini gösteren kesin hesapları ile bilânço, her yılın nisan ayı içinde Cumhuriyet Başsavcılığı ile Anayasa Mahkemesi başkanlığına verilir.

İdare Kurulu Başkanı ve Üyelerinin Mes'uliyeti :

MADDE 106 — İdare kurulları başkan ve üyeleri kendi kurullarının masraflarından ve borçlarından, partinin mevcut parasının, demirbaşının vesair eşyasının muhafazasından partiye karşı şahsen ve müte-selsilden mesuldürler.

İdare kurulları başkan ve üyeleri bizzat kendi kurullarının, üçüncü şahıslarla yaptıkları akit ve borçlanmalardan şahsen ve müteselsilen mesuldürler.

Bağış ve Borçlanma :

MADDE 107 — Merkez İdare Kurulu dışındaki kurulların yaptıkları akit ve taahhütlerden ancak Merkez İdare Kurulunca tesbit edilen esaslar daire-sinde yapılanlar parti hükmü şahsiyetini ilzam edip bu hususdaki mesuliyet, tasarruflarda bulunan ve mükellefiyet yüklenen kimselere aittir.

ALTINCI KISIM

SEÇİMLER VE ADAYLIKLAR

Seçimlere Girmek :

MADDE 108 — Seçimlere girip girmeme kararı alma selâhiyeti Parti Divanına aittir. Ancak, boşalmış belediye başkanlıkları için yapılacak münferit seçimler hususunda bu selâhiyet Merkez İdare Kuruluna devredilebilir.

Ön Seçim ve Yoklamalara Girme İzni:

MADDE 109 — Partiye kayıtlı bulunmayanların T.B.M.M. ve İl Belediye Başkanlığı seçimleri için ön

seçim veya aday yoklamalarına katılabilmeleri Merkez İdare Kurulunun, il genel meclisi ile il belediye meclisi, il çevresi içindeki bütün belediye meclisi ve belediye başkanlığı için ise, İl İdare Kurulunun müsaadesi şarttır.

İl İdare Kurullarının kararlarına karşı Merkez İdare Kuruluna itiraz edilebilir. Merkez İdare Kurulunun kararları kesindir.

Merkez Adayları :

MADDE 110 — Partinin katıldığı Cumhuriyet Senatosu üyeliği ve Milletvekili seçimlerinde parti tarafından gösterilecek adayların yüzde beşi kadar merkez adayı Parti Divanı tarafından gösterilebilir.

Bu adayların hagni illerden ve hangi sıralarda gösterileceği Parti Divanınca kararlaştırılır.

İl İdare Kurullarının Hakkı :

MADDE 111 — İl Belediye Meclisi seçimlerinde her belediyenin çıkaracağı üye adedinin yüzde beşi kadar aday, İl İdare Kurulları tarafından gösterilebilir. Bunların listelerdeki sıralarının tesbiti de aynı kurullara aittir.

Listelerdeki Boşlukların Doldurulması :

MADDE 112 — Cumhuriyet Senatosu ve Milletvekili seçimlerinde herhangi bir seçim çevresinde her ne sebeple olursa olsun, ön seçim yapılması mümkün olmadığı, yapılan ön seçimlerin iptal edildiği, listelerde eksiklik bulunduğu ve boşluklar meydana geldiği takdirde aday göstermek ve sıralarını tesbit etmek selâhiyeti Parti Divanına aittir. Ancak bu selâhiyet Merkez İdare Kuruluna devredilebilir.

İl Genel meclisi ve belediye seçimlerinde bu selâhiyeti İl İdare Kurulu kullanır.

Mahalli Seçimlerde Aday Yoklamalarına İtiraz :

MADDE 113 — İl belediye başkanı aday yoklamaları hakkında yapılan şikâyet ve itirazlar Merkez İdare Kurulu tarafından kesin olarak halledilir. Ancak, şikâyet ve itiraz tesbit edilirken Merkez İdare Kurulu ilgilileri dinleyebilir.

İlçe, bucak ve köy müstakil ve mülhak belediye başkanı, il genel meclis ve belediye meclisi aday yoklamaları hakkında yapılan şikâyet ve itirazlar ise İl İdare Kurulunca tetkik ve halledilir.

İl İdare Kurullarının kararı hakkında Merkez İdare Kuruluna itiraz edebilir. Merkez İdare Kurulunun kararı kesindir.

YEDİNCİ KISIM

PARTİ - HÜKÜMET MÜNASEBETLERİ

Hükümet Kurmak ve Koalisyon İştirak :

MADDE 114 — Hükümet kurulmasına, koalisyonlara iştirak edilmesine, partinin kurduğu hükümetten çekilmesine veya iştirak ettiği koalisyondan ayrılmasına karar vermek selâhiyeti Parti Divanına aittir.

Hükümetten çekilme veya ayrılma kararına rağmen hükümetten istifa etmeyenler partiden istifa etmiş sayılırlar.

Bakanların Tesbiti :

MADDE 115 — Cumhurbaşkanı, Başkanlık vazifesini parti Genel Başkanına verdiği takdirde Genel Başkan Merkez İdare Kurulu, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Parti Grup İdare Kurulları ile istişare ettikten ve bunların temayüllerini öğrendikten sonra bakanları tesbit eder.

Parti Genel başkanı Başbakan olmadığı takdirde, başbakanlık vazifesi verilmiş olan şahıs Parti Genel Başkanı ile birlikte yukarıdaki şekilde bakanları tesbit eder.

Hükümette Vazife Alma :

MADDE 116 — Merkez İdare Kurulundan Genel Başkan dahil ancak beş üye hükümette vazife alabilir.

SEKİZİNCİ KISIM

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Parti Büroları :

MADDE 117 — Merkez İdare Kurulu parti işlerinin süratle görülebilmesini sağlamak için Parti Genel Başkanlığına bağlı çeşitli konularda faaliyet göstererek büroları kurabilir.

Teftiş ve Murakabe :

MADDE 118 — Merkez İdare Kurulu bütün teşkilâtı, üst kademeler kendilerine bağlı alt kademeleri teftiş ve murakabe ederler.

Parti faaliyetlerini arttırmak, tanzim etmek ve teşkilâtı teftiş ve murakabe etmek için Merkez İdare Kurulu tarafından yeteri kadar müfettiş tayin olunur.

Yardımcı teşkilât kademeleri bağlı buldukları temel teşkilât kademeleriyle hiç bir surette münasebetlerini kesemezler. Yardımcı teşkilât kademelerini kendi üst kademeleri ve bağlı buldukları temel teş-

kilât kademeleri her bakımdan kontrol ve murakabe eder.

Mâli Murakabe :

MADDE 119 — Her kademe kendi kongresi ile, üst kademe ve Denetim Kurulları tarafından mâli murakabeye tabi tutulur.

Mülkiye Amirliğine Bildirme :

MADDE 120 — Köy ve mahallelerde parti temsilcileri ile yedeklerinin ve delegelerin seçimleri için yapılacak toplantılarla, il ve ilçe kongrelerinin gün, ve gündemleri ile bu toplantı ve kongrelerde parti temsilciliğine, idare kurullarına yardımcı organlara ve Disiplin Kurullarına seçilenlerin ve bunlarda vuku bulacak değişikliklerde yerlerine gelenlerin adları, soyadları doğum yılları ve tarihleri meslek ve sanatları ikametgâhları o mahallin en büyük mülkiye amirine, seçim veya tayinden başlayarak yedi gün içinde ilgili idare kurulları tarafından bildirilir.

Partinin Kapatılması :

MADDE 121 — Parti, Büyük Kongrelerde hazır bulunan üye sayısının üçte ikisinin oyu ile kapatılabilir.

Partinin kapandığı Genel Başkanlık tarafından Büyük Kongrece kapanma kararının alınmasından

başlıyarak yedi gün içinde İçişleri Bakanlığına bildirilir.

Partinin kapatılması halinde menkûl ve gayri-menkûl bütün mallarının tasfiyesi kongre kararında gösterilir.

Tüzüğün Yürürlüğe Girmesi :

MADDE 122 — Bu tüzük parti kurucularının partiyi kurduklarına dair imzalı beyannamelerinin İçişleri Bakanlığına tevdiini müteakip ilân edilmesiyle yürürlüğe girer.

DOKUZUNCU KISIM

GEÇİCİ HÜKÜMLER

Kurucular Meclisi :

GEÇİCİ MADDE 1 — Partinin kuruluş beyannamesinde imzası bulunan parti kurucuları ilk Büyük Kongreye kadar bütün kongre selâhiyetlerine sahip olup, Kurucular Meclisi adıyla faaliyette bulunur.

Kademe ve Organların Kuruluşu :

GEÇİCİ MADDE 2 — Parti Kurucular Meclisi tarafından Parti Divanı teşekkül ettirilir. Bundan sonra her kademe kendine bağlı müteşebbis idare kurullarını, idare kurulları ise kendi Disiplin ve Denetim Kurullarını seçerler.

İl teşkiâtlı olmayan yerlerde ilçe, teşkilâtları Merkez İdare Kurulu tarafından kurulur.

Bütün bu kurullar yenileri seçilinceye kadar vazifelerine devam ederler ve kongrelerinin tabii delegesi olurlar.

Delege Seçimleri :

GEÇİCİ MADDE 3 — Partinin girdiği ilk milletvekili genel seçimine kadar kademelerin çıkaracağı delege miktarları :

1. İl kongresine gidecek delegeler ilçe kongre-rince kendi delege miktarlarının dörtte biri kadar.

2. İlçe kongresi delegeleri için ilçeye bağlı her muhtarlık bölgesinde 1969 Milletvekili seçimleri itibarı ile her 250 seçmen ve küsüratı için bir delege olmak üzere hesaplanır. Yukarıda tesbit edilen delegelere tabii delegeler de eklenir.

Tatbik Edilmeyecek Maddeler :

GEÇİCİ MADDE 4 — Tüzüğün ondördüncü maddesinin birinci fıkrası tüzüğün yürürlüğe girmesinden itibaren bir sene müddetle tatbik edilmez.

Müteşebbis İdare Kurulları :

GEÇİCİ MADDE 5 — Müteşebbis idare kurulları ilçelerde yedi ilâ onbir illerde dokuz ilâ onbeş üyeden teşekkül edebilir.

PROGRAM

85

PROGRAM

BÖLÜM I

GENEL PRENSİPLER

— A —

TEMEL GÖRÜŞ VE GAYE

Temel Görüş ve Gaye :

MADDE 1 — Devlet idaresinde Millet iradesini hakim kılmaya mücadelesi siyasî tarihimizin en açık özelliğidir.

Bu istikamette en önemli merhaleyi teşkil eden Millî Mücadelemizin ve onun neticesi olarak kurulan Cumhuriyetimizin temelinde, Millettin sadece kendi gücüne inanma ve bir şahsın veya bir zümrenin değil, kendi eseri olan Devletin vatandaşı olma gayesi vardır.

Türk Milletinin tefekkür ve temayüllerine dayanan Demokrasinin, geniş ve ileri bir anlayışla gerçekleşmesini, genel siyasetin Demokratik görüş ve zihniyetle, Milletimizin refah ve mutluluğu için yürütülmesini gaye edinen 1946 hareketi, siyasî, ekonomik, sosyal ve kültürel ileri atılış devresinin çıkış noktasıdır. Bunun içindir ki, bu devrenin bütün ruh ve manasıyla hayatîyetini daima muhafaza etmesi «Türkiyenin muasır medeniyet» seviyesine kavuşmasının önde gelen şartıdır.

Bu tarihi gerçeklerden dolayıdır ki, bugün içinde bulunduğumuz Demokratik Anayasa nizamı hiç bir şahsın, hiç bir zümrenin izni, müsaadesi, himmeti ve özellikle şahsında mündemiç kabiliyetlerinin neticesi değildir. Bu eserin hakiki ve tek sahibi büyük Türk Milletidir.

Temeli insan hak, hürriyet, şeref ve haysiyetine dayanan Demokrasinin, bütün icap ve müesseseleriyle uygulandığı zaman Milletlerin kalkınma, refah ve mutluluğunda harikulâde neticeler sağladığı bir gerçektir.

Memleketin idaresine ve yükselmesine taallük eden belli fikirlerin hayata uygulanmasıyla ilgili faaliyetlerin tümü demek olan Politika için, zaman zaman görülen hile, desise ve tertip yerine insan sevgisi, ahlâk ve fazilet zeminini tesis, bu gerçeğe ulaşmanın ve memleketimizde Demokrasi üzerindeki tartışmaları önlemenin başlıca yoludur.

Türk Devletinin Ülkesi ve Milletiyle bir bütün olduğuna inanma, ıslahatçılık, medeniyetçilik, milliyetçilik, manevi değerlere saygı, sosyal ve ekonomik hakları ve sosyal adaleti gerçekleştirme, topyekûn kalkınmayı sağlayacak başlıca esaslardır.

Millî tarih şuuruna ve tarihin akışı içinde değişen ve gelişen dünyamızın gerçek şartlarına, insanlığın kendini yüceltici aslî temayül ve istidatlarına uyan bir dünya görüşüne sahip olmak suretiyle me-

denî alemdeki yerimizi bütün manasıyla almamız gerekir.

Bu inançlarla Refah, Huzur, Hizmet ve Barış Devletini bütün vasıflarıyla tahakkük ettirme hedefine yönelmek millî bir vazifedir.

Bu temel fikir ve görüşlerle doğan ve varlığını bu temel fikir ve görüşlerde bulan Partimizin kanunların ve tüzüğünün hükümleri dairesinde çalışarak programındaki esasları gerçekleştirmek gayesiyle, büyük Türk Milletinin hizmetindedir.

Millî Hâkimiyet, Cumhuriyet :

MADDE 2 — Millî varlığımızın temeli olan Millî Hâkimiyet esaslarının ve devlet şekli olarak Cumhuriyetimizin vaz geçilmezliğine inanıyoruz.

Demokratik Rejim ve Demokrasi Prensibi :

MADDE 3 — Türk Milletinin siyasî olgunluğuna inanan Partimiz, demokratik rejimi insanlık şeref ve haysiyetine millî karakter ve menfaatımıza en uygun idare şekli olarak kabul eder.

Milleti devlet kudretinin yegâne meşru kaynağı olarak gören Partimiz, hukukun üstünlüğünü, hür seçimi, sonuçlarına samimi bir saygıyı ve partiler arası iyi münasebetleri demokratik rejimin tabii icapları olarak kabul eder.

Demokratik idarenin daima yaşayacağına dair olan inancı, O'nun varlığı kadar önemli sayan Partimiz, bu inancının memleketimizde tam ve kâmil mânasında yerleşmesi için her türlü gayreti göstermeyi görev bilir.

— B —

ANAYASA İSLÂHATI

Anayasa İslâhatı, Anayasa Nizamı, Kanun Önünde Eşitlik :

MADDE 4 — Uygulamanın ortaya koyduğu aksaklıkları prensiplerine ve hedeflerine hâlel gelmeden, giderebilmek için ciddi bir araştırmanın ve tecrübenin ışığı altında, Anayasa islâhatını zaruri görmekteyiz.

Anayasanın ve sağladığı nizamın muktedir, müessir ve müstekar bir idare ile korunabileceğine kanıyız. Hürriyetlerin böyle bir idarede suiistimal edilemeyeceğine inanıyoruz. Demokratik Anayasa nizamına aykırı olan her türlü akım ve hareketlerle müessir bir şekilde mücadeleyi görev biliyoruz.

Devletin insan hak, hürriyet, şeref ve haysiyetini koruma hususundaki görevini yerine getirmesi yanında, halkın da devletini sevmesini ve O'nun gücüne güvenmesini nizamın korunmasında başlıca unsur olarak görüyoruz. Devlet gücünü Millet'in refah ve

mutluluğu için adalet, fazilet ve kanun ölçüleri içinde kullanan idareyi Demokratik Anayasa Nizamının icabı sayıyoruz.

Hürriyetle otorite arasında kurulmasını lüzumlu bulduğumuz dengeyi, değerler anarşisini önleyici tedbir olarak kabul ediyoruz. Kanunların mutlaka ve herkese uygulanacağına vatandaş şuur ve vicdanında yerleştirilmesi lüzumuna kaniyiz.

Kanun önünde eşitliği, Anayasa Nizamının öngördüğü Hukuk Devletinin gereği olarak kabul ediyor, böyle bir nizamda her hangi bir şahsın veya zümrenin bir imtiyaza sahip olamayacağına inanıyoruz. Bu görüşün ve esasın ışığı altında geçmişte vuku bulan siyasî olaylar dolayısıyla bu olayların içinde bulunmuş olan şahısların, seçilme hakkı gibi bazı haklardan mahrum bırakılmalarını modern hukuk devletinin genel prensiplerine ve kanun karşısında eşitlik prensibine aykırı buluyor ve mevzuatımızda mevcut bu istikametteki hükümlerin kaldırılması zaruretine inanıyoruz.

— C —

HUKUK DEVLETİ

Hukuk Devleti :

MADDE 5 — Demokratik rejimin gereği olan hukukun üstünlüğü prensibini kabul eden, bu esasa

her türlü tasarrufunda uyan ve bu anlayışla insana değer veren ve vatandaşın hizmetinde bulunan devlete Hukuk Devleti diyoruz.

Hukuk Devletinin varlığı için Anayasanın bütün icap ve müesseseleriyle uygulanması gereğine inanıyoruz. Bu esasın tabii bir sonucu olarak Devletin tasarruflarına karşı temel hak ve hürriyetleri koruyacak müesseselerin kemâliyle işlemeşi lüzumuna kani bulunuyoruz.

Hukuk Devletinde İnsan Fikri :

MADDE 6 — İnsan sevgisini faziletin kaynağı olarak görüyoruz. İnsanı toplumun sadece mutlak bir tabii, devlet yetkilerinin yalnızca bir konusu olarak değil, hak ve menfaat sahibi, hürriyet içinde yaşayarak tekâmül etmesi için gerekli şart ve imkânlarla malik müstesna bir varlık olarak kabul ediyoruz. O'nun yaratıcı gücüne inanıyoruz.

Vicdan ve Din Hürriyeti, Lâiklik :

MADDE 7 — Partimize göre vicdan ve dini inanç ve kanaat hürriyeti, diğer hürriyetler gibi, insanların tabii ve mukaddes hakkıdır.

Lâikliği din aleyhtarlığı, dine saygısızlık ve dinsizlik şeklinde anlamıyoruz. Devletin lâik olması vatandaşların dinleri ile alâkalarını kesmeleri olmadı-

ğı gibi, birbirlerine karşı baskıda bulunmaları da demek değildir. Her vatandaş mensup olduğu dinin ve cibelerini ifade ve ibâdet şekillerini icrada serbesttir.

Dinin devlet işlerine müdahale etmemesi ve dinin şahsî ve siyasî emellere âlet edilmemesi lûzumuna inanıyoruz.

Milliyetçilik :

MADDE 8 — Türk Milliyetçiliğini;

Milletimize vücut veren değerlerin muhafaza ve tekâmülüne hizmet etmek; her türlü ayrıcılığı red ederek millî bütünlük ve beraberliği sağlamak; Türk vatandaşları ve nesilleri arasında tarihimizin yarattığı kültür ve ülkü birliğine, fazilet ve fedakârlık esaslarına dayalı şuurlu bir tesanüdü geliştirmek; kendisine, topluma ve toplumun nizamlarına ve manevî değerlere saygılı iyi vatandaşlar ve nesiller yetiştirmek mânasında anlıyoruz.

Milletimizi ilerletme, geliştirme ve kalkındırma gayretlerini millî kültürümüze dayamak lûzumuna kaniyiz.

Millî kültürümüzü, Türk tarihinin karakterine uygun ve tarihin akışı istikametinde muhafaza ve geliştirmek için gerekli tedbirlerin alınması inancındayız.

Yabancı idelojilerin «Kültür» adı altında yayılmasına karşıyız. Millî kültür ve karakterimizi inceliyecek, geliştirecek ve yayacak resmî bir teşekkülün lûzumuna kaniyiz.

— D —

HİZMET DEVLETİ

Hizmet Devleti :

MADDE 9 — Devleti sadece emniyet, asayiş, yurt savunması, adâlet tevzii, diplomatik münasebetler gibi klâsik görevler ile değil, ferdi ve toplumu her bakımdan rahata, huzura, refaha ve mutluluğa kavuşturma görevlerinin de sahibi olarak görüyoruz.

Devlet Milletin varlığı ile kaim olduğu cihetle, ferdin rahatı, huzuru, refahı ve mutluluğu için «Milletin hizmetinde Devlet» fikrini benimsiyoruz.

Devletin şahsiyetine, haysiyetine, hakka, hukuka ve kanuna uygun otoritesine ferdin saygılı olmasını, Devletin varlığı ve devamlılığı bakımından şart olarak görüyoruz.

Kalkınma Görüşümüz :

MADDE 10 — Milletimizin ekonomik, sosyal ve kültürel meselelerini bir bütün olarak gören Partimiz, Milletçe refaha ve mutluluğa kavuşulması için

plânlı, hızlı ve âdil bir kalkınmanın zaruretiine inanmaktadır.

Manevî Kalkınma :

MADDE 11 — Toplum mâddî ve manevî değerleriyle bir bütündür. Manevî değerlerin ortaya koyduğu güç ve inanç, mâddî kalkınmanın en önemli unsurlarından biridir.

Bu sebeple manevî değer ve kabiliyetlere önem vermeyi, ilme ve eğitime dayalı manevî kalkınmayı sağlamayı fazilet rejimi olan Demokrasinin icabı ve topyekûn kalkınmamızın başlıca yollarından biri olarak görüyoruz.

Sosyal Adalet Görüşümüz :

MADDE 12 — Partimiz, sosyal adaleti, ekonomik değerlerin toplumun içinde âdil dağılışı, ferdin büyük ekonomik güçler karşısında ezilmemesi, insanlık haysiyetine yaraşır asgari hayat seviyesine ulaşması ve istikbâl kaygısından kurtulması şeklinde anlamaktadır.

Partimiz, sosyal adâleti yalnız vatandaşın refah ve mutluluğu için değil, toplumun geleceği ve demokratik rejimin devamlılığı bakımından da teminat olarak kabul eder. Bu itibarladır ki, Partimiz aynı zamanda «Sosyal Adâletin Hizmetinde Hukuk Devleti» fikrini benimser.

— E —

SEÇİMLER

Seçimler, Aday Tesbiti Usullerinin İslâhı :

MADDE 13 — Vatandaşların siyasî tercihlerini en iyi şekilde aksettiren ve memleket gerçeklerine uygun olan bir seçim sisteminin tatbikini ve bu sebeple de mevzuatta gerekli islâhatın yapılmasını lüzumlu buluyoruz.

Bu meyanda, bütün seçimlerdeki siyasî parti adaylarının tesbitinde, demokrasi ve ahlâk kurallarına uygun, partiler arası ve parti içi münasebetleri zedelemeyecek biçimde usullerin uygulanması maksadıyla gerekli kanuni tedbirlerin alınmasını zaruri görüyoruz.

BÖLÜM II

EKONOMİK KALKINMA

— A —

EKONOMİK SİSTEM

Ekonomik Sistem :

MADDE 14 — Bugünün devlet hayatında idarî mekanizma veya siyasî organizyon ile ekonomik po-

litika arasında bir beraberlik hatta birlik kurulmuştur. Devletin kuruluşu ve idare şekli ekonomik faaliyetlerle çok yakından irtibatlıdır. Bu bakımdan Partimiz, demokratik düzene uygun ve ferdi teşebbüsü esas alan bir ekonomik politikayı benimsemektedir. Ekonomik hayatın refah seviyesine ulaşmasının, ancak ferdin kâr arzusu, teşebbüs gücü ve mülk edinme gayreti ile mümkün olacağına inanmaktayız. Hürriyetsiz ve hususi teşebbüse dayanmayan bir toplumda, devamlı, istikrarlı ve yüksek seviyeli istihlal gücüne sahip bir ekonominin mevcut olmayacağı kanaatindeyiz.

Ekonomik Kalkınma :

MADDE 15 — Ekonomik kalkınmanın hürriyet içinde, demokratik bir nizamda ve bir plân disiplini altında, hızla ve istikrarlı bir şekilde tahakkuk ettirilmesinin gerektiği inancındayız. Kalkınma için bir baskı idaresine ve bir baskılı ekonomiye ihtiyaç yoktur. Geleceğin ekonomik sisteminin baskı esasına değil, hürriyet esasına yöneleceği inancındayız.

Ekonomik kalkınmanın tahakkuku ve bunun neticesinde refahın artması, işsizliğin önlenmesi, fırsat eşitliğinin ve sosyal adâletin sağlanması için Partimizin parolası «hürriyet içinde daha çok yatırım, daha çok iş ve daha çok istikrar olacaktır.»

Ekonomik Hayatta Devletin Rolü :

MADDE 16 — Bugünün ekonomik hayatında devletin büyük rolü olduğuna inanmaktayız. Ancak devletin ekonomik hayattaki varlığı muayyen ölçülerin içinde kalmalıdır. Devletin yapacağı işler ve üzerinde duracağı hususlar aşağıdaki şekilde hulâsa edilebilir :

a) Ulaştırma, haberleşme, enerji, su, sulama, toprak islâhı, iskân işleri ve diğer alt yapı tesislerini kurma;

b) Yurt savunmasında gerekli tesislerle, hususi teşebbüsün harekete geçemediği sahalarda kurulacak tesisleri ve bir kısım ağır sanayii kurmak;

c) İsbetli şekilde tayin ve tesbit edilecek bir ekonomik politika ile yeni hamlelere zemin hazırlamak ve yeni teşebbüslere gerekli vasatı sağlamak;

d) Verimsiz yolları kapamak, ekonomik hürriyeti ortadan kaldıran fiili inhisarları önlemek, millî emek ve sermayenin israfına mani olmak;

e) Vatandaşların ekonomik faaliyetlerde güvenini temin ederek kalkınma ve gelişmeye müsait bir vasatı meydana getirmektir.

Plân Görüşü :

MADDE 17 — Gelişmekte olan memleketlerin gelişme şartları teorik olarak tesbit edilse dahi, tec-

rübeden geçmiş, neticeleri alınmış modern kalkınma vasıta ve modellerinden istifade edilmedikçe, kalkınmanın hem zaman itibarile ve hem de maliyet itibarıyla kayıplara uğradığı bilinmektedir. Zamanımızda plân kalkınma için en tesirli vasıtalardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu bakımdan kalkınmanın yetmiş elemanların araştırma ve tesbit etmeleriyle olgunlaşmış demokratik bir plân dahilinde ve bir plân disiplini altında yürütülmesinin doğruluğuna inanmaktayız.

Özel Teşebbüs :

MADDE 18 — Piyasa ekonomisinin verimli bir şekilde işlemesi temin edilerek ve bütün vatandaşlarımıza kazanma ve çalışma imkânları sağlanarak kalkınmayı hızlandıracağımıza ve neticede fert başına düşen millî geliri arttıracacağımıza inanıyoruz.

Kalkınmaya katılarak elde edilen kâr ve kazançların, kurulan tesis ve işletmelerin, çalışan bütün vatandaşların ve devletin faydasına olduğu kanaatindeyiz.

Vatandaşların normal kazancını kıskanan, kötüleyen ve zararlı olarak gösteren fikir ve cereyanların karşısındayız.

Bu görüşlerin ışığında ve âdil gelir dağılımının kalkınma şevkinin doğmasındaki büyük rolüne ina-

narak, vatandaşların kalkınmaya daha büyük bir heves ve gayretle iştirakini sağlayacak yeni teşvik tedbirleri getirilecektir.

Yatırımlar ve Özel Teşebbüs :

MADDE 19 — Yatırımlar, topyekûn Millî Kalkınmanın birinci derecede vasıtasıdır. Bu bakımdan bütün hür memleketlerde özel teşebbüs yatırımlarının arttırılması yönünde pek çok malî ve iktisadî tedbir alınmaktadır. Ayrıca özel teşebbüs yatırımlarının tahakkuku daha çabuk ve verimleri de daha yüksek olmaktadır. Biz, özel teşebbüs yatırımlarının kalkınmamıza hem hacim, hem de hız yönünden büyük bir güç kazandıracığına inanıyoruz. Bu sebepten özel teşebbüsün tasarruflarını arttıracak, bu tasarrufları verimli sahalara sevk edecek ve kısa zamanda meyve verir hale gelmesini sağlayacak yeni teşvik tedbirleri getirilecektir.

Özel teşebbüs yatırımlarına geniş halk kitlelerinin ve çalışan nüfusun küçük tasarruflarının etkili şekilde iştirakini sağlayacak tedbirler alınacaktır.

Bölgelerarası ve Sektörlerarası Denge :

MADDE 20 — Anayasamızın 3. maddesinde de belirtildiği veçhile, «Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür». Bu bütünlüğün kalkın-

mamızın tahakkuku ve memleketin her köşesine dengeli bir şekilde yayılmasıyla daha da kuvvetleneceğine inanmaktayız.

Bu maksatla memleketimizde bölgelerarasındaki gelişmek farklarını azaltmak, hususi imkânlara sahip olan bölgelerin imkânlarını harekete getirmek ve dengeli gelişmeyi sağlamak için özel plân ve programlar hazırlanacaktır. Az gelişmiş bölgelerden tatbik edilmekte olan vergi indirimi ve muafiyetler, indirimli gümrük tarifeleri ve ucuz krediler, daha geniş ölçülerde değiştirilecek ve işler hale getirilecektir.

İktisadî Devlet Teşebbüsleri :

MADDE 21 — Kamu iktisadî teşekküllerinin verimli, vasıflı imalât ve ticarî faaliyetlerini rasyonel esaslarla yürütecek müessir bir organizasyon ve personel statüsüne kavuşturulması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Kamu iktisadî teşekkülleri ile özel sektör faaliyet ve teşebbüsleri arasında insicamlı ve ahenkli bir arada yaşama esasları devlet tarafından dikkatlice tanzim edilmelidir.

Topyekûn kalkınmanın bölgeler arası dengeli gelişmeye ve iktisadî kamu teşebbüsleriyle özel teşebbüs yatırımlarının ahenkli koordinasyonuna bağlı ol-

duğuna inanan Partimiz, sıhhatli bir ekonomik büyümenin çeşitli üretim dallarında da aynı ölçülerin tatbikiyle sağlanabileceği kanaatındadır.

— B —

MALİYE ve BÜTÇE POLİTİKAMIZ

Maliye Politikamız :

MADDE 22 — Sıhhatli bir şekilde kullanılan malı vasıtalarla ekonomide istikrarı sağlamak, amme hizmetlerinin görülmesi ve kalkınmanın tahakkuku için gerekli malı imkânları temin etmek, ekonominin enflyonist ve deflyonist temayüllerini önleyecek tedbirleri almak, demeler dengesini olumlu bir halde tutacak ve millı gelirin vatandaşlar arasında adil ölçülere göre dağılmasını sağlayacak malı tedbirleri bulmak ve nihayet halkın kalkınma için gayret ve tasarruflarını arttıracak vergi sistemlerini getirmek, malı politikamızın esasını teşkil eder.

Bütçe Politikamız :

MADDE 23 — Bütçe politikamızın esasını, devlet işlerinin, carı masrafları çok ciddi bir tasarruf zihniyeti ile hazırlanmış, gelir ve giderleri sağlam tahminlere dayanan, iyi kurulmuş ve prensipleri iyi belirtilmiş denk bütçelerle yürütülmesi fikri teşkil eder.

Bütçelerin hazırlanması usullerinin bugünkü durumdan kurtulması, rasyonel, dinamik ve modern metotların bulunması için gerekli araştırmalar yapılmalı ve gerekli tedbirler getirilmelidir.

Bütçelerin yasama meclisleri ve organlar tarafından denetlenmesinde daha tesirli ve daha hızlı yeni metodların bulunması ve getirilmesi lüzumuna inanmaktayız.

— C —

VERGİ POLİTİKAMIZ

Vergi Politikamızın Esası :

MADDE 24 — Partimiz devletin zenginliğini milletin zenginliğinde görmektedir. Bu bakımdan vergi politikamız, hazine menfaatını halkın menfaatından farklı ve üstün addetmeyen bir anlayış istikametinde olacaktır.

Vergi politikasında, mülkellefin güven hislerini sarsan, onu iktisadî faaliyetlerde yeni teşebbüslere girmekten alıkoyan, sermaye birikimini önleyen ve vatandaşlarımızın mal sahibi olmasını baltalayan hususlardan şiddetle kaçınılacaktır.

Vergi Prensipleri :

MADDE 25 — Vergi sistemimiz, memleket şartlarına ve demokratik nizamın icaplarına uygun ola-

rak köklü bir şekilde islah edilecektir. Vergilerde, vergi yükünün hafif ve vergilendirmenin yüksek olması prensibinden uzaklaşılacaktır. Mülkellef zümreleri fazla sıkmayan, basit ve kolay anlaşılan, tatbikatında devletle vatandaşı karşı karşıya getirmeyen bir vergi sistemine ihtiyaç olduğu inancındayız. Bu prensiplere uymayan vergiler kaldırılacak veya islah edilecektir.

Vergilerde İslâhat :

MADDE 26 — Vergi sistemlerimizin ekonomik ve sosyal fonksiyonlarını gereği gibi yerine getirecek şekilde islah edilmesi ve tatbikatının memleket ekonomisi üzerinde menfi tesirlerinin giderilmesi de gayelerimizden biridir. Ancak vergilerin sosyal yönü tesbit edilirken hadiseyi sosyal gelişme üzerinde tesiri olan aynı önemdeki diğer faktörlerle birlikte ve bu faktörleri ihmal etmeden mütalâa etmek, mükelleften verebileceğinden fazlasını istememek ve beklememek gerektiğine de inanmaktayız.

Vergi sistemimizin islahında nazarı itibare alacağımız çok önemli bir husus da, «Halka açık» ve diğer sermaye şirketlerinin kurulması ve yayılmasının kolaylaştırmaktır. Memlekette şirketleşme sisteminin sür'atle gelişmesi ve bilhassa «Halka açık» şirketlerin çoğalması için her türlü kolaylık ve teşvik edici tedbirler getirilecektir. Bu maksatla, kurumlar

vergisinde, kuruluş masraflarında, stopajlarda ve diğer hususlarda önemli indirim ve muafiyetler sağlanacaktır.

— D —

BANKACILIK ve KREDİ POLİTİKASI

Temel Hedefler :

MADDE 27 — Kredi mekanizmasının ekonomik alandaki iş bölümü ve ihtisaslaşmada en önemli bir mübadele vasıtası olduğuna inanıyoruz.

Bu mekanizmanın, tasarrufların yatırımlara intikal etmesini, sermayenin rasyonel bir tarzda toplanıp teşebbüslere aktarılmasını, para hacminin üretim hacmine, yani, ödeme vasıtaları hacminin piyasa ihtiyaçlarına uygun bir hale girmesini, özel sektör yatırımlarını gerçekleştirici, otofinansman ve sermaye piyasasından elde edilecek tasarrufları kavrayıcı ve enflasyona meydan vermeyici bir karakter taşımasını sağlamak ve bunun için gerekli tedbirleri zamanında almak kredi politikamızın esaslarını teşkil eder.

Kredilerin memleket ekonomisi içinde en iyi ve verimli bir şekilde dağılımının sağlanması ve bunun için de çeşitli krediler için konacak faiz hadlerinin ve faize ilâveten alınan çeşitli paraların, diğer bir

deyimle faiz strüktürünün memleketteki ekonomik gelişmenin getirdiği oranlara göre ayarlanması üzerinde duracağımız önemli hususlardır.

Kredi Kuruluşları :

MADDE 28 — Kredi mekanizmasının işletme vasıtası olan kredi kuruluşlarının, faaliyet maksatlarının tahakkukunu sağlayacak daha rasyonel bir bünyeye sahip kılınmaları, partimizin benimsediği gayelerden biridir.

a) Merkez Bankası :

Merkez Bankasının likidite imkânları genişletilmek suretile bankacılık sisteminin para piyasasını daha rasyonel yürüten bir bünyeye sahip kılınmasının, reeskont faaliyetlerine daha rasyonel bir hüviyet verilerek ekonomik kalkınma ve gayretlerimizin daha faydalı ve tesirli bir unsuru haline getirmesinin zaruri olduğu inancındayız.

b) Diğer Kredi Kuruluşları :

Bankalar birer itibar ve itimat müesseseleridir. Fonksiyonlarını her türlü tesir ve müdahalelerden uzak kalarak yapmaları gereklidir. Bu bakımdan, özel kanunlarla kurulmuş, tamamen veya kısmen

devlet sermayesinin hakim olduğu kredi müesseselerinin bankacılık fonksiyonlarını her türlü politik veya idarî müdahalelerden uzak ve faaliyetlerinin mahiyet ve icaplarına uygun bir şekilde yapacak bir hüviyet ve bünyeye sahip kılınmaları gerektiği ka-naatındayız.

Aynı düşünce ve mülâhazalarla Bankalar Kanu-nunun ve carî mevzuatın banka ve kredi muamele ve faaliyetleriyle ilgili hükümlerinin esaslı bir reviz-yondan geçirilmesinin zaruri olduğu görüşündeyiz.

— E —

SERMAYE PİYASASI

Sermaye Piyasasının Kurulması Konusundaki Görüşlerimiz :

MADDE 29 — Tassarruf ve yatırım faaliyetleri ile ilgili sektör ve müesseseler arasında iş bölümü ve ihtisaslaşmayı geliştirerek kaynakların daha ras-yonel dağılımını sağlamak bakımından memleketi-mizde bir sermaye piyasasının kurulması lüzum ve zaruretine inanmaktayız.

Ekonomik gelişmemiz yönünden büyük bir önem arzeden bu lüzumun memleketimizde tam bir fiat istikrarının sağlanmasına, para ve kredi sistemiyle fa-iz strüktürünün rasyonelleştirilmesine ve bu konu-

larla ilgili malî organizasyonun da bir para ve sermaye piyasasının ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenmesine bağlı olduğu kanaatindeyiz.

Gerçek anlamda sermaye şirketlerinin ve bilhassa halka açık anonim şirketlerin, uzun vadeli kredi ve yatırım müesseselerinin kurulması ve teşvik edilmesi sermaye piyasasının bir an evvel kurulmasına bağlı bulunduğundan bu konudaki çalışmaların en kısa zamanda bitirilmesi temin edilecektir.

Sermaye piyasasının kurulması ve «Halka açık» şirketlerin yayılması ile vatandaşlarımızın tasarruf, kazanma, servet ve mülk edinme arzularının tatmin edileceği ve bu yolla kalkınmamıza büyük bir ilâve gücün katılacağı inancındayız.

Kooperatifçilik :

MADDE 30 — İktisaden gelişmekte olan memleketlerde, özel teşebbüsün yalnız başına başaramayacağı büyük meseleler, kooperatifler vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Partimiz, toplu teşebbüs ifade eden kooperatiflerin belirli bazı sosyal ve ekonomik alanlarda faydalı faaliyetler gösterdiği inancındadır. Kooperatiflerin, katı sistemlerin değil, hür demokratik toplumun gerekli unsurları olduğu kanaatindeyiz. Kooperatifçilik Partimiz tarafından her çeşit vasıtalarla himaye edilecek ve desteklenecektir.

Dış Ticarete Denge :

MADDE 31 — İhracatı arttırmak için yeni ihraç olduğu gibi memleketimizde de hızlı bir kalkınma için gerekli ithalâtın finansmanı çok önemli bir meseledir. Bunu halletmek için daha fazla mal ihracına, turizm ve diğer görünmeyen gelirlerden daha fazla döviz teminine, bazı ithal mallarının öncelikle memlekette yapılmasına ve dış yardım da dahil olmak üzere daha fazla yabancı sermayenin getirilmesine ihtiyaç olduğu inancındayız.

İhracatın Artırılması :

MADDE 32 — İhracatı arttırmak için yeni ihraç mamullerine ve yeni pazarlara ihtiyaç vardır. Sana-yi mamullerini ihraç etmek için yüksek kaliteli mal imaline, daha iyi paketleme ve markalama tekniğine gidilmesine ve fiatların normal ölçülere düşürülmesine çalışılacaktır. Bunlara ilâve olarak daha iyi bir standardizasyona, geliştirilmiş depolama tesislerinin kurulmasına ve ucuz nakliye imkânlarının sağlanmasına gidilecektir.

Gümrük mevzuatı ve teşkilâtı ve ihracat işlemlerini hızlı bir kalkınma temposuna uyacak ölçüde yapmak üzere değiştirilecektir.

Türkiyenin yeni ihraç pazarları bulması ve eski pazarlarının genişletilmesi için, fazla sayıda ve iyi yetişmiş, aynı zamanda ticarî zihniyeti haiz ticaret ateşeleri ile özel ihracat komisyoncusu şirketlere ihtiyaç vardır.

İhracatı arttırmak için alınacak bütün tedbirlerin tesirli olması için, bu mesele ile uğraşan teşekküllerin mesuliyet ve salâhiyetleri tek bir mercide birleştirilecektir. Ancak böyle bir merci sayesinde ihraç malları için her an ortaya çıkacak fırsatları tesbit etmek ve bunlar için ne gibi tedbirlerin, kim tarafından ,nasıl ve ne zaman alınacağına karar vermek mümkün olacaktır.

İhracatı arttırmak için, imalâtçı ve ihracatçılar sermaye ve kredi imkânları ile, malî ve teknik yardımlarla, organizasyon ve yeni bilgilerle desteklenecektir.

Zirai mahsül ve mamullerimizin standarize edilmesi, modern bir şekilde ambalajlanması ve maliyetlerinin ucuzlatılması için gerekli ham madde ve yardımcı maddeler dünya şartlarına uygun olarak temin edilecektir.

Yabancı Sermaye :

MADDE 33 — Bugünün yabancı sermaye anlayışı, sadece para alanında cereyan eden bir müamele olmaktan çıkmış ve sermaye ile birlikte yeni tek-

noloji, yeni metod, yeni organizasyon ve yeni pazar getirme istikametine yönelmiştir.

Memleketimizin menfaatlerine uygun olmak. plânlı kalkınma gayretlerini destekleyici mahiyette bulunmak ve ülkemize yeni dış pazarlar kazandırmak kaydıyla yabancı sermayenin ekonomik faydalarına inanıyoruz.

Dış Borçlar :

MADDE 34 — Gelişmekte olan memleketlerde, kalkınmanın finansmanında kullanılmak üzere dış borçlanmalara baş vurularak yatırım imkânlarının genişletilmesinin zaruretine inanmaktayız. Ancak dış borçlanmanın mahiyeti ve bünyesi kalkınma vasıtası niteliğini taşımalı ve şartları ekonomik yönden müsbet olmalıdır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar) :

MADDE 35 — Günümüzde kapalı bir ekonomi sistemi ve kendi kendine yeterlik prensipleri içinde bir memleketin ekonomik gelişmesini gerçekleştirmek, son derece güç bir hale gelmiştir. Bu güçlüğü yenmek için geniş pazarlar temin etmek ve ekonomik güçleri birleştirmek yoluna gidilmektedir.

Bu zaruretin icabı olarak memleketimizin Avrupa Ekonomik Topluluğuna katılmasının; iktisadî kal-

kınmamızı hızlandıracak ve yeni ekonomik imkânların ortaya çıkmasını ve kullanılmasını mümkün kılacak şartları ve avantajları haiz bir anlaşma çerçevesinde gerçekleştirilmesini uygun görüyoruz.

— G —

SANAYİ

Sanayileşmeye Verdiğimiz Önem :

MADDE 36 — Ekonomik kalkınmamızın hızlı, devamlı ve dengeli bir şekilde yürütülmesinde, sanayi sektörünün en büyük itici güç ve tesirli faktör olduğuna inanmaktayız. Bu bakımdan kalkınma plân ve programlarında sanayi sektörünün, bu vasıflarından ileri gelen, tesiri üzerinde önemle durulacaktır.

Sanayi Politikamızın Esası :

MADDE 37 — Sanayi Politikamızın esası, memleketin kapalı ekonomi sisteminden kurtulması prensibine dayanacaktır. Kurulacak sanayi'nin ihracata dönük, rekâbete ve yeniliklere hazır bir güçte kurulması gaye olarak ele alınacaktır.

Tüketim sahasında başlamış ve bilâhare ana mallar alanına intikal etmiş sanayileşme hareketinin, yatırım malları sahasına geçmesini ve gelişerek devam etmesini zarurî görmekteyiz.

Sanayide Öncelik :

MADDE 38 — Yeni kurulacak ve geliştirilecek tesislerde ihracatı arttırıcı ve ithalâtı azaltıcı mahiyette olanlara öncelik tanınacaktır. Tarım, orman ve maden ürünlerinin mümkün olduğu kadar mamûl veya yarı mamûl olarak ihracı için gerekli sanayi kolları hızla ve öncelikle kurulacaktır. Bu hususta yabancı sermayenin pazarlamasından istifade yolları aranacaktır.

Sanayide Araştırma ve İstişare :

MADDE 39 — Sanayimizin gelişmesinde ve verimli bir şekilde çalışmasında araştırma ve istişare hizmetlerinin büyük önem taşıdığı inancındayız. Bu maksatla tatbiki araştırma enstitüleri, prodüktivite merkezleri ve benzeri teşekküllerin kurulup gelişmesine çalışılacaktır. Ayrıca sanayimizi geliştirme ve yeniliklerden faydalanması için Devlet, üniversite ve özel teşebbüs arasında çok sıkı bir işbirliği sağlanacaktır.

Sanayide Prodüktivite :

MADDE 40 — Yeni sanayi teşebbüsleri kurulurken kapasite ve teçizat seçiminde en son teknolojik gelişmeler ve yüksek verimlilik nazarı itibare alınacak, bunun yanında mevcut sanayimizde yeni

teknik, yeni organizasyon ve en iyi cihazlarla nisbeten daha az yatırım, daha az emek ve daha küçük risklerle ilâve iş hacminde ve istihsal kapasitesinde bir gelişme sağlanacağı inancındayız.

Sanayi Bölgeleri :

MADDE 41 — Alt yapı tesisleri sanayimizin temelini teşkil eder. Şehirlere olan aşırı akımlar ve bunlarla doğan sosyal ve ekonomik meseleleri halâ etmek, sanayiinin memleket sathında daha dengeli ve daha düzenli bir şekilde yayılması ile mümkündür. Bunun temin etmek için memleketin münasip yerlerinden sanayi bölgeleri tesbit edip, buralarda su, yol, enerji, kanalizasyon, haberleşme, ulaştırma, eğitim ve sosyal tesislerin kısa zamanda kurulması sağlanacaktır.

Sanayiimizin Kredi İhtiyacı :

MADDE 42 — Gelişmekte olan sanayiimizin bugünkü kredi sistemi ile kendinden bekleneni vermesi mümkün değildir. Bu bakımdan, uzun vadeli, düşük faizli ve yeter miktarda kredi temin edilmesini sağlayacak tedbirlere ihtiyaç vardır.

Bu maksatla yatırım bankalarının imkânları takviye edilecek, bu bankaların sayıları arttırılacak ve memleketin önemli sanayi bölgelerinde şubeler açması sağlanacaktır.

Ayrıca, sanayiî muayyen merkezlerde toplanmasını önlemek için bölgesel yatırım bankalarının kurulmasına çalışılacaktır.

Sanayimizin Ham Madde İhtiyacı :

MADDE 43 — Gelişmekte olan sanayiimizin tam kapasitede ve verimli bir şekilde çalışması için ham madde temini ve yenileştirme meselesi özel şekilde ele alınacaktır.

İtal ham maddelerinin ve yan mamûllerinin istenilen evsaf ve miktarda temini için, özel bir kota tesbiti ile, transferlerin çabuklaştırılması, vergi indirimleri, gümrük muafiyetleri ve diğer kolaylıklar sağlanacaktır.

Devlet elinde bulunan ham madde ve yan mamûllerin ya bol miktarda istihsalleri temin edilecek veya ithal yolu ile bolluk sağlanacaktır.

Bilhassa ihraç yapmakta olan sanayie, ucuz ve bol ham madde temini yolunda özel şartlar sağlanacak ve gayretler gösterilecektir.

Mallarımızın Pazarlanması :

MADDE 44 — Sanayiî mamûllerimizin içerde ve dışarda pazarlanması yeni baştan ele alınacaktır.

Bu maksatla devletin de ortak olduğu, fakat özel teşebbüs statüsünde yeni bir teşkilâtlanmaya ihtiyaç vardır.

İhracatı sanayicinin dışında bir takım kuruluşlarla ele almanın faydasına inanmaktayız.

— H —

ESNAF ve SANATKÂRLAR

Küçük ve Orta Müteşebbislerin Önemi :

MADDE 45 — Geçimini şahsi çalışma gücü ile sağlayan, yaşayışında mazbut, mesleğinde başarılı, varlığını ve sorumluluğunu müdrük, haklarına bağlı, kendine güvenen ve hür bir dünyada, hür bir toplumun üyesi olmaya kararlı olan küçük ve orta teşebbüs erbabı ekonomik gelişmenin büyük itici güçlerinden biri ve toplumun en sağlam unsurlarındandır. Bu inançla, küçük ve orta müteşebbisler üzerinde önemle durulacaktır.

Küçük ve Orta Sanayi :

MADDE 46 — Memleket ekonomisinde büyük sanayi tesisleri tanında, küçük ve orta sanayi tesislerinin önemi olduğuna ve yerinin bulunduğuna inanmaktayız. Bu bakımdan bu sanayiın muhafaza edilmesi, genişletilmesi, modernleştirilmesi ve yenilerinin kurulmasına çalışılacaktır. Bu maksatla;

a) Küçük ve orta sanayiın devamlı olarak kuruluş ve sayımları düzene konulacaktır.

b) Bunlara ait patent işleri, standart kontrolleri ve prototipler tesbiti gibi hususlarda yardımcı teşekküller kurulacaktır.

c) Bu tip sanayi tesisleri ve sanayiciler için kamu hizmetlerini hazır olarak bulunduran ve onlara sıhî, modern iş yerleri sağlıyan küçük sanayi siteleri yapılmasına daha büyük ölçüde devam edilecektir.

d) Bu tip sanayicilerimize pazarlamada yardım etmek, ihracatta destekleme yapmak ve hem yerli, hem de yabancı piyasalar hakkında lüzumlu bilgileri toplamak üzere icabeden çalışmalarda bulunulacak ve gerekli organlar kurulacaktır.

e) Yeni keşif ve icatlar için malî yardımlarda bulunulacak, kredi temin etmek ve gerekli malzemeleri bulmak için fonlar ayrılacaktır.

f) Küçük sanayicilerin ham madde meselelerini devamlı şekilde halletmek üzere, kendi aralarında teşkilâtlanmaları ve muhtelif kuruluşlarla aralarında iyi bir organizasyon sağlamaları temin edilecektir.

Esnaf ve Sanatkârlarla İlgili Tedbirler :

MADDE 47 — Partimiz esnaf ve sanatkârların güçlendirilmesi ve bu suretle sosyal hayatta istikrar unsuru olmaları için aşağıda belirtilen belli başlı tedbirlerin alınmasını zarurî görmektedir :

a) Küçük esnaf ve sanatkârları sosyal güvenliğe kavuşturacak, hastalık, ihtiyarlık ve ölüm sigortaları ile ilgili mevzuat tedvin edilecek; bunlar titizlikle uygulanacaktır.

b) Üretim ve pazarlama gibi konularda küçük esnaf ve sanatkârlara yeni imkânlar getirecek olan kooperatifleşme hareketi teşvik olunacak; esnaf ve sanatkârların sosyal ve meslekî dayanışmasını sağlayacak tarzda teşkilâtlanmaları desteklenecektir.

c) Küçük esnaf ve sanatkârlara verilen krediler islâh edilecektir. Bunların uzun ve orta vadeli kredilerden istifade etmeleri sağlanacaktır.

Esnaf kefalet kooperatiflerinin kredi hacimleri arttırılacak, faiz hadleri düşürülecektir.

d) Her esnaf ve sanatkârın, kendi çalıştığı yere, kullandığı makina ve teçhizata sahip olması hedefimizdir. Bu hedefin gerçekleşmesi maksadıyla esnaf ve sanatkârlar için çarşı ve sitelerin kurulması desteklenecek; bu konuda gerekli teşvik tedbirleri alınacaktır.

e) Küçük esnaf ve sanatkârların meslekî bilgi ve maharetlerini arttırıcı eğitim programları geliştirilip yaygın hale getirilecektir. Çırakların eğitimi için imkânlar arttırılacak, çırakların bu eğitim programlarından geçmeleri sağlanacaktır. Bütün bu eğitim faaliyetleri, çalışan işyeri ve istihisalle ilişkisini kesmeden yürütülecek ve meslekî eğitim konusunda ge-

rekli mevzuat çıkarılacaktır. Çıraklık, kalfalık ve ustalık kaideleri, yeni şartlara göre tedvin olunacaktır.

f) Küçük esnaf ve sanatkârlara uygulanan vergi usulleri basitleştirilecektir.

g) Küçük ve orta sanayiinin, esnaf ve sanatkârların her türlü meselelerini yakından takip eden yeni kuruluşlara ihtiyaç olduğu inancındayız.

— İ —

*BAYINDIRLIK, ULAŞTIRMA ve HABERLEŞME
HİZMETLERİ*

Bayındırlık Hizmetleri :

MADDE 48 — Partimiz, bayındırlık hizmetlerine, ilim ve teknolojiyle birlikte memleket gerçeklerini dikkate alarak hızla devam edecektir.

Proje, yapım, müşavirlik ve kontrollük gibi hizmetler, gerek yurt içinde gerekse yurt dışında, madeten ve manen desteklenmek suretiyle Türk teknik gücünün gelişmesi sağlanacaktır.

Yapıların sağlam, emniyetli, ucuz, kullanışlı ve güzel inşası ve bakımı için memleket şartlarına uygun teknik normlar hazırlanacak, gerekli idarî tedbirler alınacak ve icab eden alanlarda standardizasyona gidilecektir.

Devlet - müteahhit münasebetleri, müsbet bir nizâma kavuşturulacak ve mahzurları görülen ihâle usulleri yerine adil ve pratik yeni mevzuat getirilecektir.

Ulaştırma ve Haberleşme Ağı :

MADDE 49 — Emin, ucuz ve sür'atli ulaşım ve haberleşme ağı, kalkınan Türkiye'nin kan damarlarını teşkil eder.

Kara, hava ve deniz ulaşım sistemlerinin koordine ve islâh edilmek suretiyle birbirini tamamlayıcı unsurlar olarak memleket ekonomisine en yararlı hale getirilmesini lüzumlu görüyoruz.

Karayolları :

MADDE 50 — Devlet, il ve köy yolları, ulaşım ihtiyaçlarına en iyi cevap verecek seviyeye getirilecektir.

Büyük trafik yoğunluğuna sahip merkezler arasında, devlet sür'at yolları inşaa edilecek; il yollarının teknik vasıfları yükseltilecek ve her köye her mevsimde açık bir köy yolu şebekesinin ikmaline öncelik verilecektir.

Memleket ekonomisine ağır zararlar veren ve büyük can kaybına sebep olan trafik kazalarının önlenmesi konusunda gerekli hukukî, teknik ve idarî tedbirlerin sür'atle alınması sağlanacaktır.

Demiryolları :

MADDE 51 — Kitle ulaşımında büyük önemi haiz demiryolları, bugünkü rantabl olmayan durumundan kurtarılarak modern tekniğin icaplarına uygun hale getirilecektir.

Güzergâh tashihleri, alt yapı islâhı, yerli diesel ve elektrik lokomotifleri imalâtını teşvik suretiyle cer sisteminin modernleştirilmesi, imâl edilmekte olan yük ve yolcu vagonlarının adet ve kalitelerinin arttırılması, modern bir işletmecilik anlayışının geliştirilmesi sağlanacaktır. İmalât ve işletmenin birbirinden ayrılması hususunda gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Denizyolları Ulaşımı :

MADDE 52 — Bir yarımada durumunda olan memleketimizin iktisadi gelişmesinde deniz ulaşımının rolü büyüktür.

Yerli tersanelerimizin geliştirilip çoğaltılması suretiyle bir gemi inşa sanayiinin memlekette vücut bulmasını millî deniz ulaşımı politikası bakımından zarurî görüyoruz. Deniz ticaret filomuzun genişletilmesi ve tonajının arttırılması, dış ticaret açığının kapatılmasında mühim bir faktör olacaktır. Modern deniz trafiğinin icap ettireceği liman inşası gerçekleştirilecektir. Deniz nakliyatında özel teşeb-

büsün daha büyük ölçüde harekete geçmesi için teşvik tedbirleri getirilecek ve yeni imkânlar sağlanacaktır.

Hava Ulaşımı :

MADDE 53 — Yurdumuzun gerek iç ve gerekse dış hava ulaşımı alanındaki mevcut potansiyeli nazarı itibara alınarak, Türk Hava Filosunun miktar ve kalite bakımından takviyesini ve bunların modern bir işletmecilik tekniğiyle kullanılmasını, hava limanlarının milletlerarası ve millî standartlara uygun olarak tevsiini ve hava ulaşım şebekesinin bütün yurdu kapsıyacak tarzda genişletilmesini sağlayacağız.

P.T.T. Hizmetleri :

MADDE 54 — Haberleşme en tabî sosyal ve medenî bir ihtiyaçtır. Bu itibarla milletlerarası, şehirlerarası ve şehir içi haberleşmenin modernleştirilmesi temin edilecek, P. T. T. hizmetlerinin bütün köylere ulaşacak şekilde geliştirilmesi ve mevcut sistemin teknik yönden mükemmelleştirilmesi amacımız olacaktır.

Radyo ve Televizyon Yayınları :

MADDE 55 — Radyo ve televizyon yayınlarından yurdumuzun her tarafında bütün vatandaşlarımızın

istifade etmesi sağlanacaktır. Radyo ve televizyon yayınlarının eğitici, öğretici ve eğlendirici nitelik taşıyanları, millî bünyemiz ihtiyaçlarına göre tanzim edilecektir.

Gerek büyük merkezlerdeki ve gerekse bölgelerdeki radyoların geliştirilmesi, televizyon yayınının yurdun her köşesine götürülmesi amacımızdır.

— J —

İMAR VE İSKÂN İŞLERİ

Şehirleşme Politikamız :

MADDE 56 — Partimize göre, topyekûn plânli kalkınmanın gayesi iktisadî ve sosyal yapıyı modernleştirmek, sosyal değişmeyi hızlandırmaktır. Sosyal değişmenin bir mekân yönü vardır. Sanayi öncesi düzende, şehir ve köy birbirine bağlı değildir. Halbuki sanayileşmiş bir toplumda ise, şehir ve köy hayatı birbiriyle bağlanmıştır. Şehirleşme, gelişme için elverişli bir imkân olarak ortaya çıkmakta, sanayileşme bakımından bir maliyet tasarrufu getirmektedir. Bu yönüyle şehirleşme, sosyal gelişmeyi hızlandırıcı olması yanında, doğrudan doğruya iktisadî kalkınmayı etkileyen faktör vafındadır.

Partimize göre sanayileşme, tarımda modernleşme ve şehirleşme, iktisadî gelişme ve kalkınma vakiasının birbirinden ayrılmayan ve ayrı düşünülmi-

yen üç unsurdur. Bu itibarla, Partimizce şehirleşme şuurlu bir şekilde tanzim edilecektir.

Şehirleşmenin Başlıca Meseleleri :

MADDE 57 — Partimiz, şehirleşme politikamızın tabii icabı olarak aşağıdaki tedbirlerin alınmasını zarurî görmektedir :

a) Her aileyi rahat bir eve sahip kılmak hedefimiz olacaktır.

b) Büyük şehirlerin nâzım plânları sür'atle tamamlanacak ve tatbikata geçilecektir.

c) Kamu inşaatında ekonomik standartlara uygun hareket edilecektir.

d) Devlet, gerek finansman ve gerekse konut yapmak yönünden, konut alanındaki yerini, düzenleyici ve kendi evini yapanı destekleyici olarak alacaktır.

e) Sosyal nitelikteki mesken yapım kooperatifleri desteklenecektir.

f) Şehirlerden doğrudan doğruya sorumlu olan kuruluşlar belediyelerdir. Ancak belediyeler kendi imkânları ile şehirleşme problemlerini halledecek durumda değildirler. Bu sebeple, bir yandan belediyelerin ve İller Bankasının imkânları her bakımdan arttırılacak; bir yandan da şehirleşmenin ortaya çıkardığı meseleler, ihtiyaca uygun kararlarla çözümlenecektir.

h) Bütün belediyelerin su, elektrik, kanalizasyon gibi alt yapı tesis ve hizmetlerine kavuşturulmasına çalışılacaktır.

Gecekondu Meselesi :

MADDE 58 — Şehirleşmenin ve artan nüfusun getirdiği en önemli meselelerden biri gecekondu meselesidir. Her ailenin, şartlarına uygun sıhhi bir mesken sahibi olmasını hedef alan Partimiz, gecekondu meselesinin çözümü için gerekli tedbirlerin alınmasını zarurî görmektedir.

Gecekondu meselesi özel şekilde ele alınacaktır. «Kendi evini yapana yardım» prensibine dayanılarak bu meselenin çözümüne çalışılacaktır.

Gecekonduların tapu, yol, su, elektrik, okul, sağlık tesisleri gibi meseleleri sür'atle halledilecektir. İslâhı mümkün olmayan gecekondu tasfiye edilecek, sahipleri sosyal meskenlere kavuşturulacaktır.

Düşük gelir gruplarına yönelmiş mesken politikamızın ağırlık noktalarını, gecekondu önleme bölgeleri ihdası, bunlara alt yapı temini, bu bölgelerde ev yapacaklara arsa tahsisi, teknik yardım ve kredi temini teşkil edecektir.

Tabii Afetler :

MADDE 59 — Partimiz, tabii afetlere maruz kalan vatandaşlara ve bölgelere, devlet yardım, faali-

yet ve hizmetlerini sür'atli ve tesirli bir şekilde götürecektir. Tabii afetler konusunda çalışan resmî ve özel teşekküller arasında koordinasyon sağlanacaktır.

Göçmen Meseleleri :

MADDE 60 — Anavatana gelecek olan ve evvelce gelmiş bulunan göçmenlerin meseleleri sür'atle ve ciddiyetle ele alınıp halledilecektir.

Tapu, Tapulama ve Kadastro İşleri :

MADDE 61 — Vatandaşların mülkiyet ve miras haklarına karşı duydukları inanç ve güven, tapu, tapulama ve kadastro işlerine verilen önemle takviye edilecektir.

Tarım ve toprakla ilgili köklü tedbirlerin alınıp gerçekleştirilebilmesi için, tarım topraklarından özel şahısların ve Devletin mülkiyet, hüküm ve tasarrufunda olanlarının iyice tesbit edilmesi lâzımdır.

Bu sebeple tapu, tapulama ve kadastro işlerine öncelik verilmesi ve bu işlerin, gerekli imkânların kullanılması suretiyle en kısa zamanda sonuçlandırılması lüzumuna inanmaktayız.

ENERJİ VE TABİİ SERVETLER

Enerji Politikamız :

MADDE 62 — Memleketimizde sür'atle gelişen sanayileşme ve şehirleşme hareketi, enerji konusunu en önemli problemlerden biri haline getirmiştir. Bütün enerji kaynaklarının harekete geçirilerek, enerji istihsalinin ihtiyaçlarımızın önüne geçirilmesi prensibi, enerji politikamızın esasını teşkil eder.

Partimizce enerji politikası, memleketimizin ekonomik ve sosyal kalkınma, sanayi, tarım ve iskân politikaları ile ahenkli ve dengeli bir şekilde yürütülecektir.

Elektrik Enerjisi :

MADDE 63 — Partimizin hedefi, elektrik enerjisini ihtiyacımız kadar istihsal etmek ve bunu yurdumuzun her tarafına normal fiatla, yeterli, devamlı ve emniyetli bir şekilde götürmektir.

Sanayimizin, mümkün olduğu kadar bol, mümkün olduğu kadar müstehlikin talep ettiği yerde ve istikrarlı bir şekilde elektrik enerjisi istediğine inanmaktayız.

Bu maksatla elektrik istihsalinin hızla arttırılmasına, nakil ve dağıtım imkânlarının memleketin

her tarafına yayılmasına, elektrik enerjisi ile ilgili malzeme ve teçhizatın memleketimizde imal edilmesine ve köylerimizin elektriğe kavuşturulmasına çalışacağız.

Maden Politikamız :

MADDE 64 — Memleketimizin ekonomik kalkınmasında, özellikle istihdam meselesinin çözümlenmesinde ve döviz gelirlerinin arttırılmasında, madenlerimizin ve madenciliğimizin çok önemli rolü vardır.

Maden Politikamız, Millî menfaatlere hâlel gelmeden, maden kaynaklarımızın en iyi bir şekilde işletilmesi ve memleketimizin maden alanında dünya piyasalarına istikrarlı bir şekilde yerleşmesi esasına göre ayarlanacaktır. Bu maksatla aşağıdaki tedbirlerin alınmasını zarurî görmekteyiz :

a) Memleketimizin sahip bulunduğu yeraltı servetleri vasıf ve miktar bakımından tesbit olunmalıdır.

b) İhraç imkânı olan ve ağır sanayimiz için gerekli bulunan maden aramalarına önem verilmeli ve öncelik tanınmalıdır.

c) Maden işletmeciliği yapan kamu kuruluşları malî, teknik ve organizasyon yönlerinden güçlendirilmelidir.

d) Özel sektör, ihracat yapabilmek için teşvik olunmalıdır.

e) Kamu ve hususiyle özel sektörü iyi, verimli ve madenlerimizin heder olmasını önleyici bir işletmeciliğe yöneltmek için gerekli tedbirler alınacaktır.

f) Büyük millî kuruluşların tesisini sağlayacak ve maden sahalarının hareketsiz kalmasını önleyecek tarzda maden mevzuatı tanzim ve tedvin edilmiştir.

g) Madencilüğimizin gelişmesinde büyük yardımı olacağına inandığımız Maden Bankasının çalışır hâle gelmesi sağlanmalıdır.

Petrol Politikamız :

MADDE 65 — Petrol kaynaklarımızın millî menfaatlerimize hâle gelmeden işletilmesi ve istihsalimizin en kısa zamanda, hızla artan memleket ihtiyaçlarını karşılayacak seviyeye ulaştırılması, petrol politikamızın esasını teşkil edecektir. Bu hedefe ulaşmak için her türlü vasıta ve imkândan istifade edilecektir.

Yakıt :

MADDE 66 — Partimiz, memleketimizin iktisadî ve sosyal gelişmesini, kaynaklarını, tüketim ta-

leplerini dikkate alan, bir yakıt üretim ve tüketim plânının yapılmasını zarurî görmektedir. Bu plân gereğince, memleketimizin her bölgesinin talebini en kısa yoldan ve düşük maliyetle karşılayacak bölge üretim üniteleri kurulmalı; pahalı, ticarî olmayan yakıtlar yerine, ticarî yakıtlar ikâme edilmelidir.

Tarımda büyük önemi olan hayvan gübresinin (tezek) yakıt olarak kullanılmasını önlemek ve orman tahribatını azaltmak için ucuz yakıt temin imkânları araştırılacaktır.

— L —

TURİZM

Turizm Politikamız :

MADDE 67 — Memleketimizin tabîi imkânları, tarihî eserleri ve millî gelenekleriyle büyük bir turizm kapasitesine sahip olduğuna inanan Partimiz, gelişmiş bir turizmin, Türkiyenin ekonomik ve sosyal kalkınmasında, birçok ülkelerdeki müşahhas misallerde de görüldüğü üzere, pek müessir bir rol oynayacağı kanaatindedir.

Bu itibarla gerek dış, gerekse iç turizmin, günümüzün icaplarına uygun bir şekilde geliştirilmesi yolunda bütün imkânları kullanmağa kararlıyız.

Turizmin Geliştirilmesindeki Esaslar :

MADDE 68 — Turizmin gelişmesinde etkisi olan bütün müesseseler ve idarî organlar arasında tam bir koordinasyon sağlanacaktır.

Turizm için gerekli altyapı ve tesislerin birlikte inşasına çalışılacaktır. Turist başına düşen döviz gelirinin artmasını temin için her sınıf turistin ihtiyacına cevap verebilecek tesislerin dengeli bir ölçüde yapımına gayret edilecektir.

Turizm politikamıza uygun turistik tesislerin yapımında ve işletilmesinde özel teşebbüs geniş imkânlarla desteklenecektir.

Türkiyenin, dış memleketlerde turizm ve tanıtma sahasında en iyi şekilde temsil edilmesi temin edilecek, tanıtma imkânları arttırılacaktır.

Turizm sanayiine kısıtlayıcı tesirler icra eden mevzuat islâh edilerek gelişme kolaylaştırılacaktır.

Arkeolojik kazıların süratlendirilmesine, mevcut kalıntıların lâyık ve çhile değerlendirilmesine, tarihî eserlerimizin korunma, bakım ve restorasyonuna, bütün modern teknik imkânlardan yararlanarak, çalışılacaktır. Turistik nitelikteki bölgeler, kanunî imkânlar dahilinde iç ve dış turizme açık tutulacaktır.

BÖLÜM III

SOSYAL HİZMETLER ve SOSYAL GÜVENLİK

— A —

MİLLÎ EĞİTİM POLİTİKAMIZ

Gaye :

MADDE 69 — Millî Eğitim Politikamızın gayesi, sevinç ve kederde, inanç ve ümitte ortak olmayı, millî şuur ve idealler etrafında bölünmez bir bütün halinde birleşmeyi kabul eden; yaşayış ve hareketlerinde Türk milliyetçiliğinden hız ve ilham alan; fikir hürriyetine ve onun en değerli mahsulü olan ilme samimiyetle inanan araştırmacı, müteşebbis, vazife şuuruna ve sorumluluk duygusuna sahip, ahlâklı ve karakterli vatandaşlar yetiştirmektedir.

Prensipler :

MADDE 70 — Millî eğitim politikasında tesbit edilen gayeye ulaşabilmek için;

a) İlkokuldan üniversiteye kadar bütün öğretim kademelerinde fertlerin istidat ve kabiliyetlerini, fikri hayat ve beden güçlerini en geniş şekilde geliştirecek modern metotlar tatbik edilecektir.

b) Mevcut sistem, genç nesillerde, hür fikir, demokratik nizam ve ilmî saygıyı kazandıracak; millî, insanî ve vazife duygularını kuvvetlendirecek, çalışma disiplini, hizmet arzusu ve teşebbüs gücünü arttıracak şekilde islâh edilecek ve tavizsiz bir tatbikat yapılacaktır.

c) Çeşitli eğitim ve öğretim müesseselerini yeni baştan ele alarak, memleket ihtiyaçlarını karşılayacak ve ekonomik kalkınma ile refahı temin edecek, yeterli kalitede, yeterli sayıda ve çeşitli branşlarda insan gücünü hazırlamak istikametinde gelişmeleri sağlanacaktır.

d) Eğitim sistemimiz taklitçi ve yığma olmaktan kurtarılıp millet bünyesine uygun hale getirilecek; ihtiyaçlarımızla imkânlarımız arasında gerekli denge kurulacak; zaman ve malî kaynaklar gerekli şekilde değerlendirilecektir.

e) Vatandaşların eğitim ve kültür nimetlerinden istifade imkânları hazırlanacaktır. Genç nesilleri saran disiplinsizlik ve değerler anarşisi önlenecektir. Ruhî ve fikrî disipline ve Millî mefkûre şuuruna sahip gençlerin yetiştirilmesine azamî itina gösterilecektir.

f) Öğretim kademelerinde, sayı uğruna kalitenin düşmesini önleyecek kati tedbirler alınacak, kantite yanında kalitenin yükseltilmesi çareleri bulunacaktır.

Partimiz, yüksek tahsil yapabilecek kabiliyetteki gençlerin çok iyi yetişmelerini, bu durumda olmayanların kısa ve diğer yollardan hayata hazırlanmalarını temin etmek için âdil ve isabetli seçme, teşvik ve istihdam usulleri uygulamak kararındadır.

g) Memleket dışında tahsilde bulunan gençlerin öğrenimlerini ciddiyetle ve zamanında yapmaları için gerekli tedbirler alınacaktır.

İlk Öğretim :

MADDE 71 — Nüfusumuzun tamamına hitap edecek duruma gelmekte olan ilk öğretime, temel eğitimi kuvvetlendirecek, teknik bilgiyi geliştirecek ve istihdali arttıracak bir yön verilecektir.

Partimiz, özellikle küçük iskân bölgelerinde, ilk öğretimin süre, muhteva ve metod bakımından yeniden ele alınması gerektiğine inanmaktadır.

Küçük iskân bölgelerinde istidatlı çocukların yukarı kademelerde tahsil yapabilmeleri için her türlü tedbirleri alacağız.

Orta Öğretim :

MADDE 72 — Orta öğretim, birinci devresinden başlanarak, yeni baştan islâh edilecek ve iki ana hedefe yöneltilecektir.

Birinci hedef meslekî ve teknik sahaya ağırlık vererek gençlerin kısa yoldan hayata hazırlanmalarına

rını ve müstahsil duruma gelmelerini temin etmek; ikinci hedef gençleri üniversite ve yüksek okullara hazırlamaktır. Bu hedefe ulaşmanın, lise ve benzeri tahsil kademelerinde, gençlere istidat ve kabiliyetleri, memleket imkân ve ihtiyaçları gözönüne alınarak sağlam bilgi vermek ve yüksek kalitede öğretim yapmakla mümkün olacağına inanmaktayız.

Her kademedeki bütün meslek okullarının, zamanın şart ve ihtiyaçlarına göre, yeniden düzenlenmesini ve bu okullardan yetişen öğrenciler için üniversitelerde ve yüksek okullarda öğrenim imkânlarının sağlanmasını lüzumlu görüyoruz.

Din Öğretimi :

MADDE 73 — Partimiz, Milletın manevî kalkınmasında dinî tedrisatın önemine inanır. Bu bakımdan din âlimi ve vasıflı din görevlileri yetiştirecek yeni müesseselerin kurulması ve mevcutların geliştirilmesi ile dinî tedrisat meselesi önemle ele alınacaktır.

Yüksek Öğrenim :

MADDE 74 — Bugün tatbik edilen sistem, ihtiyacımız olan bazı sahalarda istihdam imkânı olmayan aydın işsizler yığılmasına sebep olmaktadır.

Bu durumları önleyecek, gençlerin memleket ihtiyaçlarına kendi kabiliyet ve isteklerine uygun dal-

larda yetiştirilmesini temin edecek metod ve sistemi getirmek önemli vazifelerimizden biri olacaktır. Üniversite ve yüksek okullarda, gençlerimizi sağlam ve ihatalı bir formasyona kavuşturmanın yanında, dünya ve memleket problemlerine sahip çıkma ve problemleri çözme gücünü kazandırmanın yani araştırma istek ve bilgisi ile mücehhez kılmanın gerektiğine inanıyoruz.

Ayrıca memleketimizin muhtaç olduğu vasıflı ilim ve ihtisas adamı yetiştirmek için üniversite üstü öğretimin ciddi ve köklü tedbirlerle ele alınmasını zarurî görüyoruz.

Üniversitelerimizin, öğretim, araştırma ve yayım faaliyetlerinde hür olmalarına ve en geniş hürriyet prensipleri içinde çalışmalarına taraftarız. Bu sahada her türlü yardım ve imkânın sağlanması gerektiğine inanıyoruz. Ancak anarşi ve mesuliyetsizlik istikametindeki gelişmelerin memleketin ve ilmin lehinde olmadığı kanaatindeyiz.

Öğretmenlik Mesleği :

MADDE 75 — Eğitim ve öğretimin en önemli ve temel unsurunun öğretmen olduğuna inanmaktayız.

Bu bakımdan Türk öğretmenin; hayat felsefesi, yaşama ve davranışları bakımından milletimizin kıymet hükümlerine yürekten bağlı ve saygılı, millî

inanç ve modern bilgilerle mücehhez, çalışkan, mu-samahakâr ve günlük politikanın üstünde insanlar olarak yetiştirilmesi sağlanacaktır.

Öğretmenliğin, bütün toplumun itimat ve saygı duyduğu, maddî imkânları ve manevî itibarı yerinde, millî beraberliği yayıcı ve koruyucu bir meslek haline getirilmesi için her türlü tedbir alınacaktır.

Öğretmenlerin yetiştirilmesinde kalite ve öğrenim vahdetine önem verilecek, başarılı ilkokul ve diğer kademelerdeki öğretmenlerin yükselmeleri imkânları sağlanacaktır.

Yaygın Eğitim :

MADDE 76 — Vatandaşları zamanımızın gerek-tirdiği bilgi ve ehliyetle teçhiz etmek, okullarda elde edilmiş bilgi ve hünelerinin bütün ömür boyunca muhafazasını ve gelişmesini sağlamak, güç şartlar içinde yaşayan ve çalışan küçük iskân ünitelerinin kalkınmasına yardım edecek programlı devamlı ve ameli bir halk eğitimi uygulayacağız.

Kültür İşleri :

MADDE 77 — Ecdadımızın binlerce yıllık mi-hnet ve gayretlerinin mahsulü olan kültürümüzün, za-manımızın şartlarına ve medeniyetin icaplarına uy-gun bir şekilde gelişmesini ve olgunlaşmasını sağla-mak, batı medeniyetine dahil kültürlerden birinin tekrarı ve taklidi olma yerine, bu medeniyete yeni

renk katacak eserlerin doğmasına çalışılacaktır. Bunu temin için gerekli faaliyetlerde bulunulacak ve müesseseler kurulacaktır.

— B —

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK

Sosyal Siyasetimizin Hedefi :

MADDE 78 — Memleketimizde işgücü gereği gibi değerlendirilememektedir. Şehirlerde ve kasabalarda mevcut açık işsizliğin yanısıra tarım sektöründe, özellikle köylerde gizli işsizlik hüküm sürmektedir. Her geçen gün biraz daha fazla ciddiyet kesbeden işsizlik konusunu fevkalâde önemli memleket meselelerinden biri olarak görmekteyiz. Bu sebeple Partimiz, işsizlik problemlerini çözümlmeyi sosyal siyasetin ana hedefi kabul eder.

Memleketimizde özlenen huzurlu çalışma hayatını temin için, işsizlik meselesinin halledilmesi yanında, işveren - işçi münasebetlerinin ahenkli bir şekilde tanzim edilmesini ve geliştirilmesini zarurî görmekteyiz.

Sendika Hak ve Hürriyeti :

MADDE 79 — Partimiz sendika hak ve hürriyetini demokratik rejimin tabii bir icabı sayar. İşçi ve işveren sendikalarının kurulup gelişmesini, işçi ve

işverenlerin güçlü kuruluşlar bünyesinde toplanarak hak ve menfaatlerini korumalarını, işçi ve işveren kuruluşları arasındaki münasebetlerin müsbet yönde gelişmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını lüzumlu görürüz.

Partimiz sendikaların merkezi bürokrasinin âletleri haline gelmelerine de katı ideolojik sistemler içinde dejenere olmalarına da karşıdır.

Toplu Sözleşme :

MADDE 80 — Partimiz, işçi ve işveren arasındaki karşılıklı hak ve vecibelerin toplu sözleşmelerle düzenlenmesini, toplu sözleşme hakkını ve onun müeyyidesi olan grev ve lokavt dahil işçi ve işverenlerin haklarını korumayı gaye bilir.

Çalışma Şartları :

MADDE 81 — Bütün işyerlerinde çalışan işçilerin, çalıştıkları işin özelliklerine ve şahsî kabiliyetlerine göre, çalışma şartları ve iş istikrarı bakımından, gerekli teminata kavuşturulmalarını gaye biliriz.

Sosyal Güvenlik Hakları :

MADDE 82 — Partimiz, sosyal güvenlik tesis ve hizmetlerini geliştirmeyi ve bütün Türk vatandaşlarının bu tesis ve hizmetlerden yararlanmalarını sağlamayı hedeflerinden birisi sayar.

Kaza, hastalık, yaşlılık, sakatlık, analık ve ölüm sigortalarını peyderpey geliştirmek, mevzuatdaki noksanlıkları gidererek, iştirakleri olduğu halde, çeşitli sebeplerle bu sigortalardan yararlanma imkânını bulamamış olan vatandaşlarımızı da yararlandırmak görevlerimiz cümlesindedir.

Partimiz, işsizlik sigortasını kanunla teminat altına almanın zaman ve şartları üzerinde önemle duracaktır.

Yukarıda sayılan sigortalar kapsamına ilk merhalede esnaf ve sanatkârların da alınması ve Türkiye'de tek sosyal güvenlik sisteminin uygulanmasının sağlanması için gerekli çalışmaların yapılması hedefimizdir. Bu cümleden olmak üzere işçi emekli aylıklarının geçim indekslerine göre ayarlanması, emeklilerin eş ve çocuklarına da sosyal sigortalar tesislerinde bakım ve tedavi imkânlarının sağlanması hususu ele alınacaktır.

Sosyal Sigortalar Kurumu gelirlerinden daha verimli neticeler elde edilebilmesi için bu gelirlerin daha müsait alanlara yatırılması konusu hassasiyetle ele alınacaktır.

İş ve İşçi Bulma Kurumu :

MADDE 83 — İş ve işçi bulma hizmetlerinin geliştirilmesini, İş ve İşçi Bulma Kurumunun daha

başarılı bir çalışma sistemi içerisine sokulmasını sağlamak görevimiz olacaktır.

İş ve İşçi Bulma Kurumunun yönetiminin işçi, işveren ve Hükûmet temsilcilerinin bulunacağı bir organ haline getirilmesine çalışılacaktır.

Asgari Ücret - Ücrette Adalet :

MADDE 84 — Partimiz, her alanda asgarî ücretleri âdil bir şekilde tesbit ve uygulamayı, bu uygulamanın sıkı bir şekilde takibini görev sayar.

Dinlenme :

MADDE 85 — Çalışanların ve işçilerimizin, verimliliğini arttırmak gayesi ile, dinlenme imkânlarını hazırlamak hedeflerimiz arasındadır.

İşçi Konutları :

MADDE 86 — İşçilerimizin mesken sahibi olmalarını sağlamak, mesken kredilerinden (emekliliğe ayrılanlar da dahil) yararlanmaları, sosyal konutlar yapımının teşviki ve bu konutların sosyal güvenlik kurumları ve kooperatifler aracılığı ile yapımını temin başlıca görevlerimizdendir.

Çocuk Yuvaları, Kreşler, Bakım ve Dinlenme Evleri :

MADDE 87 — Çalışanların çocuklarını güvenle bırakabilecekleri çocuk yuvaları ve kreşler yapımı

önemle ele alınacak, bu kreşlerde çocukların yaşlarına göre özel surette bakım ve eğitime tâbi tutulmaları için gayret gösterilecektir.

İşçi Tasarruflarının Değerlendirilmesi :

MADDE 88 — İşçilerin tasarruflarını, yurt kalınması yönünden, teşvik ve değerlendirmeyi görev sayarız.

Bu tasarruflarla sınaî tesislerin kurulmasını temin için kanun teminatı altında işçi yardımlaşma kurumunun teşkilini öngörmekteyiz.

Yurt Dışındaki İşçilerimiz :

MADDE 89 — Yurt dışında çalışmaya giden işçilerimizin hak ve menfaatlerini sosyal güvenlik anlaşmaları ile teminata bağlamak, gittikleri ülkelerin işçileriyle hak eşitliği içinde bulunmaları sağlamak, öğretmen, din adamı, sendika uzmanı gibi personel ihtiyacının giderilmesine çalışmak Partimizin başlıca hedefleri arasındadır.

Yurt dışındaki işçilerimizin tasarruflarını değerlendirmek için gerekli ve güven verici tedbirlerin alınması ve yurda dönüşlerinde karşılaşılabilecek güçlükleri önlemenin lüzumuna inanıyoruz.

İşçi Eğitimi ve Mesleğe Yönelme :

MADDE 90 — Memleketimizde, daha gelişmiş bir çalışanlar topluluğunun vücut bulması için, işçile-

rin kendi konularıyla ilgili eğitimlerini sağlayarak mesleklerinde gelişmelerini temin maksadıyla işçi kuruluşlarını desteklemeyi görev sayarız.

— C —

SAĞLIK İŞLERİ

Sağlık Politikamız :

MADDE 91 — İlmî metodlarla yapılmış, inceleme ve araştırmalara dayanan, yurt gerçeklerine uygun ve programları olan bir sağlık politikası tatbik edilecektir.

Sağlık Politikamızın Hedefleri :

MADDE 92 — Sağlık politikamızın genel hedefleri şunlardır :

a) Devlet varlığının ve bekasının ana kaynağı olan insanın beden ve ruh sağlığını sağlamak ve korumak;

b) Koruyucu sağlık hizmetlerini (koruyucu hekimliği), esas kabul ederek geliştirmek ve yurt sahına yaymak;

c) Tedavi edici sağlık hizmetlerini (tedavi hekimliği), koruyucu sağlık hizmetlerinin yardımcısı ve tamamlayıcısı olarak değerlendirmek;

d) Sağlık hizmetlerini halkın ayağına, köylüye ve düşük gelirli ünitelere götürmek;

e) Halkın sağlık, bilgi ve gorgu seviyesini yk-seltmek;

f) Sağlık hizmetleri yonnden az gelişmişlik farklılığını azaltmak ve dengesizliği kaldırmak için kokl tedbirler almak;

g) Yurt ihtiyaına cevap verebilecek miktarda vasıflı sağlık personeli yetiştirmek;

h) Yurt sathında koruyucu sağlık hizmetlerini tek elde, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde toplamak ve boyecele en verimli bir Şekilde alışmaları düzenlemek olacaktır.

Sağlık Hizmetlerinin Sosyalizasyonu :

MADDE 93 — Sağlık hizmetlerini küçük toplum ünitelerine ve düşük gelir gruplarına gtrmek maksadiyle girifilen sosyalleştirme uygulaması, yurt gerçeklerine uygun, ciddi bir araştırma ve koordinasyon yapılmadan başlandığı için başarıya ulaşmamıştır. Bu itibarla sosyalleştirmeye katılmış illerdeki ocakların personel kadro ihtiyaçları ve sistem aksaklıkları giderilinceye kadar yeni uygulamalara girişmek caiz değildir.

Halkın ayağına sağlık hizmetlerinin gtrlmesinde, blgelerin bu hizmetler yonnden imkânları ve Şartları değerlendirilmeli ve en uygun sistem tatbik olunmalıdır.

Sağlık İşlerinde Standardizasyon :

MADDE 94 — Çeşitli bakanlıklara ve kuruluşlara bağlı bütün sağlık tesislerinin, plân, proje, inşaat, malzeme, cihaz, personel ve işletme gibi konularda standardizasyonu sağlanacaktır.

Sağlık tesislerinin standardizasyonu ile ilgili bir kuruluş marifetiyle hastaneler yeniden düzenlenmeli, her türlü yenilik, değişiklik ve gelişme imkânları sağlanmalıdır.

Sağlık Personeli :

MADDE 95 — Sağlık personelinin yurt sathındaki dağılışı önemli dengesizlikler göstermektedir. Bu dengesizlikleri önleyici köklü tedbirler alınacaktır.

Çeşitli kamu kuruluşlarına ait sağlık personeli için «tek ücret rejimi» uygulanacaktır.

Türk hekiminin dış ülkelere akmasını önlemek, yurt dışındaki hekimlerimizin yurdumuza dönmelelerini sağlamak için gerekli meslekî, sosyal ve hukukî tedbirler alınacaktır.

Tedavi Kurumları :

MADDE 96 — Yataklı tedavi kurumları yurt içinde dengesiz bir tarzda dağılmıştır. Bölgeler arasında büyük farklılık vardır. Bu itibarla yeni hastanelerin yapımında, yatırım yapılmak istendiği ilin ge-

nel yatak işgâl oranı, yatak/nüfus oranı, şehirleşme derecesi ve civar illerin durumu gözönünde bulundurulacaktır.

Yurdumuz sağlık hizmetleri yönünden bölgelere ayrılacak ve bu bölgelerde kurulacak olan bölge hastaneleri ilmi metod ve modern cihazlarla en iyi şekilde çalışır hale getirilecektir. Ve böylece büyük merkezlere hasta akımı önlenmiş olacaktır. İyi çalışmayan ve devlete yük olan küçük hastaneler işsiz dispanserler haline getirilmeli, civar ve tam teşekküllü hastanelere yardımcı kuruluşlar olarak faydalanılmalıdır.

Çeşitli kamu kuruluşlarına bağlı hastaneler bir işbirliği programına bağlanmalıdır. Birbirlerinin boş yatak kapasitelerinden faydalanılması temin olunmalıdır.

Devlet ve kamu kuruluşları hastaneleri bünyesinde evde ve ayakta tedavi sisteminin uygulanması sağlanmalıdır.

Özel sektörün vasıflı yataklı tedavi kurumları yapma teşebbüsleri teşvik edilecektir.

Hastalıklarla Mücadele :

MADDE 97 — Sıtma, verem, trahom, cüzzam ve paraziter hastalıklarla diğer bulaşıcı hastalıklar gibi insan sağlığını tehdit eden ve yurt ekonomisine büyük ölçüde zararlar veren afetlerin sırayetinin ön-

lenmesi ve tedavileri ile eradikasynoları hususunda girişilen mücadele, devamlı, bilgili ve yeterli bir teşkilât çalışması haline getirilecektir.

Hayat şartları ile sıkı ilişkisi bulunan, kanser afeti, kalp ve damar hastalıkları ile mücadelede memleketimiz bir hayli geri kalmıştır.

Sosyal ve ekonomik tahribatı büyük olan bu afetlerin zararlarını azaltmak hususunda yeterli müesseseler kurulacaktır.

Ana ve Çocuk Sağlığı :

MADDE 98 — Ana ve çocuk sağlığı hizmetleri, bütün yurt sathında dengeli bir sistem içerisinde geliştirilecektir. Ana - çocuk sağlık ve eğitim merkezleri, dispanserler, istasyonlar, doğumevleri, sağlık evleri gibi sağlık tesislerine gerekli önem verilecektir.

Çevre Sağlığı :

MADDE 99 — Şehir, kasaba ve köylerimizde çevre sağlığı şartları yeterli bir şekilde yerine getirilecektir.

Bozuk çevre sağlığının islâhı için sıhhi şartları haiz içme ve kullanma suyu ve kanalizasyon gibi temel hizmetleri, ilgili kuruluşların işbirliği ile yapılacaktır. Bozuk çevre sağlığı şartlarının doğurduğu

hastalıklarla mücadele edebilmek ve koruyucu sağlık hizmetlerini yürütebilmek maksadı ile yeter sayıda dispanser ve diğer kuruluşlar açılacaktır. Bu dispanserler, bölge hastanelerine bağlanacaktır. Genelki hallerde fakir hastalara parasız ilâç verilmesini sağlıyacak bir tekşilât kurulacaktır.

Gıda Kontrolü :

MADDE 100 — Beslenme ve gıda kontrolü konusundaki çalışmalar önemi ölçüsünde yeterli olmadığından gelişmekte olan gıda endüstrisi ve sorumlu kuruluşların bugünkü durumu gözönünde bulundurularak mahallî idarelerle de işbirliğini gerçekleştiren ve hizmetleri tek teşkilâтта toplayan yeterli ve etkili bir mekanizma kurulacaktır.

Hava Kirlenmesi :

MADDE 101 — Bazı şehirlerimizde insan sağlığını büyük ölçüde tehlikeye sokan ve istihdam gücünü azaltan, hava kirlenmesi probleminin halli konusunda ilgili milletlerarası kuruluşların da yardımı sağlanarak ciddî ve müessir tedbirler alınacaktır.

Trafik Kazaları İçin Sağlık Teşkilâtı :

MADDE 102 — Yurdumuzda bir felâket halinde bulunan trafik kazalarında zamanında uygun ve lü-

zumlu müdahaleleri yapabilecek seyyar ve sabit sağlık teşkilâtı ve müesseseleri kurulması zaruretine inanmaktayız.

Şifalı Sular :

MADDE 103 — Yurdumuzda insan sağlığı yönünden ve aynı zamanda Turizm, Sanayi bakımından değer taşıyan zengin kaynaklardan şifalı sular (Ilıcalar, kaplıcalar, maden suları, içmeceler vs.) ilgili kuruluşlarla işbirliği yapılarak modern tesis ve işletmeler haline getirilecektir.

Yerli İlâç Sanayii :

MADDE 104 — Yerli ilâç ve sıhhi malzeme sanayinin gelişmesi için teşvik tedbirleri alınacaktır.

İlâç sanayii istihsali «aktif madde» imalâtına yönelecektir. Yurt içinde imâl edilmekte olan tıbbî ve ziraî ilâçlarla ithal edilen kimyevî maddelerin kalite ve değer kontrollerini yapacak lâboratuvarlar açılacaktır.

Mevzuat Değişikliği :

MADDE 105 — Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının uygulamak ve yürütmekle sorumlu bulunduğu fakat bugüne kadar gereği gibi uygulanmamış olan «Umumî Hıfzıssıhha Kanunu» yeniden gözden

geçirilecek ve yurt gerçeklerine, ilmî ve tıbbî gelişmelere göre değiştirilecektir.

Türk Tâbib Odaları ve Türk Tâbipler Birliği Kanunu, yurt gerçeklerine göre yeniden düzenlenmek üzere ele alınacak, malî imkânları ve yetkileri de genişletilecektir.

Sağlık Sigortası - Sağlık İşlerinde Sosyal Güvenlik :

MADDE 106 — Bütün yurdu kapsıyacak şekilde kademeli olarak sağlık sigortası uygulanması için gerekli çalışmalar yapılacak ve tedbirler alınacaktır.

Tedavi hizmetlerinde hastaya doktorunu ve sağlık kurumunu seçme hakkını ve imkânlarını tanıyan bir sistem kurulacaktır.

Özel teşebbüsün kurduğu ve kuracağı sağlık yurdu, dispanser, bakımevi gibi kuruluşların ve serbest hekimliğin, ihdas edilecek sağlık sigortası uygulanması ile sıkı bir işbirliği halinde teşviki ve aynı önemde denetimi sağlanacaktır. Hastanın hekimini seçme hakkına hürmet edilerek sigortalıların da özel tedavi imkânlarından faydalanabilmeleri böylece mümkün olacaktır.

Malûl ve yaşlılara uygulanan hastalık ve analık sigortası, eş ve çocuklara da teşmil edilecek; her türlü poliklinik, klinik ve yatarak tedavi gibi sağlık yardımları sağlanacaktır.

Sigortalılık sıfatının kaybedilmesi halinde, eş ve çocukların da sigortalının istifade ettiği sürece sağlık yardımlarından faydalanmaları temin edilecektir. Esnaf ve sanatkârlara hastalık, ihtiyârlık ve ölüm sigortaları ihdas edilecektir. Bu hususta gerekli araştırmalar yapılacaktır.

Sosyal Refah Hizmetleri :

MADDE 107 — Memleketimizde sosyal yardım ve güvenlik hizmetleri yetersiz ve dağınık bir durumdadır. Himayeye muhtaç çocuk ve yaşlıların büyük kısmı perşian ve adetâ sahipsizdir. Bundan dolayı sosyal refah hizmetlerini dağınık ve dengesiz durumdan kurtarıp, devamlı, yeterli ve kaliteli hizmetler haline getirmek maksadıyla bir sosyal hizmetler müessesesi kurulacaktır.

İhtiyaca yetecek sayıda çocuk bakım yuvaları, yetiştirme yurtları ana okulları ve gündüz çocuk bakım evleri ile yaşlı ve düşkünler için huzur ve dinlenme yurtları açılacaktır.

Özel eğitime muhtaç sağır, dilsiz ve körlerle ortopedik sakatlığı olan ve geri zekâlı çocuklara ait müesseseler geliştirilecek ve çoğaltılacaktır. Bunlara okul eğitiminin yanında şahsî kabiliyetlerine uygun olarak işe ve sanata yöneltici eğitim de verilecektir.

Aile Plânlaması :

MADDE 108 — Türkiye'de Aile Plânlaması uygulamaları üzerinde ciddi münakaşalar yapılmaktadır. Bu itibarla, aile plânlaması konusu için, sosyal ve ekonomik gerçeklerle nüfus politikası, istihdamı ve sağlık meseleleri yönlerinden bir araştırma yapılmaktadır. Uygulama, ancak bu araştırmanın sonuçlarına göre yürütülecektir.

BÖLÜM IV

TARIM, ORMANCILIK ve KÖY KALKINMASI

— A —

TARIM POLİTİKAMIZ

Tarımın Önemi ve Tarım Politikamız :

MADDE 109 — Yurdumuzun değişik iklim ve toprak şartlarına sahip olması çeşitli üstün vasıflı ürün yetiştirmemizi mümkün kılmaktadır. Millî gelirimizde ve dış ticarete tarım ürünlerinin işgal ettiği yer, ekonomimizde tarımın önemini gösterir.

Nüfusumuzun büyük çoğunluğu çiftçidir ve geçimini toprağa bağlamıştır. Bunların hayat seviyesinin yükselmesi ve artan nüfusun beslenmesi birim alandan alınan ürün miktarının artmasına ve kalitesinin yükselmesine bağlıdır.

Partimiz, ziraî potansiyelimizi harekete geçirip millî ekonomimize yeni malî güçler katmadan, sınaî gelişmemizi istenilen ölçüde hızlandırmanın ve milletçe özlemimizi çektiğimiz seviyeye ulaştırmanın güç olduğuna inanmaktadır.

Partimiz, birim alandan azamî verim ve gelir sağlamayı; elde edilen ürünü muhafaza, işleme ve pazarlamaya tâbi tutarak en iyi şekilde değerlendirmeyi; tarım sektöründe çalışanları arzulanan ekonomik ve sosyal imkânlara kavuşturmayı, tarım politikamızın temel prensipleri olarak kabul etmektedir.

Tarım Reformu :

MADDE 110 — Memleketimiz tarımını teknik ve teknolojik icaplara uygun bir seviyeye çıkartabilmek ve tarım gelirini arttırabilmek için ilmin ışığı altında, gerekli tedbirlerin alınmasını, başka bir ifade ile geniş manada bir tarım reformu yapılmasını zorunlu bulmaktayız.

Kabul ettiğimiz tarım reformu gübreleme, sulama, tohumluk, damızlık, ziraî mücadele, ziraî makinalaşma gibi üretimi arttırıcı teknik tedbirler ile ziraî bünyenin işletmeleri ekonomik ve yeter gelirli hale getirerek islâhı, çiftçinin teşkilâtlandırılması, pazarlama ürünü kıymetlendirme ve değerine satma, kredi, ziraî öğretim ve eğitim, standart çeşitlerin yetiştirilmesi ve buna benzer tarım mevzuatı, teşkilâ

tı, her türlü müessesesi, sistemi ve usulleri ile ilgilidir.

Memleketimizin arazi varlığı su havzaları esas alınarak bitki paterni ve arazi kullanma kabiliyeti ölçülerine göre düzenlenecek, ziraat, orman, çayır ve mer'a arazisi ile ziraate elverişli olmyan arazilerin tabii sınırları tesbit edilecektir.

Toprak Reformu :

MADDE 111 — Topraksız ve yeter toprağı olmayan köylünün toprak sahibi kılınmasını lüzumlu görmekteyiz. Fakat ziraat arazimiz ne şekilde hesaplanırsa hesaplanırsın bugünkü çiftçi ve köylü nüfusuna yetecek ölçüde değildir. Gerçek şudur ki, Tarım sektöründeki nüfus miktarı bu sektörün istihdam imkânlarının çok üstündedir. Araziye gittikçe şiddetlenen bir nüfus baskısı vardır. Bu sektördeki nüfus fazlalığı arazinin mütemadiyen küçülmesine dolayısıyla verimin düşmesine sebep olmaktadır.

Mülkiyet hakkına sadık, temel insan haklarına dayanan rejimin samimi taraftarı ve koruyucusu bir Parti olarak, mülkiyetin muhafazası, devri, intikali ve devamı şartlarını ortadan kaldırmadan toprak sahipleri ile topraksızlar, kiracı ve az topraklılar arasındaki münasebetleri Anayasa sınırları içerisinde düzenleyecek, özel teşebbüsü engellemeyecek ve düzenli işletmelere dokunmayacak bir toprak refor-

muna taraftarız. Bunun tahakkukuna çalışmak görevlerimiz arasındadır.

İlk merhalede Devlete ait araziden, Devlet hizmetleri için lüzumlu bulunan miktarlar ayrılarak aratan kısmının topraksız ve az topraklı çiftçiye dağıtılmasını sağlayacağız.

İnanıyoruz ki, davayı hal etmenin esas çaresi, gerçekçi ve ilme saygılı bir zihniyetle, fazla nüfusu diğer sektörlere kaydırmanın imkânlarını aramak ve hazırlamaktır.

Tarım Teşkilâtının İslâhı :

MADDE 112 — Partimiz, bugünkü durumda Tarım teşkilât ve müesseselerini, dağınık, işbirliği imkânları zayıf, çalışma yön ve hedefleri değişik, hizmetleri az etkili, çok masraflı, çiftçi ihtiyaçları bakımından yetersiz bulmaktadır. Bunları yeniden düzenlemek âzîm ve kararındadır.

Mevcut teşkilât merkezi sistem üzerine kurulduğundan, yönetim ve denetim istenen ölçülerle yapılamamaktadır.

Tarım hizmetleri parçalana parçalana merkezde ve illerde çok başlı kuruluşlar haline gelmiştir.

Tarım hizmetlerinin bir bütün olarak Tarım Bakanlığında toplanmasını, tarım teşkilâtının merkeziyet sistemi yerine bölge esasına göre yeniden düzen-

lenmesini, teşkilâtın ve hizmetlerin ilçeden öteye geçerek köy seviyesindeki ihtiyaçlara ulaşmasını son derece önemli ve faydalı bulmaktayız.

Tarım Araştırmaları :

MADDE 113 — Partimiz tarımda yüksek bir seviyeye erişmenin, geniş ölçüde, araştırmaya bağlı olduğuna inanır. Değişik tabiat şartlarını havi yurdu-muzda bölgeden bölgeye değişen ve çözüm bekleyen çok çeşitli ziraî problemler mevcuttur. Bu sebeple araştırma müesseselerinin artırılmasına, çalışma alanlarının genişletilmesine, araştırma personelinin yetiştirilmesine ve yeterli miktara çıkarılmasına özel gayret göstereceğiz.

Tohumluk Fidan ve Fide :

MADDE 114 — Çiftçiye verilecek tohum, fidan ve fidenin bölge özelliklerine uygun, kaliteli, yüksek verimli, hastalıklara dayanıklı, iç ve dış pazarların aradığı çeşitlerden olmasını sağlamak görevlerimizden biri olacaktır.

Üreticinin zamanında normal fiatla ve kolaylıkla tohumluğunu temin edebilme imkânları hazırlanacaktır.

Yurt sathında çiftçinin ihtiyacı olan tohumluğu devlet kurumlarının karşılaması mümkün olmadığından, ilgili ziraat teşkilâtının kontrolü altında çift-

çilerin de sertifikalı tohum yetiştirilmesi teşvik edilecek ve desteklenecektir.

Gübre ve Gübreleme :

MADDE 115 — Partimiz, verimin artmasında birinci derecede etkisi olan sun'î (ticarî) gübrelerin normal fiatta ve yeter miktarda sağlanmasını, kullanılma tekniğinin çiftçiye öğretilmesini lüzumlu görür.

İhtiyacımız olan gübrenin kendi fabrikalarımız tarafından üretilmesini sağlamak hedefimizdir. Ayrıca, çiftlik gübresinin tezek olarak yakılmadan toprağa verilmesi için ucuz yakıt temini yollarını arayacağız.

Ziraî Makinalaşma :

MADDE 116 — Çeki gücü yetersiz olduğundan tarlaların zamanında hazırlanamadığı, ekim, hasat ve harman işlerinin gereği gibi yapıp asgarî zayıatla ürün alınamadığı ve bunun maliyeti yükselttiği bir gerçektir. Bu sebeple Partimiz, çiftçinin uygun vasıflı, kullanışlı normal fiatla tarım alet ve makinaları teminine yardımcı devlet görevlerinden sayar.

Ziraat alet ve makinaları sanayiinin süratle kurulmasını ve geliştirilmesini zarurî buluyor ve bu alanda çalışacak özel teşebbüsün teşvik ve desteklemesine önem veriyoruz.

Ziraî Mücadele :

MADDE 117 — Çiftçinin yetiştirdiği ürünlere, çeşitli bitki hastalıkları ârız olmakta, verimi ve kaliteyi düşürerek milyarlarla ölçülen zararlar meydana getirmektedir. Bunlara karşı mücadelede çiftçileri uyarmak, mücadele tekniğini öğretmek, ilâç, alet ve makinaların normal fiatla temin edilebilmesi için gerekli tedbirleri almak görevlerimizden olacaktır.

Özellikle epidemi hallerinde devletin mücadeleye bilfiil iştirak suretiyle yardım etmesi elzemdir.

Sulama :

MADDE 118 — Yurdumuzun büyük bir kısmında kurak iklim hüküm sürmektedir. Bu bölgelerde, mahsul idrakına kadar çiftçi endişe içinde ve huzursuzdur. Bu bakımdan ziraatımızda sulama büyük önem taşır.

Partimiz, yer altı ve yer üstü su kaynaklarının çiftçinin istifadesine sunulmasını ve bu suretle çiftçinin kaderine terk edilmesini görev sayar.

Toprak Muhafazası (Erezyon Kontrolü) :

MADDE 119 — Türkiyede bitki örtüsünün tahribi bitki - toprak - su - rüzgâr dengesini bozmuş bu yüzden toprak erozyonu şiddetlenmiştir.

Toprakların aşınıp taşınmasını yurt geleceği için tehlikeli görmekteyiz.

Partimiz uzun vadeli bir iş olan ve büyük yatırımlara ihtiyaç gösteren toprak ve su muhafazasını çiftçi ile el ele vererek plânlı bir şekilde yürütmeyi ve çalışmalarını hızlandırmayı hedef edinmiştir.

Hayvancılık :

MADDE 120 — Memleketimiz tabiat şartları bakımından hayvan yetiştiriciliğine, coğrafî durumu itibariyle kolaylıkla pazar bulmaya elverişlidir.

Beslenmemiz için önemli olduğu kadar millî gelirimize büyük katkıda bulunması mümkün olan hayvancılıktan yeteri ölçüde istifade edemediğimiz bir gerçektir. Birim hayvan başına elde ettiğimiz gelir çok düşüktür.

Elimizdeki hayvan materyalının ıslâhına mutlak ihtiyaç vardır. Bundan ötürü, gerekli tedbirlerin alınmamasına, devlet eliyle yürütülen damızlık yetiştiriciliği ihtiyaca cevap verecek miktarda olmadığından ilgili teşkilâtın kontrolü altında özel yetiştiricilerin damızlık yetiştirmesini teşvik etmeye ve desteklemeye ciddi ihtiyaç olduğu kanatındayız.

Hayvancılığın gelişmesi ve hayvanların iyi beslenmesi için yem bitkileri ziraatının geliştirilmesine; çayır ve meraların ıslâhına, bakım ve hukukî durumlarının düzenlenmesine, yem sanayiinin ihtiyacı karşılayacak kapasiteye ulaştırılmasına büyük önem vereceğiz.

Hayvan ürünlerinin pazarlanmasında, et ve süt sanayiinde özel sektörün ve bilhassa üreticilerin teşebbüslerinin teşvik edilmesine ve gerektiğinde Devletin bu teşebbüslere rehberlik etmesine taraftarız.

Salgın ve paraziter havan hastalıkları ile mücadeleyi olumlu sonuçlara ulaştıracak ciddi tedbirler almayı görev kabul ederiz.

Teknik ve bilgili besiciliğin yerleşmesine ayrıca önem vereceğiz.

Su Ürünleri :

MADDE 121 — Su ürünleri memleketimiz için önem taşır. Denizlerimizde ve kara sularımızdan imkânlar nispetinde istifade edemiyoruz. Balıkçılığımızın gelişmesi teknik bilgi ve teşkilâtlanmaya ihtiyaç göstermektedir.

Partimiz, balıkçılıkta koruma, tetiştirme ve avlanmaya bilgi ve tekniği sokmak ve bu alanda diğer tedbirlerle birlikte gerekli teşkilâtlanmayı yapmak suretiyle istihali azami seviyesine çıkartmak karındadır.

Su ürünleri sanayiinin hızla kurulmasının büyük önem taşıdığına inanıyoruz.

Ürünün Değerlendirilmesi :

MADDE 122 — Çiftçinin, önemli meselelerinden birisi de bitki ve hayvan ürünlerini lâyıkı veçhile de-

ğerlendirmek imkânlarından yoksun oluşudur. Fiat dalgalanmaları, fazla ürünleri muhafaza edecek tesislerin bulunmayışı, üreticiyi zor durumlara sokmakta üretim arttırma isteklerini kırmaktadır.

Çiftçilerimizin ürünlerini ve dolayısıyla emeğini, gereği gibi değerlendirmek için pazar temin etmek, temel ürünleri taban fiatlarla desteklemek, piyasada istikrar sağlamak, fazla ürünleri muhafaza edecek, işleyip kıymetlendirecek depo ve tesislerin kurulması ile ilgili tedbirleri almak önemle üzerinde duracağımız mes'elelerdir.

Tarım Kredisi :

MADDE 123 — Tarım potansiyelini harekete geçirmenin ve tarım alanında gelişmeyi istenilen ölçüde gerçekleştirmenin kredi politikasını üretim politikasının maksat ve hedeflerine uygun bir şekilde yürütmekle mümkün olacağı inancındayız.

Partimiz, kredi hacminin arttırılmasını, faiz nispetlerinin makul ölçüler içinde kalmasını lüzumlu görür.

Çiftçinin kredi kurumları dışında kredi aramasına mani olmak için kredilerin yeter miktarlarda, zamanında ve kolaylıkla temin edilmesi yolları aranacaktır.

Kredinin kontrollü şekilde verilmesi sağlanarak başka sahalara kayması önlenecek ve yerinde kullanılması temin edilecektir.

Tarım Öğretim ve Eğitimi :

MADDE 124 — Tarım teknik ve teknolojisini geniş çiftçi kitlelerine öğretmek, çiftçileri hüner sahibi yaparak işlerinde başarılı kılmak Partimizin hedeflerindedir.

Bugün tarım öğretimi sadece ortaokul ve lise öğrenim kademeleri üzerine kurulmuştur. Bu bakımdan bugünkü sistemi yeterli bulmuyoruz.

Tarım eğitim merkezleri kurarak tarım öğretimine yeni bir yön vermeye kararlıyız. Diğer öğrenimler yanında, ilk öğrenimi takip eden tarım öğretimini de uygulayarak, köy ve çiftçi çocuklarına bu alanda yetişme imkânları sağlayacağız.

Çiftçilerin eğitimleri için geçici ve sabit, kısa ve uzun süreli kursları yurt sathında yaygın hale sokacağız.

Köy ilk okulları müfredat programlarında, çevrelerinde geçerli pratik tarım konularına yer vereceğiz.

Tarım Sigortası :

MADDE 125 — Çiftçilerimiz tabii afetlere, haşere ve hastalıklara karşı bir teminata sahip değildir.

Bu durum çalışma hevesini kırmakta, çiftçiyi güvensizliğe sürüklemektedir.

Partimiz, çiftçinin güvenle çalışmasını temin etmek, emeğini emniyete almak maksadı ile tarım sigorta sistemini geniş ölçüde uygulamayı önemli saymaktadır.

Çiftçi Mallarını Koruma :

MADDE 126 — Bir türlü memleketimizde yürütme imkânı bulunamıyan çiftçi mallarını korunma işlerini yeniden düzenliyeceğiz.

Çiftçinin Teşkilâtlandırılması :

MADDE 127 — Çiftçiler menfaatlerini korumak, bir kısım ihtiyaçlarını karşılamak için teşkilâtlanmış olmadıklarından bazı hallerde zor durumlara düşmektedirler. Bu sebeple, çiftçilerin gönüllü olarak teşkilâtlanmalarının menfaat sağlayacağına inanmaktayız. Bunu teşvik edeceğiz.

— B —

ORMANCILIK POLİTİKAMIZ

Ormancılık Politikamız :

MADDE 128 — Ormanlarımızın sağladığı maddi imkânlar yanında iklim sertliklerini frenleyen, su rejimini düzenleyen, toprağı koruyan, insan sağlığı

üzerinde müsbet etkileri olan ve yurdu süsleyen tabii bir servet kaynağımızdır. Bu servetin tekniğe uygun olarak geliştirilmesi, korunması ve işletilmesini önemli buluruz.

Ormanlarımızı geliştirmek, korumak ve işleterek millî ihtiyaçlarımızın devamlı surette yurt ormanlarından karşılanmasını sağlamak, ihtiyaç fazlası ürünün işlendikten sonra ihrâç edilme yollarını aramak, orman köylülerinin gelirini ve hayat seviyelerini yükseltmek, ormancılık politikamızın temel ilkelereğidir.

Partimiz, mevcut ormanlarımızın korunmasına, geliştirilmesine, halk ve orman ilişkilerinin düzenlenmesine, mevcut veya yeniden tesis edilecek gerçek ve tüzel kişilere ait ormanlar için teknik yardım ve kredi sağlanmasına çalışacaktır.

Gelişen teknik ve ekonomik imkânlardan faydalanmak suretiyle ormanlarımızın bulunduğu çevre şartlarında en yüksek tecessüm ve hektar serveti haline gelmesine ve hasılatında devamlılığın sağlanmasına çalışılacaktır. Orman verimliliğinin ve bununla ilgili çalışmaları düzenliyen işletme plânlarının, milletlerarası araştırma sonuçlarından da faydalanılarak, orman idaresince ve araştırma kurumlarınca zaman zaman gözden geçirilmesi ve ferekli yenilemelerin yapılması usul haline getirilecektir.

Orman Sınırları :

MADDE 129 — Devletle halkı karşı karşıya getiren ve geniş ihtilaflara sebep olan orman sınırlandırılmalarının bir an önce tamamlanması ve tescil işlerinin bitirilerek mülkiyet durumunun belirtilmesi, üzerinde hassasiyetle duracağımız konulardandır.

Tahdit komisyonları çalışmalarında, arazinin kullanma kabiliyeti esas alınarak tarım ve orman arazisinin ayrılmasını sağlamak kararındayız.

Mera, delicelik, sakızlık, harnupluk ve buna benzer ağaçlıkların orman anlamı dışına çıkarılarak diğer kültürlere tahsis edilmesini, orman halk ilişkileri ve millî ekonomimiz yönünden önemli bulmaktayız.

Orman Ürünlerinin İşlenmesi :

MADDE 130 — Orman ürünlerini işleyecek büyük fabrikalar yanında ihtiyaç ve şartlara göre orman köylülerine iş ve gelir sağlayacak, orman bölgelerinde serpilmiş küçük tesislere de gidilmesi Partimizce uygun görülmektedir.

Orman Köyleri :

MADDE 131 — Partimiz, orman teşkilâtı tarafından yürütülmek üzere, orman varlığını zorlamadan, orman içi köylerin kamu hizmetleri için bölge or-

manlarından sağlanan gelirden muayyen hisse ayrılması lüzumuna inanır.

Orman köylerinde yapılması mümkün ziraat yanında hayvancılık, arıcılık, ipek böcekçiliğini geliştirmeye özel önem verilecek ayrıca el sanatlarının öğretilmesi ve yayılması için gerekli tedbirler alınacaktır.

— C —

KÖY KALKINMASI

Köy Kalkınması :

MADDE 132 — Nüfusumuzun büyük çoğunluğunu teşkil eden köylümüzün geliri az, medeniyet nimet ve hizmetlerinden istifade imkânları mahdud, alt yapı ve sosyal nitelikteki yatırımlardan aldıkları pay çok düşüktür.

Partimiz, milli kalkınmamızın köylünün kalkınması ve katkısı ile özlenen şekli alacağına inanır.

Köylüyü sahipsiz bırakmamayı, devrin insanı olarak yaşatma tedbirlerini almayı ve köyü içine dönük durumdan kurtarmayı politikamızın tabii icabı sayarız.

Köy kalkınmasında tarım (hayvancılık ve ormancılık dahil) temel unsurdur. Ayrıca köylünün boş zamanlarını değerlendirmek ve gelirini arttırmak için

el sanatlarını geliştirmeyi takibi ve halli gereken ciddi mesele sayar bunun millî gelire yapacağı katkıyı önemli buluruz.

Köylerde gençler ve yetişkinler için kurslar açmak; köylülerin, teknik bilgilerini arttırarak hüner sahibi kılmak dâvamızdır.

Yol, su, elektrik gibi kamu hizmetlerini bir an önce tamamlamak için imkânlar hazırlamayı ve bulmayı devletin ön ve temel vazifesi sayarız.

Kabiliyetleri geliştirmek, vatandaşlara eşit eğitim imkânları sağlamak zaruridir. Bu maksatla köylerin en kısa zamanda okula ve öğretime kavuşturulmasına özel önem vereceğiz.

Sağlık ve diğer sosyal hizmetlerin köylere ulaştırılması kararındayız.

Köye götürülecek çeşitli hizmetleri hızlandırmak yönünden halkla işbirliğine ve halkın gönüllü katılmasının teşvikine lüzum görmekteyiz.

Köylünün iptidaî meskenden kurtarılıp, ihtiyaçlarına cevap verecek sıhhi meskene kavuşturulmasını, bu maksatla ucuz kereste verilmesini, düşük faizli kredi sağlanmasını ve diğer tedbirlerin devletçe alınmasını lüzumlu görürüz.

Köylerin imar hareketlerine, cami, köy odası gibi tesislerin kurulmasına devletin yardımı sağlanacaktır.

Köylerin fert veya aile olarak güçlerini aşan, üretim, pazarlama, arazi islâhı, mesken yapımı gibi işlerde ve ihtiyaçlarını temin zimmında kendi iradeleri ile her türlü teşkilâtlanmalarını, özellikle kooperatifleşmelerini teşvik edeceğiz ve destekleyeceğiz.

BÖLÜM V

ÂMME İDARESİ

— A —

HÜKÜMET ve İDARE

Devlette İdarenin Müessiriyeti ve Tarafsızlığı :

MADDE 133 — Partimizce sorumlu siyasî organların, kendilerine tevdi edilen yönetim görevini lâ-yikiyle ifa edebilmeleri, iş görme yeteneği yüksek, kamu kaynaklarını iyi kullanan, zaman ve imkândan tasarruf ilkesine riayet eden, iyi işleyen, müessir bir idare ile mümkündür. Bu sebeple böyle bir idarenin kuruluş ve işleyişi için her türlü gayret gösterilecektir.

Partimiz, idarenin siyasî ve şahsî çıkarlara alet olmaması için gerekli tedbiri alacak; idarenin tarafsızlığı ilkesini titizlikle takip edecektir.

İdarenin Tâbi Olacağı Ana Prensipler :

MADDE 134 — Partimiz, idarede görev, yetki ve sorumluluk sınırlarının, hizmetin maksadına uygun olarak, açıklıkla belirtilmesine; verilen görevlere paralel olarak yetki ve sorumlulukların da dengeli bir şekilde dağıtılmasına tarftardır.

Yetki ve sorumluluklar merkezden taşraya doğru intikal ettirilmeli, vatandaşın idarî faaliyetlere iştirakleri geniş bir şekilde sağlanmalıdır.

İdare İslâhatı :

MADDE 135 — Bugünkü devlet idaresi, merkezi-yetçi, bürokrat ve statiktir. İdarî mekanizma, hem de taşra teşkilâtı ile, Türk toplumunun içinde bulunduğu dinamizme; milletimizin geçirdiği sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeye ayak uyduramamaktadır. Bu sebeple, memleketimizin gerçeklerine, gelişmiş ülkelerin bu konudaki uygulama ve tecrübelerine, ilmi araştırmalara dayanan köklü bir idarî islâhatın zaruretine inanmaktayız.

Merkezî hükümet teşkilâtına dahil bakanlık, daire ve müesseseler arasındaki görev dağılımı ilmin ve tecrübenin ışığı altında yeniden tesbit olunmalıdır. Kaynaklardan tasarruf ve azami istifade, hizmet verimliliği gibi prensiplerden hareket edilerek aynı mahiyetteki görevlerin bir icra ünitesinde toplan-

ması sağlanmalıdır. Kalkınma plânlarının tatbiki, kamu hizmetlerinin en verimli bir şekilde yürütülmesi temin edilmelidir.

Alınacak islâhat tedbirleriyle idarenin tarafsız, dürüst, güler yüzlü, sür'atli ve güvenilir vasıflara kavuşturulmasını sağlayacağız.

Personel Reformu :

MADDE 136 — Prsonelin, iyi bir şekilde yetiştirilmesi, tatminkâr maddi imkânlarla sahip kılınması, hizmet şart ve icaplarına uygun olarak tayinlerinin yapılması, her türlü özlük işlerinin sağlam esaslara bağlanması gerekmektedir.

Kanunsuz emirlere ve keyfiliğe karşı, dürüst, çalışkan ve vazifesine bağlı memurun korunması zureturene kaniyiz.

Kamu hizmetlerinin ucuz, verimli, kaliteli, sür'atli ve emniyetli görülebilmesi için, her hizmet dalındaki personelin görev, yetki ve sorumluluklarının açıklığa kavuşturulması lâzımdır.

Kamu hizmeti gören bütün memurların aylıkları, hayat şartlarına uygun bir esneklikte olmalıdır.

Emekli, dul ve yetim gibi dar gelirliilerin hayat şartları, değişen iktisadî ve sosyal icaplara göre ayarlanmalıdır.

Memurların sosyal güvenlik hakları teminata bağlanmalıdır.

Memurlar arasındaki sosyal ve iktisadî dayanışmayı sağlayan kuruluşları destekliyeceğiz. Devlet personel sendikalarının, kendi fonksiyonlarını yapabilecek duruma gelmelerinin lüzumuna inanmaktayız.

Emniyet ve Asayiş :

MADDE 137 — Can ve mal emniyetinin sağlanması, kamu hakimiyetinin tesisi, devletin var oluş sebebini teşkil eder.

Partimiz, emniyet ve asayiş hizmetlerinin iyi bir şekilde görülmesi için her türlü tedbirin alınması lüzumuna inanmaktadır.

Zabıta ve millî istihbarat kuruluşlarını, memleket ihtiyaç ve gerçeklerine göre, modern bir anlayışla yeniden tanzim ve takviye edeceğiz.

Emniyet ve asayiş personelinin, maddî durumlarının iyileştirilmesini, hukuki ve meslekî bilgilerle teçhiz edilmesini, gerekli sosyal tesislere kavuşturulmasını lüzum görmekteyiz.

Memleket çapında felâket halini alan trafik kazalarının önlenmesi ve trafik meselesinin halledilmesi için köklü ve kesin tedbirler alınmasını çok lüzumlu ve zaruri addediyoruz.

Mahalli İdarelerin Yeniden Düzenlenmesi :

MADDE 138 — Demokratik düzenin ve sosyal hayatımızın vazgeçilmez unsurları olan mahallî idarelerimiz, toplum yapımızda, her yönden kendilerini kabul ettirecek ve ağırlıklarını hissettirecek bir şekilde gelişip çoğalmaktadırlar. Bu itibarla merkezle, mahalli idare ilişkilerini düzenlemek, koordinasyonu sağlamak, ihtiyaçlarını gidermek, merkeze düşen vesayet yetkilerini tek elden kullanarak onlara yol göstermek ve onları plân istikametinde çalışmaya yöneltmek lüzumuna kaniyiz.

Bu görüşle :

a) Mahalli idarelerle ilgili yukarıdaki fonksiyonların başarılabilmesi için, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğüne bağlı il özel idareleri, belediye ve köy idareleri yeniden düzenlenmelidir.

b) Öteyandan mahalli idarelerle merkezi idareler kuruluşları arasında kesin bir vazife tefrik ve taksimi yapılarak zaman, para ve malzeme israfına yol açan görev karışımalarına son verilmelidir.

Amme hizmetlerinin mahalli ve merkezi idareler arasındaki tefrik ve taksiminde, yerinden yönetim ilkesine ağırlık verilmeli ve hizmeti yürütme sorumluluğu, verim, kalite, sür'at ve güven sağlama yönlerinden, en üstün ve hizmet götürüleceği yere en yakın durumda olan ünitelere bırakılmalıdır.

c) Mahallî idarelerle, merkezî idare kuruluşları arasında kurulması gerekli her türlü münasebetin sınır ve kapsamı açıkca belli olmalı, özellikle merkezî idareye mahallî idareler üzerinde tanınacak ve sayet yetkileri, muhtariyetlerini kısıtlamadan onların teşebbüs gücünü arttıracak ve onları millî hedeflere yöneltecek nitelikte olmalıdır.

d) Köy idareleriyle küçük kasaba belediyelerinin, doktor, sağlık memuru, mühendis veya teknisyen, veteriner, hayvan sağlık memuru gibi teknik personele ve pahalı araç ve gereçlere ihtiyaç gösteren önemli hizmetleri, başaramadıkları bir gerçektir. Bu durumun, köy ve küçük beldelerin, alan, nüfus varlığı, sosyal, kültürel ve ekonomik yapı yönlerinden yeterli bir hizmet birimi olmamalarından ileri gelmektedir. Bu sebeple, İlçeler, hizmet etmenin madî imkânlar ve teknik personel ile takviye edilerek, köy ve kasabaların bu hizmetleri en iyi şekilde görebilmeleri için gerekli destek ve imkânlar sağlanacaktır.

e) İl özel idareleri, belediye ve köy idareleri kendilerinden beklenen hizmetleri yapabilecek seviyeye yükseltmelerini sağlayacak idarî ve malî imkânlarla kavuşmalıdır. Mahallî idareler, çeşitli fonları bir araya toplayacak bir «teşvik fonu» vasıtasıyla devlet imkânlarıyla desteklenmeli, bu konuda lüzumlu kanunlar çıkarılmalıdır.

f) Yurdumuzda son yıllarda büyük şehirlerin etrafında ve onunla birlikte küçük mahallî idareler (Belediye, köy, vs.), büyümekte, gelişmekte ve değişmektedir. Böylece metropol karakteri gösteren çok çeşitli hizmet problemleri ortaya çıkmaktadır. Bu itibarla, kendi şartlarımıza göre metropoliten idare tarzında yeni idare tiplerinin kurulmasını faydalı ve zaruri bulmaktayız.

— B —

ADALET İŞLERİ

Adalet İşleri :

MADDE 139 — Adaletin kolay, ucuz ve sür'atli sağlanması için zamanımızın icaplarına, memleketimizin sosyal ve ekonomik şartlarına uygun köklü tedbirlerin alınması lüzumuna kaniyiz.

Mahkemelerin, görevler, yetkiler ve dereceler itibariyle günün ihtiyaç ve şartlarına göre yeniden düzenlenmesi gereğine inanıyoruz.

Vatandaşla idare arasındaki ihtilafların çabuk ve kolay şekilde hal edilebilmesi için Bölge İdare Mahkemeleri kurularak Danıştayın bir Üst Mahkeme hüviyetiyle görev yapmasını ve ancak kanunların gösterdiği istisnâî hallerde bidayet Mahkemesi hüviyetiyle çalışmasını gerekli buluyoruz.

Adalette sür'atin sağlanması bakımından Yargıtayın yükünü azaltmak maksadıyla da Bölge İstinaf Mahkemelerinin kurulması lüzumuna kaniyiz.

Adli müzaheret müessesenin, bu müessesenin icap ettirdiği derecede müessir hale ketirilmesi kanaatin-dayız.

Ceza ve tevkif evlerinin, memleket imkân ve gerçekleri istikametinde, ceza ve tevkif müessesesinin gayesine uygun olarak islahını lüzumlu buluyoruz.

— C —

MİLLÎ SAVUNMA

Millî Savunma :

MADDE 140 — Partimiz Millî Savunmayı sadece bir Askeri mesele olarak değil, Türkiye Cumhuriyetinin bağımsızlığını, millet ve ülke bütünlüğünü, millî şeref ve haysiyeti, uluslararası haklarımızı ve barışı koruma hususunda milletimizin her ferdine ve devlet teşkilâtının bütününe şamil görevlerin ifası ve memleket değer ve imkânlarının bu istikamette kullanılması olarak kabul eder.

Millî savunma politikamızın temeli, zamanımızın siyasî ve stratejik şartları ile Türkiyenin özel jeopolitik ve stratejik şartlarına uygun milletçe topyekûn savunma ve müttefiklerimizle ortak savunma esasına dayanır.

Partimiz silahlı kuvvetlerimizin görevlerini güven ve selâmetle başarabilmeleri için bütün yurttta güvenliğin en sağlam Şekilde korunması zaruretine inanır.

Silâhlı kuvvetlerimizin savaŐ gúçlerini yüksek derecede tutmayı ve bu maksatla teşkilât, eğitim, silâh ve vasıtalarını sür'atle değişen Şartlara göre düzenlemeyi görev sayan Partimiz, Silâhlı Kuvvetlerimizin vatan müdafaası için muvazeneli ve hazır, ateŐ, sey-yaliyet ve bekâ gibi kabiliyetlere sahip olmasını zaruri görür.

Askerlik mükellefiyetine ait esasların zamanın Şartlarına göre yeniden gözden geçirilmesini lüzumlu bulan Partimiz Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yurt kalkınmasında da yeri ve rolü olduğuna, halk eğitimi ve teknik eğitim alanlarındaki başarılarının artırılması zaruretine inanır.

Silâhlı Kuvvetlerimizin vatan müdafaasında memleket kaynaklarına istinat etmesini ve dış yardımların daha ziyade mümkün kaynakları harekete geçirici mahiyette olmasını lüzumlu bulmaktayız. Bu maksatla öncelikle mühimmat ve esliha sanayiinin geliştirilmesinde başlanmak suretiyle silâhlı kuvvetlerimizin ihtiyacı olan harp sanayiinin kurulmasını gaye biliriz.

DIŞ POLİTİKA GÖRÜŞÜMÜZ

Dış Politika Görüşümüz :

MADDE 141 — Dış politikamızın esasını; memleketimizin ve bütün dünyanın sulh içinde yaşaması için milletçe elimizden gelen katkıda bulunmak suretiyle, Türk Devlet ve milletinin yüksek menfaatlerinin ve milli haysiyetinin korunması prensibi teşkil edecektir.

Milletlerarası İşbirliği ve Dünya Barışı :

MADDE 142 — Memleketimizin içinde bulunduğu milletlerarası kuruluşların gerekli fonksiyonlarının ifasında, icabeden hassasiyet gösterilecektir. Mensubu bulunduğumuz hür ve demokratik rejime sahip milletler camiasıyla, dünya demokrasisinin geliştirilmesi yolunda en geniş ölçüde işbirliği yapılması, hedefimiz olacaktır.

İçinde bulunduğumuz savunma paktlarının dünya sulhunun korunmasında büyük rol oynadığına inanıyoruz.

Hertürlü milletlerarası kuruluşa iştirakimizin esasını, karşılıklı anlayış, haklara saygı ve eşitlik prensibi teşkil eder.

Silâhsızlanma, Dış Yardım :

MADDE 143 — Partimiz, dünyada mevcut anlaşmazlıkların kuvvete başvurmada diplomatik barış yolları içerisinde çözülmesi lüzumuna; dünyayı yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakan silâhlanma yarışı yerine, bir silâhsızlanma dengesine taraftardır.

Bunların yanı sıra; dünya sulhünün korunmasında, iktisaden gelişmiş memleketlerin, az gelişmiş veya gelişme halinde olan ülkelere yapacakları her türlü yardımın büyük payı olduğu inancındayız.

Avrupa Entegrasyonu :

MADDE 144 — Partimiz, Türk Milletinin bütünlüğünü bozmaya matuf her türlü içten ve dıştan gelen ideolojik, siyasî veya bölgesel gayeler güden cerayanlarla şiddetle mücadele edecektir.

Partimiz, Avrupa Entegrasyon hareketinin faydasına ve tarihi bağlarımız bulunan memleketlerle karşılıklı anlayışa dayanan samimi, sıkı münasebetler tesisinin lüzumuna inanır.

Kıbrıs Dâvası :

MADDE 145 — Partimiz, Türkiye'nin büyük dâvası olan Kıbrıs meselesini, mevcut anlaşmalarla, Kıbrıs Türk Cemaatine tanınmış olan haklar zayı

edilmeden, barışçı bir zihniyetle nihaî bir çözüm yolu bulunmasında azamî gayret göstermek azmindedir.

Bu dâvanın hallinde, Türk Milletinin, gerektiği zaman her türlü fedakârlığı göze alacağına ilgili tarafların kâni olmasının barışçı yolun takibini kolaylaştıracağı kanaatindeyiz.

BÖLÜM VI

GENÇLİK ve SPOR

— A —

GENÇLİK

Gençlik :

MADDE 146 — Devletimizin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğuna inanan, vatan ve millet idealine, demokratik Anayasa nizamına bağlı, milî tarih şuuruna saygılı, Türk olmanın gururundan hız ve ilham alan, milliyetçi, objektif, müsbet zihniyete, medenî bir insan olmanın gerekli kıldığı fikirlere sahip, toleranslı, asgari müşterekleri teşkil edecek kültür değerleri etrafında birleşmiş, üstün vasıflı bir gençliği Türkiyenin geleceği için teminat olarak görüyoruz.

Değişen ve gelişen Dünya şartları içinde büyük önem kazanan gençliğe ait meselelerin, memleket şartlarına uygun, gerçekçi, ciddî ve müstakar tedbirlerle çözümlenebileceğine inanıyoruz.

— B —

SPOR

Spor :

MADDE 147 — İnsanın beden ve ruh yapısının gelişmesinde, sağlam ve sıhhatli nesillerin yetişmesinde sporun büyük değerini kabul ediyoruz.

Millî bünye bakımından bu istikametteki değeri yanında milletler arası münasebetlerin gelişmesi ve memleketimizin tanıtılması yönünden de sporun büyük önemine inanıyoruz.

Bu değer ve öneminden dolayı şart olarak bildiğimiz Türk Sporunun gelişip kalkınmasını, eğitimin her kademesinde sporun yapılmasında ve modern tekniğin ve icapların millî bünye ve karakterimize uygun olarak tatbikinde, görüyoruz.

Kulüplerimiz kendi öz kaynaklarını geliştirerek müesseseleşmelerini sağlamayı, batı ölçüleri içinde ve memleket gerçeklerine uygun olarak tüm spor mevzuatının yeniden tedvinini lüzumlu buluyoruz.

03 SA 7170

ULB Halle

3/1

000 161 667

Ajans - Türk Matbaacılık Sanayii, Ankara

